#FORSSAVÄLITTÄÄ

Laaja hyvinvointikertomus 2026–2029

Forssa

Sisällys

Johdanto

1. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen kokonaisuudesta 4
   1.1. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen ohjausasiakirjoista 4
   1.2. Kunnan hyvinvointikertomus -asiakirjakokonaisuudesta 10
   1.3. Forssan hyvinvointityön rakenteesta.....11
   1.4. Tarkasteltavan tiedon kokonaisuudesta 13
   1.5. HYTE-kertoimesta 16

2. Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2025: indikaattoreiden ja muun tiedon osoittama hyvinvoinnin tila 19
   2.1. Kaikkia forssalaisia koskevista hyvinvointitekijöistä.....19
   2.2. Ikäväestöryhmätarkastelua kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta.....35
   2.3. Forssalaisten hyvinvoinnin tilan tarkastelun pohjalta alkavalla suunnitelmakaudella huomioitavaa 46

3. Kuluneen suunnitelmakauden HyTeTu-työn keskeisten paikallisten asiakirjojen toteumista 47
   3.1. Mitä tavoiteltiin?.....47
   3.2. Kuinka onnistuttiin? 51
   3.3. Saatteet #FORSSAVÄLITTÄÄ - Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029:een.....52

4. #FORSSAVÄLITTÄÄ - Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029.....54
   4.1. Suunnitelman sisällön rakenne osallisuutta, sitoutumista ja toteutusta tukemassa.....54
   4.2. Jotain vanhaa, jotain uutta – HyTeTu-työn periaatteista ja työalueista suunnitelmakaudella 2026-2029.....55
   4.3. Hyvinvointikuvat ikäväestöryhmien keskeisistä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työalueista 58

5. HyTeTu-työn arviointitoiminnan kokonaisuudesta.....61
   5.1. Arviointitoiminnan periaatteet 62
   5.2. Arviointitoiminnan toteuttamisesta.....63
   5.3. #FORSSAVÄLITTÄÄ – Laaja hyvinvointikertomus 2026-2029 -asiakirjan suunnitelmaosion arvioinnista.....67

LIITE (1 kpl): Väestöryhmittäin koottu indikaattori- ja arviointitietokooste

Forssan kaupunki | Turuntie 18, PL 62, 30101 Forssa | puh. 03 41 411 (vaihde) | kirjaamo@forssa.fi | www.forssa.fi

Johdanto

Kunnalla on lakisääteinen velvollisuus edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Lisäksi turvallisuuden teemoista erityisesti arkiympäristön turvallisuus yhdistetään osaksi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kokonaisuutta eli HyTeTu-työtä. Laaja-alaisesti yksittäisten kuntalaisten ja eri väestöryhmien elämänlaadun parantamiseen ja arkeen kohdentuva hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen toteutuu kunnassa poikkihallinnollisesti ja HyTeTu-työtä tehdäänkin kunnassa kaikilla toimi- ja palvelualueilla sekä palvelukohtaisesti että useiden palvelujen ja toimintojen yhteistyönä. Keskeisenä yhteistyökumppanina HyTeTu-työssä on hyvinvointialue. Laaja-alaisuuden ja yhteistyöperusteisuuden ohella hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatteita ovat ennaltaehkäisy ja strateginen johtaminen.

Monitoimijaisuuden ja laaja-alaisen vaikuttavuutensa ohella hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on aikavaikutuksiltaan laajaa eli sen tavoitteena on varmistaa myös tulevien sukupolvien kestävä hyvinvointi. Hyvinvointitalous ajattelutapana on investointi tuleviin sukupolviin. Se voidaankin ymmärtää näkemyksenä toivotusta tulevaisuudesta ja kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen voidaan nähdä myös varhaisena hyvinvointitalouden edistämisenä. Hyvinvointitaloutta ei voi rakentaa ilman yhteistyötä ja kaikkia yhteiskunnan osa-alueita huomioimatta. Hyvinvointitalous edellyttää osallisuutta sekä jokaisen mahdollisuutta vaikuttaa omaan yhteisöönsä ja elinympäristöönsä. Suomi kuuluu Euroopassa niihin edelläkävijämaihin, joissa hyvinvointitalousajattelu edistää visiota poikkihallinnollisesti kehitettävästä ja kansalaiset ajattelun keskiöön nostavasta yhteiskunnasta (Wellbeing Economy Goverments).

Kunnan yhteistyökumppaneita HyTeTu-työssä ovat hyvinvointialueen ohella yhteisöt, järjestöt, yritykset, seurakunnat, alueelliset ja paikalliset toimijat sekä vapaaehtoiset kuntalaiset. Myös yksittäiset kuntalaiset vaikuttavat omaan ja lähiyhteisönsä hyvinvointiin ja terveyteen huolehtiessaan niistä omien voimavarojensa puitteissa.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on ollut aina kunnan merkittävä tehtävä, mutta hyvinvointialueuudistuksen jälkeen se on yksi kunnan merkittävimmistä rooleista, joista muut kiinnittyvät muun muassa kuntalaisten elinympäristöstä ja infrastruktuurista, sivistyspalveluista, kotoutumisen edistämisestä, työllisyydestä ja elinvoimasta huolehtimiseen, kehittäjänä ja kumppanina toimimiseen sekä itsehallinnon ylläpitämiseen. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä ja kiinteä osa kuntastrategiaa.

Dokumentti on ensimmäinen Forssan Laaja Hyvinvointikertomus, jossa samassa asiakirjassa tarkastellaan kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa sekä määritellään tulevien vuosien HyTeTu-työn johtamiseen, toteuttamiseen ja arviointiin tarvittevat linjaukset. Varsinaista asiakirjaa ja erityisesti sen kertomusosiota täydentää sen loppuun liitetty laaja, yksityiskohtainen väestöryhmittäin koottu indikaattori- ja arviointitietokooste.

Forssan kaupunki | Turuntie 18, PL 62, 30101 Forssa | puh. 03 41 411 (vaihde) | kirjaamo@forssa.fi | www.forssa.fi

1. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen kokonaisuudesta

1.1. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen ohjausasiakirjoista

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen määritellään kunnan tehtäväksi useissa laeissa:

- Kunnan hallinnon ja talouden järjestämistä sekä muun muassa kunnan tehtäviä määrittävän Kuntalain (410/2015) 1 §:ään on kirjattu kunnan velvollisuus edistää asukkaidensa hyvinvointia. Saman lain 37 §:n mukaan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on huomioitava kuntastrategiassa.

- Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) säädetään sekä kunnan että hyvinvointialueen velvollisuuksista hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyen. Ko. lain 6 §:ssä on kirjaus, jonka mukaan kunnalla on ensisijainen vastuu asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sikäli, kun ko. tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Lisäksi samassa pykälässä säädetään, että kunnan on

    - strategisessa suunnittelussaan asetettava HyTeTu-työlle tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet.
    - otettava päätöksenteossaan huomioon päätösten arvioidut HyTe-vaikutukset väestöryhmittäin.
    - nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.
    - seurattava asukkaidensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin.
    - raportoitava valtuustolle vuosittain kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tilasta, niihin vaikuttavista tekijöistä ja toteutetuista HyTeTu-työn toimenpiteistä sekä valmisteltava samoista asioista valtuustokausittain hyvinvointikertomus- ja suunnitelma; em. asiakirjat kunnan on toimitettava hyvinvointialueelle sekä julkaistava verkossa
    - tehtävä HyTeTu-työn tiimoilta yhteistyötä oman organisaationsa sisällä eri toimialojen kesken sekä hyvinvointialueen ja alueellaan toimivien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa ja tuettava hyvinvointialuetta asiantuntemuksellaan
    - edistettävä hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia.

Lisäksi kunnan on osallistuttava saman lain 7 §:n mukaisesti vuosittaisiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeviin neuvotteluihin hyvinvointialueen kanssa.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen löytyy runsaasti viittauksia myös esimerkiksi kasvatuksen ja opetuksen, vapaa-aikatoimen ja teknisen toimialan palveluja määrittävästä lainsäädännöstä lainsäädännöstä (Yhteistyövelvoitteet kunnille ja hyvinvointialueille Lainsäädäntökoonti 2025).

Lainsäädännön ohella paikallisessa HyTeTu-työssä tausta-asiakirjana huomioitava kansallinen dokumentti on valtioneuvoston periaatepäätös *"Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030"* (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:14). Periaatepäätöksellä linjataan toimia, joilla suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuutta vähennetään vuoteen 2030 mennessä. Sen tavoitteena on turvata suomalaisten kestävää hyvinvointia kaikissa väestö- ja ikäryhmissä.

Periaatepäätöksen painopisteitä ovat:

1. Kaikille mahdollisuus osallisuuteen
2. Hyvät arkiympäristöt
3. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut
4. Päätöksenteolla vaikuttavuutta

Painopisteiden toteuttamiseksi määriteltyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttaminen tapahtuu poikkihallinnollisesti sekä itsenäisesti ministeriöiden omilla hallinnonaloilla että eri hallinnonalojen yhteistyönä. Periaatepäätöksen tavoitteiden saavuttamisen tueksi valmisteltu toimeenpanosuunnitelma, jossa kuvataan käytännönläheiset toimet, vastuut, seuranta ja aikataulutus työn etenemiseksi (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:27).

Alueellisista linjausasiakirjoista Forssan kaupungin HyTeTu-työssä huomioitavia ovat Kanta-Hämeen maakuntaliiton (Hämeen liitto), hyvinvointialueen (Oma Häme) ja alueen kuntien välinen *strateginen yhteistyösopimus* sekä *Kanta-Hämeen Hyvinvointisuunnitelma*.

Strateginen yhteistyösopimus

Onnistunut yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueen välillä edellyttää yhteistä tahtotilaa alueen asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistämiseksi sekä yhteistä näkemystä alueella ilmenevistä HyTeTu-työn tarpeista. Edelleen vaikutuksiltaan toivottu HyTeTu-työ vaatii eri toimijoilta näiden roolien mukaista saman suuntaisesti fokusoitua toimintaa. Em. näkemys ja toiminta perustuvat yhdessä valmisteluille ja kaikkia osapuolia velvoittaville sopimuksille. Tätä varten on valmisteltu strateginen yhteistyösopimus, jossa määritellään em. yhteistyön painopisteet, tavoitteet, rakenteet ja toimintaperiaatteet.

Em. tahtotilan ja yhteistyön taustaksi elokuussa 2023 allekirjoitetun Hämeen liiton, alueen kuntien ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä linjaavan *puitesopimuksen* jatkoksi on yhteistyössä valmisteltu uusi *strateginen yhteistyösopimus*. Sopimuksella linjataan alueellisen HyTeTu-työn painopisteet, tavoitteet, rakenteet ja toimintaperiaatteet sekä lakisääteisen neuvotteluvelvoitteen toteuttamista. Kaikkia sopimusosapuolia velvoittavana asiakirjana se vaikuttaa merkittävästi myös kuntien ko. toiminnan rakenteisiin ja sisältöihin. Sopimus on hyväksytty hyvinvointialueella (Kanta-Hämeen hyvinvointialueen integraatiovaliokunnassa 23.4.2026, § 27 ja on aluehallituksessa 25.5.2026, § 211) ja tulee voimaan kuntien ja Hämeen liiton hyväksymisen jälkeen.

Strateginen yhteistyösopimus rakentuu syksyllä 2025 HYTE-kuntakokouksessa hyväksytyille teemoille:

- *asumisen kysymykset*, kuten ikäystävällisen asumisen tarpeet ja vaihtoehtoiset asumisen ratkaisut
- *tietojohtaminen*
- *yhdyspintatyön kehittäminen:* yhteisten prosessien kartoittaminen, määrittäminen ja toimintamallien vakiinnuttaminen
- *turvallisuuden edistämisen ja varautumisen kysymykset*
- *asukkaiden toimintakyvyn kokonaisvaltainen ja suunnitelmallinen edistäminen.*

Forssan kaupunki | Turuntie 18, PL 62, 30101 Forssa | puh. 03 41 411 (vaihde) | kirjaamo@forssa.fi | www.forssa.fi

Teemojen pohjalta on laadittu *yhteistyösopimuksen neljä painopistettä ja niille tavoitteet*. Yhteistyösopimuksen päämääränä on alueellinen houkuttelevuus ja elinvoima sekä osaavan työvoiman saatavuuden ja pysyvyyden turvaaminen alueella.

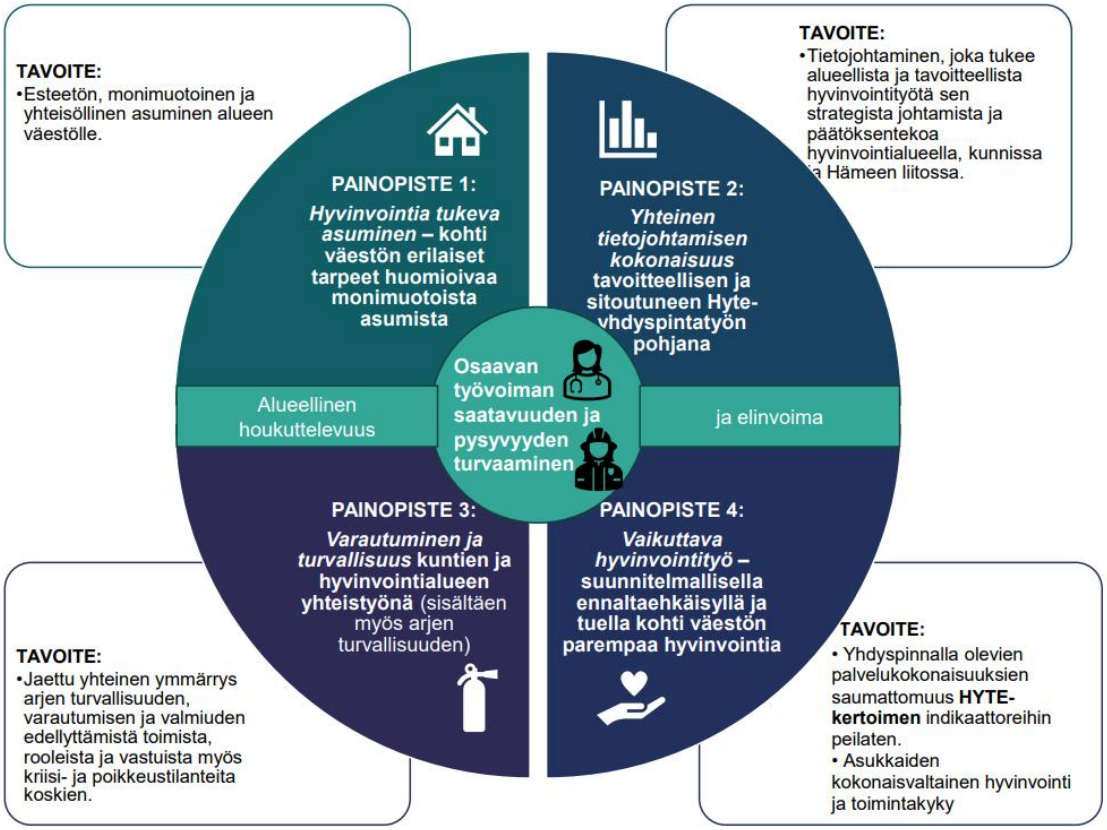

KUVA. Strategisen yhteistyösopimuksen **painopisteet ja tavoitteet**

Yllä kuvatut painopisteet ja niiden toteuttamiseksi asetetut tavoitteet – joille yhteistyösopimuksessa on määritelty myös mittarit ja toimenpiteet – muodostavat sisällöt kolmikantaiselle yhteistyölle sopimuskaudella eli vuosina 2026-2028. Jokaiselle tavoitteelle ko. sopimuksessa asetetaan vastuutaho yhdyspintaorganisaatiosta. Alla kuvat sekä ko. organisaatiosta että visualisointi em. painopisteiden vastuutuksesta yhdyspinnalle toimiville työryhmille.

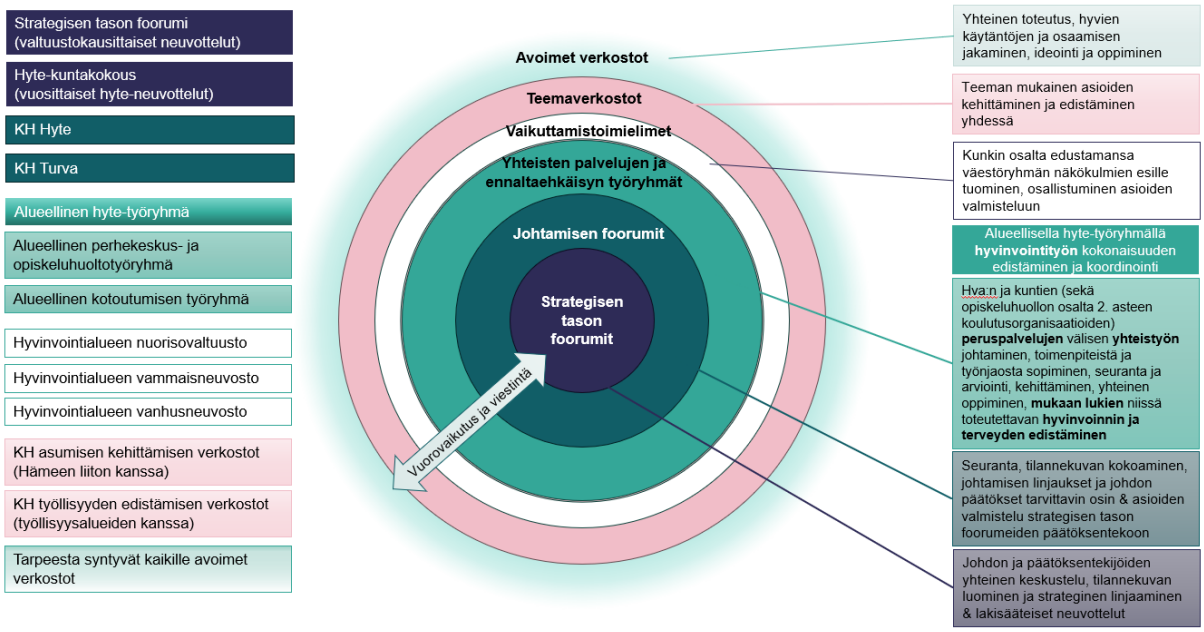

KUVA. **Yhdyspintaorganisaatio** vuosille 2026-2028

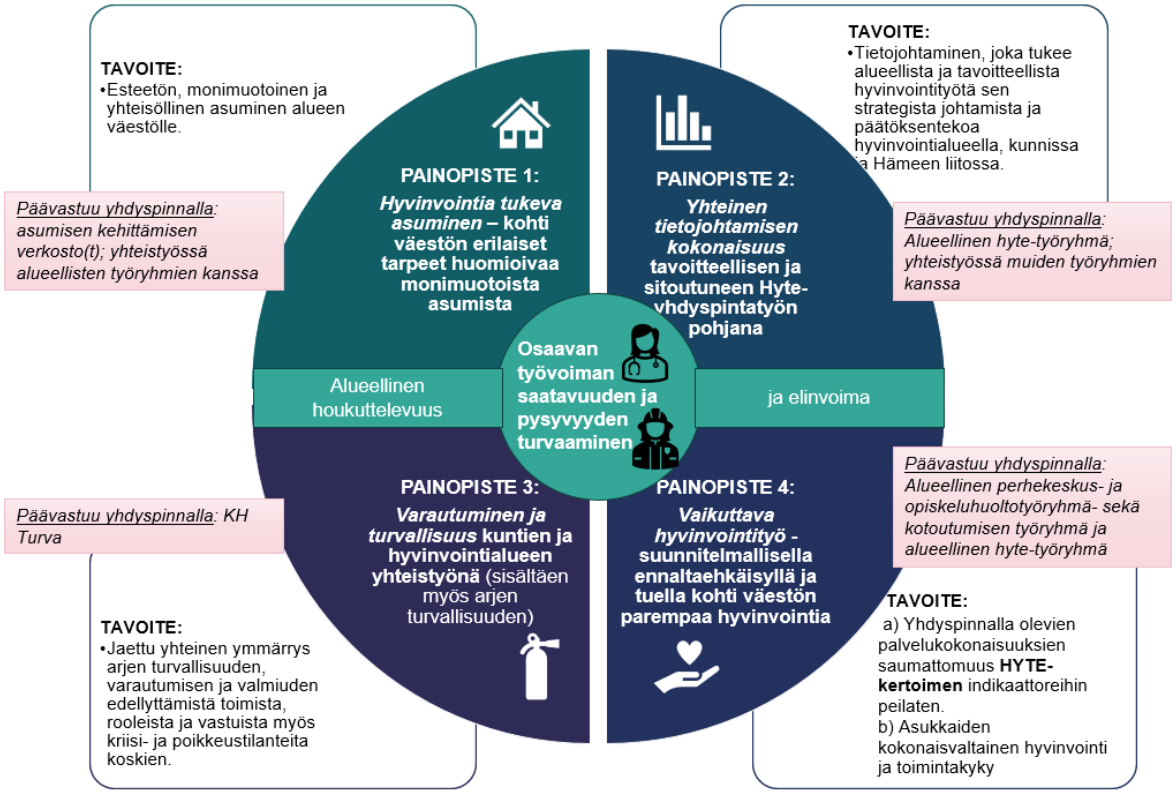

KUVA. Strategisen yhteistyösopimuksen tavoitteiden **päävastuulliset tahot** yhdyspintaorganisaatiossa

Kanta-Hämeen alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2025-2028

Samoilla perustein, kuin edellä kuvatut dokumentit, myös alueellisen hyvinvointisuunnitelman sisällöt on tunnistettava ja huomioitava paikallisessa HyTeTu-työssä. Eri organisaatioiden useissa eri aikaikkunoissa valtuustokausittain laadittavien HyTeTu-työn linjausasiakirjojen yhteensovittaminen on haastavaa, mutta kuten jo aiemmin mainittiin, myös edellytys yhteistyölle ja vaikuttavalle toiminnalle. Forssan kaupungin ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä linjaavien merkittävimpien asiakirjojen osalta ko. yhteensovittamista tukevat merkittävästi todentuneet laadinta-aikataulut (vrt. hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelma käytettävissä vastaavaa paikallista suunnitelmaa laadittaessa). Lisäksi yhteensovittamista tukee molemmissa organisaatioissa suunnitelma-asiakirjojen taustalle tarkastelun lähtökohdaksi valittu kansallisen Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri 2.0 ja sen ytimen muodostava yksilön hyvinvoinnin osa-aluemalli, eli Stiglitzin malli. Täten dokumenteilla on yhteensopiva logiikka.

Hyvinvointialueen aluevaltuusto hyväksyi voimassa olevan alueellisen hyvinvointikertomuksen 18.6.2024 (§ 58) ja sitä täydentävän hyvinvointisuunnitelman vuosille 2025-2028 18.2.2025 (§ 4). Hyvinvointikertomuksessa alueellisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen *painopisteiksi* on suunnitelmakaudelle määritelty *osallisuus, yhdenvertaisuus, turvallinen arki ja onnistumme toisiimme luottaen,* jotka ovat samansuuntaisia hyvinvointisuunnitelman laadintahetkellä voimassa olleen kolmikanta-puitesopimuksen kärkitavoitteiden kanssa.

KUVA. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet 2025-2028.

Hyvinvointialueen hyvinvointikertomus sisältää seurantatietoa alueen asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä sekä ko. hyvinvoinnintilaan vaikuttavista tekijöistä. Näkökulma on alueellinen ja tietoja tarkastellaan väestöryhmittäin. Hyvinvointikertomuksessa tuotettu tieto toimii alueellisen hyvinvointisuunnitelman 2025-2028 laadinnan pohjana.

Hyvinvointisuunnitelman laadinnan pohjatyötä tehtiin yhdessä kuntien kanssa ja taustana on hyödynnetty myös kuntien antamia tietoja.

Alueellisen hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosassa jokaiselle hyvinvointikertomuksen painopisteelle on asetettu tavoitteet ja kuvataan hyvinvointialueen suunniteltuja toimia, joilla tavoitteisiin tähdätään. Toimenpiteet on asetettu ensimmäiselle kahdelle vuodella ja niitä tarkistetaan ja tarpeen mukaisesti muutetaan jälkimmäiselle kaksivuotiskaudelle. Suunnitelmassa esitetään myös mittareita, joiden avulla voidaan vuoden 2026 lopulla osin arvioida, miten tavoitteiden suuntaan on edetty. Monelta osin suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen edellyttää myös vahvaa, toimivaa yhteistyötä niin kuntien, kuin muiden hyvinvointitoimijoiden kanssa.

Alueellisessa hyvinvointisuunnitelmassa ei aseteta velvoitteita kunnille tai muille yhteistyötahoille, mutta toki onnistuneen HyTeTu-työn varmistamiseksi on toivottavaa, että alueellisen ja paikallisen hyvinvointisuunnitelman keskeiset työalueet ja tavoiteasetanta ovat samansuuntaisia.

KUVA. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet ja hyvinvointisuunnitelman tavoitteet 2025–2028

Painopisteet kertovat, mitä hyvinvointialueella tavoitellaan tulevien vuosien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Tavoitteet kuvaavat päämääriä eli sitä, mitä ko. työllä halutaan saavuttaa. Valitut keinot, joilla uskotaan edistettävän tavoitteissa onnistumista, on kirjattu toimenpiteiksi. Osa toimenpiteistä on monivaiheisia ja kompleksisia ja niiden käytännön toteutus vaatii tarkempia toimintasuunnitelmia. Ko. toiminnan tavoiteltua toteutumista ja toivottua muutosta asukkaiden hyvinvoinnin tilassa seurataan ja arvioidaan valituilla mittareilla.

Alueellista hyvinvointisuunnitelmaa täydentää ja siihen kirjattujen painopisteiden ja tavoitteiden toteutumista edistävät useat lakisääteiset alueelliset liitesuunnitelmat: Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja Opiskeluhuoltosuunnitelma, Ikäihmisten hyvinvointisuunnitelma, Neuvolasuunnitelma sekä Yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelma.

1.2. Kunnan hyvinvointikertomus -asiakirjakokonaisuudesta

Kunnan merkittävimmät työvälineet hyvinvointipolitiikan suunnitteluun, seurantaan, arviointiin ja rapostointiin ovat valtuustokausittain laadittavat hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Hyvinvointikertomus on monipuolisiin kuntakohtaisiin indikaattoreihin sekä erilaisiin arviointimateriaaleihin perustuva katsaus kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta ja siihen liittyvistä tekijöistä. Hyvinvointikertomuksella tuotetaan seurantatietoa erilaisista jo toteutetuista toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista kuntalaisten hyvinvointiin.

Hyvinvointisuunnitelma on dokumentti, joka suuntaa tulevaan ja jossa linjataan tulevien vuosien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteitä ja työalueita hyvinvointikertomuksessa tuotettuihin tietoihin ja mahdollisiin muihin hyvinvointisignaaleihin perustuen. Hyvinvointisuunnitelman toteutumista arvioidaan ja siitä raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvoinnista vastaavalle toimielimelle ja edelleen valtuustolle.

Hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma voidaan laatia ns. laajana hyvinvointikertomuksena, jolloin ne koostetaan yhtenä asiakirjana tai erillisinä dokumentteina. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma ovat osa kunnan strategiatyötä ja sen yhteys kuntastrategiaan ja vuosittaiseen toiminnan suunnittelun sykliin on merkittävä kunnan strategiajohtamisen kokonaisuutta ajatellen. Kuntalaisten hyvinvoinnin tilan kuvauksena toimivan hyvinvointikertomuksen ja HyTeTu-työtä linjaavan hyvinvointisuunnitelman muodostaman kokonaisuuden laadinta toteutetaan monialaisesti kunnan eri toimialojen yhteistyössä.

Forssassa yhteys kuntastrategian ja HyTeTu-työn asiakirjojen välillä on vahva. Vuoden 2022 joulukuussa hyväksyttiin Järkivihreä Forssa 2030 -kuntastrategia, joka rakentuu kolmesta strategisesta teemasta, joista jokaiselle on määritelty kolme strategista tavoitetta. Kutakin strategista teemaa – ja siten kuntastrategiaa - toiminnallistamaan on laadittu asiakirja tai asiakirjakokonaisuus, joista vuosittain yksilöidään omat tavoitteensa ja toimenpiteensä kunnan talousarvioon laaja-alaisesti toimiala-, palvelualue- tai yksikkökohtaisesti. Ihmisystävällinen järkivihreys -teemaa toiminnallistavaksi asiakirjaksi määriteltiin Sinä olet tärkeä – Forssan hyvinvointisuunnitelma 2022-2025 sekä sen liiteasiakirjat.

Forssan kaupunki | Turuntie 18, PL 62, 30101 Forssa | puh. 03 41 411 (vaihde) | kirjaamo@forssa.fi | www.forssa.fi

KUVA. Forssan kuntastrategia Järkivihreä Forssa 2030

Kuntastrategian tarkistaminen on parhaillaan työn alla ja hyvinvoiva kuntalainen tullee edelleenkin olemaan strategian tavoiteasettelussa vahvasti esillä. Nyt käsittelyssä oleva hyvinvointisuunnitelma-asiakirja jatkaakin osaltaan Forssan kuntastrategian toteuttamista ja toimii samalla tulevien vuosien HyTeTu-työn johtamisen välineenä.

1.3. Forssan hyvinvointityön rakenteesta

Kuten aiemmin on todettu hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on lain määrittämänä sekä kunnan että hyvinvointialueen vastuulla. Molemmilla organisaatioilla on siten yhteisen HyTeTu-työn yhdyspintarakenteen ohella oma tapansa organisoida ja strukturoida ko. lakisääteisen tehtävänsä toteutus.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen ja kuntien sekä muiden toimijoiden yhteistyö- ja neuvottelurakenteet eli ko. organisaatioille *yhteiset yhdyspintarakenteet* on kuvattu luvussa 1.1 (vrt. kuva yhdyspintaorganisaatiosta vuosille 2026-2028). Usealle toisiaan täydentävälle tasolle perustetussa yhdyspintarakenteessa eri tasojen ja työryhmien sekä foorumien välinen vuorovaikutus on edellytys rakenteen kokonaistoimivuudelle. Alla kuva hyte-yhdyspinnan rakenteen suhteesta hyvinvointialueen ja kunnan yleisiin omiin hallinnollisiin rakenteisiin.

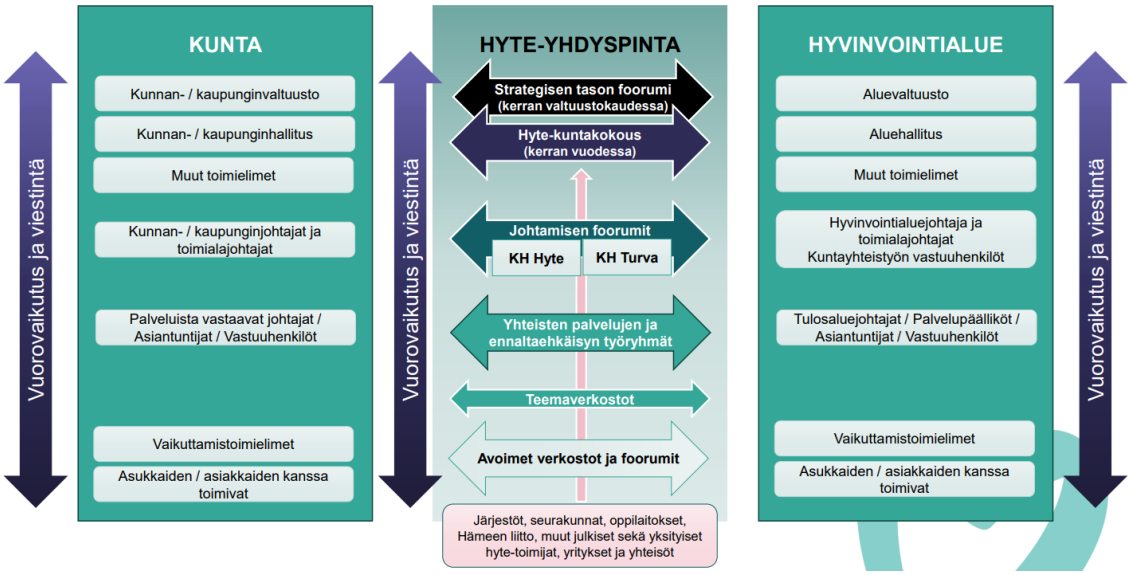

KUVA. Hyte-yhdyspinnan rakenteen suhde hyvinvointialueen ja kunnan yleisiin hallinnollisiin rakenteisiin.

Forssan kaupungin omassa HyTeTu-työn rakenteessa lähtökohtina ovat:

- *ekosysteemiajattelu*, jossa verkostomainen ja organisaatiorajat ylittävä yhteistyö ja yhteiskehittäminen korostuu
- *osallistavien ja kuulemista korostavien menetelmien ja foorumien ylläpito* lakisääteisissä palvelukohtaisissa kuulemisissa saatavan materiaalin täydentämiseksi, demokraattisen päätöksenteon tueksi sekä HyTeTu-työn optimaaliseksi suuntaamiseksi
- *kiinteä ja vaivaton yhteys* kunnan organisaatioon ja päätöksentekojärjestelmään sekä viranhaltija- että toimieliorganisaation tasolla

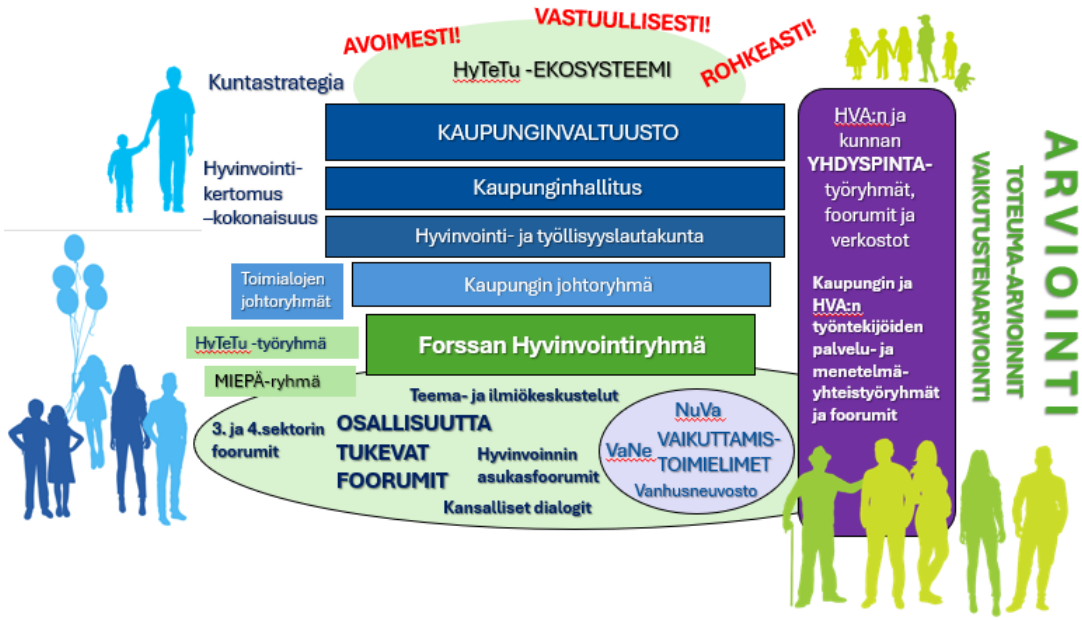

KUVA. Forssan kaupungin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyön rakenne eli HyTeTu-ekosysteemi (Hyvinvointi- ja työllisyyslautakunta 27.8.2025, § 40).

1.4. Tarkasteltavan tiedon kokonaisuudesta

Käsillä olevassa asiakirjassa kuntalaisten hyvinvoinnin tilan seuranta sekä toteutuneella suunnitelmakaudelle asetettujen HyTeTu-työn tavoitteiden toteumien arviointi perustuvat tietokoontaan, jossa indikaattoripankeista ja eri arvioinneista kootut aineistot muodostuvat tietovarannoiksi ja muodostavat yhdessä *hyte-arviointiavaruuden kokonaisuus*.

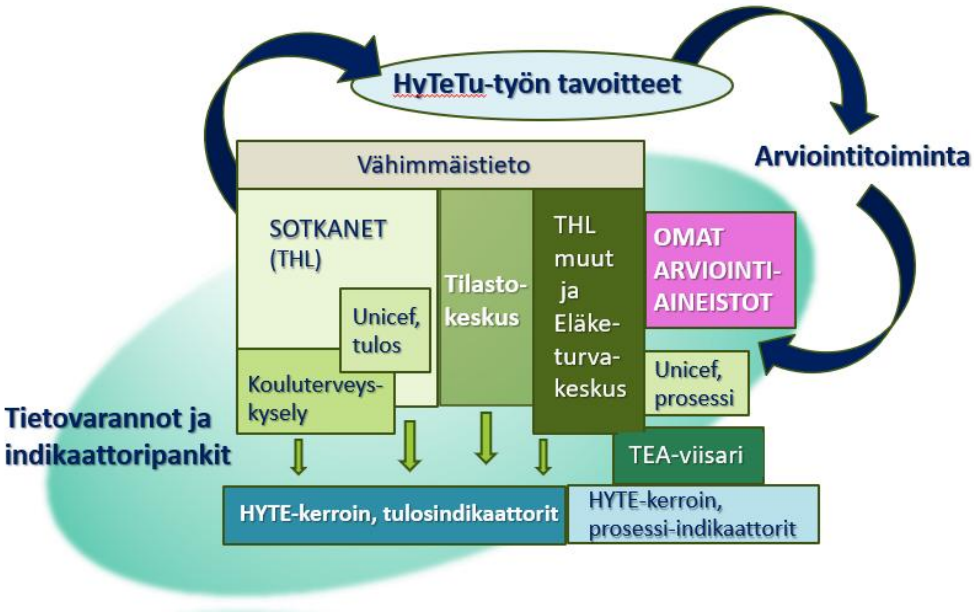

KUVA. Hyte-arviointiavaruus ja sen muodostavat tietovarannot ja indikaattoripankit.

Hyte-arviointiavaruuden tiedon lähteinä ovat olleet indikaattoripankeista Sotkanet, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen muut tietovarannot sekä Tilastokeskuksen ja Eläketurvakeskuksen toistuvasti eri arvioinneissa kokoamat kansalliset aineistot. Em. pankeista saatuja tietoja ovat esimerkiksi erilaiset väestöä koskevat indikaattorikoonnat sekä kahden vuoden välein Kouluterveyskyselyllä koottavat tiedot.

Indikaattoritiedon kokoamisessa on luonnollisesti huomioitu kaikki kansallisen vähimmäistiedon indikaattorit. Paikallisesti Forssaan ja forssalaisiin kohdentuvan indikaattoritiedon kokonaisuutta tarkasteltaessa eritellään aineistosta Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen taustalla olevat Lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista määrittävät indikaattorit sekä luonnollisesti hytekertoimen indikaattorit. HyTeTu-työn tulevan kohdentamisen perusteluiksi sekä onnistumisen arvioimiseksi myös TEAviisarikyselyjen kokoama tieto on saanut hyte-arviointiavaruudessa huomionsa.

Indikaattoritietoa on täydennetty merkittäviltä osin paikallisesti kootuilla arviointiaineistoilla. Nämä arvioinnit on kohdennettu joko HyTeTu-työn teemoihin tai yksilön hyvinvoinnin ulottuvuuksiin, joista

- kansallisissa tietokoonneissa ei ole saatavilla paikallista aineistoa tai
- on saatavilla paikallista tietoa, mutta jotka vaativat HyTeTu-työn tavoitealueisiin yms. liittyen lisätarkastelua.

Em. paikallisia arviointeja ovat muun muassa Forssan Hyvinvointikysely (2025), Kansalliset dialogit, LastenForssa Arvioinnit, Yläkouluympyrä sekä erilaisissa HyTeTu-työn tilaisuuksissa ja tapahtumissa toteutetut kyselyt ja teemakeskustelut.

Hyte-arviointiavaruudessa saadun tieton jäsentelyn ja tarkastelun rakenteesta

Hyte-arviointiavaruus -kokonaisuudessa kerätty tieto kootaan ikäväestöryhmittäin. Ikäväestöryhmiksi määriteltiin vuosiin 2022-2025 kohdennetussa hyvinvointisuunnitelmassa lapset (0-17-vuotiaat), työikäiset (18-64-vuotiaat) ja ikääntyneet (65 vuotta täyttäneet) ja näin ollen tämän asiakirjan kertomus-osiossa väestön hyvinvoinnin tilan tarkastelu toteutuu saman ikäryhmäjaon mukaisesti.

Jokaisen ikäväestöryhmän arviointiaineistot on kiinnitetty sisällön perusteella *Stiglitzin mallin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin eli yksilön hyvinvoinnin osa-alueisiin*. Alla on avattu värikoodeilla Stiglitzin mallin osa-alueiden sisältöjä tarkemmin.

KUVA. Stiglitzin malli

	OSA-ALUEESEEN KOHDENTUVAT PALVELUT JA TOIMINTA
TERVEYS	* elintapaneuvonnan ja terveystaitojen edistäminen (vrt. neuvonta ja viestintä) * terveellisen ravitsemuksen edistäminen * työ- ja toimintakyvyn edistäminen * liikuntapalvelut, liikkumisen edistäminen sekä ulkoilun tukeminen * itse- ja omahoidon edistäminen (esim. vertaistuki) * mielenterveyden ja mielenterveystaitojen edistäminen * päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäiseminen * tartuntautien ja vastustuskykyisten taudinaiheuttajien ehkäiseminen sekä rokotemyönteisyyden edistäminen
KOULUTUS	* varhaiskasvatuksen tuki: alle kouluikäisten lasten kasvua ja kehittymistä tukeva palvelu ja toiminta * koulunkäyntikyvyn tuki: kouluikäisten lasten kasvua ja kehittymistä tukeva palvelu ja toiminta * opiskelukyvyn tuki: toisen asteen opintoja, ammatti- tai korkeakouluopintoja suorittavan opiskelijan opiskelukykyä tukeva palvelu tai toiminta * ammatillisen oppimisen tuki: ammatillista osaamistaan kehittävän oppijan opiskelukykyä tukeva palvelu tai toiminta * työssä oppimisen tuki: ammatillista osaamistaan omassa työssään vahvistavan oppijan oppimiskykyä tukeva palvelu tai toiminta, joka toteutetaan yhteistyössä työnantajan kanssa * elinikäisen oppimisen tuki: kannustaa ihmistä elinikäiseen oppimiseen ja kehittymiseen iästä riippumatta (esim. kansalaisopisojen tukemana)

	OSA-ALUEESEEN KOHDENTUVAT PALVELUT JA TOIMINTA
HENKILÖ-KOHTAINEN TOIMINTA JA TYÖ	* työhyvinvoinnin ja työssä jaksamisen tuki, työn ja vapaa-ajan tasapainon tuki * työelämän monimuotoisuuden edistäminen * työllistymisen ja työkyvyn tuki, erityisesti heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien osalta * harrastustoiminta * vapaaehtoistoiminta * kulttuurihyvinvoinnin ja kulttuuriharrastamisen tuki
ÄÄNI KUULUVILLE YHTEIS-KUNNASSA	* osallisuuden edistäminen * journalistinen ja sosiaalinen media vaikuttamisen kanavina ja palveluina * demokraattinen vaikuttaminen ja demokratiataitojen edistäminen * yhdistystoiminta * kansalaisaktivismi
SOSIAALISET YHTEYDET JA SUHTEET	* kiusaamisen, häirinnän ja syrjimisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksesta työyhteisöihin * sosiaalisten suhteiden tuki: sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuuksien tukeminen, yksinäisyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen * parisuhteen tuki * perheen ja vanhemmuuden tuki * kotoutumisen tuki * radikalismin ja ekstremismin ehkäiseminen

	OSA-ALUEESEEN KOHDENTUVAT PALVELUT JA TOIMINTA
AINEELLINEN ELINTASO	* velkaongelmien ennalta ehkäiseminen ja velkaneuvonta * taloudenhallinnan edistäminen * hyväntekeväisyys * avustukset * ruoka-apu
YMPÄRISTÖ	* lähiliikunta- ja leikkipaikat * lähiluonnossa liikkumisen mahdollistaminen * esteettömän ympäristön edistäminen * esteettisen ympäristön edistäminen * kohtaamista ja harrastamista tukevat tilat (vrt. kunta mahdollistajana) * asumisen ja ympäristön terveysriskien ehkäiseminen * kestävän kehityksen edistäminen * asumisen tuki
TURVALLI-SUUDEN TUNNE	* tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäiseminen * asuinympäristön turvallisuuden edistäminen (mm. turvallisuuskävelyt) * liikenneturvallisuuden ja liikkumisen turvallisuuden edistäminen * väkivallan ja rikosten ehkäiseminen * vapaaehtoinen maanpuolustus ja vapaapalokunnat * rikosten ja riitojen sovittelun tuki * ihmiskaupan ehkäiseminen * digitaalinen turvallisuus: toiminta tietosuojan ja tietoturvan edistämiseksi

Edellä kuvattua hyvinvoinnin ulottuvuuksien värikoodausta käytetään myös tämän dokumentin luvussa 2. ikäväestöryhmittäin arviointiavaruuteen koottuja tietoja tarkasteltaessa.

Tämän asiakirjan kertomus-osion hyte-arviointiavaruudesta koottu tieto jäsennellään siis rakenteeseen, jonka muodostavat *ikäväestöryhmätarkastelu ja yksilön hyvinvoinnin ulottuvuudet*. Myös edellisenä suunnitelmakautena HyTeTu-työlle asetetut painoalueet ja tavoitteet on kirjattu samaan rakenteeseen kokonaisuuden tarkastelun ja analyysien teon helpottamiseksi. Tulevien vuosien suunnitelma-osiossa noudatetaan pienin poikkeuksin samaa rakennetta.

1.5. HYTE-kertoimesta

Oman erityisen huomionsa hyte-arviointiavaruudessa saa HYTE-kerroin. Se on kuntien hyvinvointia edistävään työhön suunnattu taloudellinen kannustin, jolla valtio ohjaa kuntin HyTeTu-työtä ja suuntaa näille rahoitusta valtionosuuden lisäosan muodossa. Kertoimen arvo määrittää yksittäisen kunnan vuosittain saaman lisärahoituksen määrän. HYTE-kerroin koostuu 21 kunnan tekemään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön kohdentuvasta indikaattorista, joiden toteumien perusteella kunnan kertoimen arvo muodostuu. Indikaattorit koostuvat *prosessi- ja tulosindikaattoreista*. Prosessi- ja tulosindikaattoreiden osuuksien painoarvo kertoimen laskemisessa on 50 prosenttia.

Prosessi-indikaattorit *kuvaavat kunnan toteuttamaan HyTeTu-työtä ja mittaavat nykytilannetta*. Ne kohdentuvat perusopetuksessa (4 kpl), liikuntapalveluissa (5 kpl), kuntajohdossa (5 kpl) ja kulttuuripalveluissa (1 kpl) tehtävään HyTeTu-työhön. Prosessi-indikaattorien tiedot kerätään kunnista THL:n TEA-tiedonkeruiden yhteydessä (kuntajohto, liikunta, peruskoulut ja kulttuuri).

Suunnitelman laadinta-ajankohtana toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit toiminnoittain ja palveluittain ovat:

Kuntajohto

1. Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista
2. Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista
3. Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen
4. Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä
5. Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja

Liikunta

1. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa
2. Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen
3. Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille
4. Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin
5. Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä

Peruskoulut

1. Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein
2. Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa
3. Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit
4. Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä

Kulttuuri

1. Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä

Tulosindikaattoreita on kuusi ja ne on määritelty siten, että kunnalla on mahdollisuus omin toimin vaikuttaa niiden toteutumisen tasoon. Nimensä mukaisesti tulosindikaattorit kuvastavat tuloksia, joita kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisellä saavutetaan eli ne *mittaavat muutosta* kuntalaisten hyvinvoinnissa. Tulosindikaattoreissa ovat edustettuina eri ikäryhmät. Ko. indikaattorit on valittu siten, että kuntien erilaiset tilanteet esim. sairastavuuden, väestörakenteen tai työttömyyden osalta eivät vaikuta niihin ja siten myönteisen muutoksen saavuttamiseen, vaan kunnat ovat näiltä osin HyTeTu-työssään samalla viivalla. Tulosindikaattorien tietolähteet ovat: Kouluterveyskysely (THL), Tutkintorekisteri (Tilastokeskus), Toimeentulorekisteri (THL), Eläketilastot (ETK), Erikoissairaanhoitotilasto (THL) ja Perusterveydenhuoltotilasto (THL).

Suunnitelman laadinta-ajankohtana muutosta kuvaavat tulosindikaattorit ovat:

1. Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % osuus 8. ja 9. luokan oppilaista
2. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
3. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä

4. Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
5. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön (jos osuus on 230 hoitojaksoa tai vähemmän 10 000 vastaavan ikäistä asukasta kohti -> 100 pistettä)

Yksityiskohtaiset indikaattoritiedot on kuvattu Sotkanetissä ja Kuntien HYTE-kertoimen menetelmäraportissa.

HYTE-kertoimen määrittelyssä käytetään uusimpia käytettävissä olevia tietoja. Jos tietoa ei ole lainkaan saatavilla, saa kunta kyseisen tiedon osalta laskennassa alimman mahdollisen arvon. THL toimittaa peruspalvelujen valtionosuuslaskelmia varten kuntien HYTE-kertoimet valtionvarainministeriölle vuosittain marraskuussa.

Forssan HYTE-kerroin on kehittynyt 2020 -luvulla positiivisesti, mutta potentiaalia kertoimen ja edelleen valtionosuuden lisäosan kasvattamiseen on edelleen merkittävästi.

INDIKAATTORI	2020	2021	2022	2023	2024	2025
HYTE-kerroin €/asukas	13,6	12,8	15,1	16,5	16,5	18,2
HYTE-kerroin, 0-100	50	45	53	59	53	59
HYTE-kerroin, 1 000 €	229,8	215,3	250,3	271,8	271,6	300,4

2. Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2025: indikaattoreiden ja muun tiedon osoittama hyvinvoinnin tila

Tässä luvussa keskitytään forssalaisten hyvinvoinnin tilan arviointiin ensin yleisen indikaattoritiedon pohjalta ja sitten osa-alueittain edellä kuvatun rakenteen mukaisesti. “Sinä olet tärkeä – Forssan hyvinvointisuunnitelma 2022-2025” -asiakirjaan kirjattujen HyTeTu-työn tavoitteiden saavuttamisen ja asetettujen toimenpiteiden toteutumisen arviointiin keskitytään luvussa 3.

Käytettävissä olevassa arviointiaineistossa on määrällinen epäsuhta eri ikäväestöryhmien hyvinvointia kuvaavien aineistojen kesken. Kansallinen tiedonkeruun kohdentuu ikäväestöryhmistä ennen kaikkea lapsiin ja nuoriin työikäisten sekä ikääntyneiden hyvinvointitiedon kattavuus koko maan osalta on heikompaa. Käytettävissä olevan arviointiaineiston määrällistä epätasapainoa on pyritty tasaamaan pieneltä osin omilla, paikallisesti kerätyillä arviointiaineistoilla.

Huomioiden arviointiavaruudesta kootun aineiston laajuuden yksityiskohtainen indikaattori- ja arviointikoonta on liitetty nyt käsiteltävän asiakirjan liitteeksi.

2.1. Kaikkia forssalaisia koskevista hyvinvointitekijöistä

Väestöstä

Forssan väkiluvun kehityssuunta on laskeva. Vuosina 2015-2025 Forssan väkiluku on vähentynyt noin 1 100 asukkaalla kymmenen vuoden aikana. Forssan asukkaiden ikärakenteessa näkyy väestön ikääntymisen kehityskulku: alle 15-vuotiaiden osuus on pienentynyt 13 prosentista 11 prosenttiin ja työikäisten osuus 60 prosentista 55 prosenttiin, kun taas 65 vuotta täyttäneiden osuus on kasvanut 28 prosentista 34 prosenttiin.

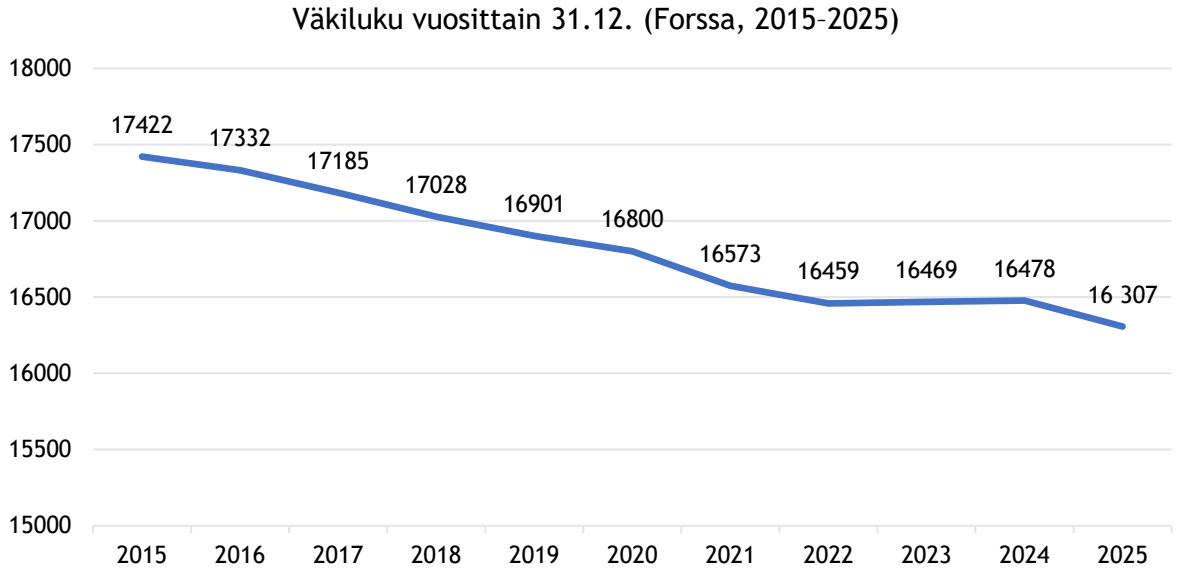

(lähde: Sotkanet)

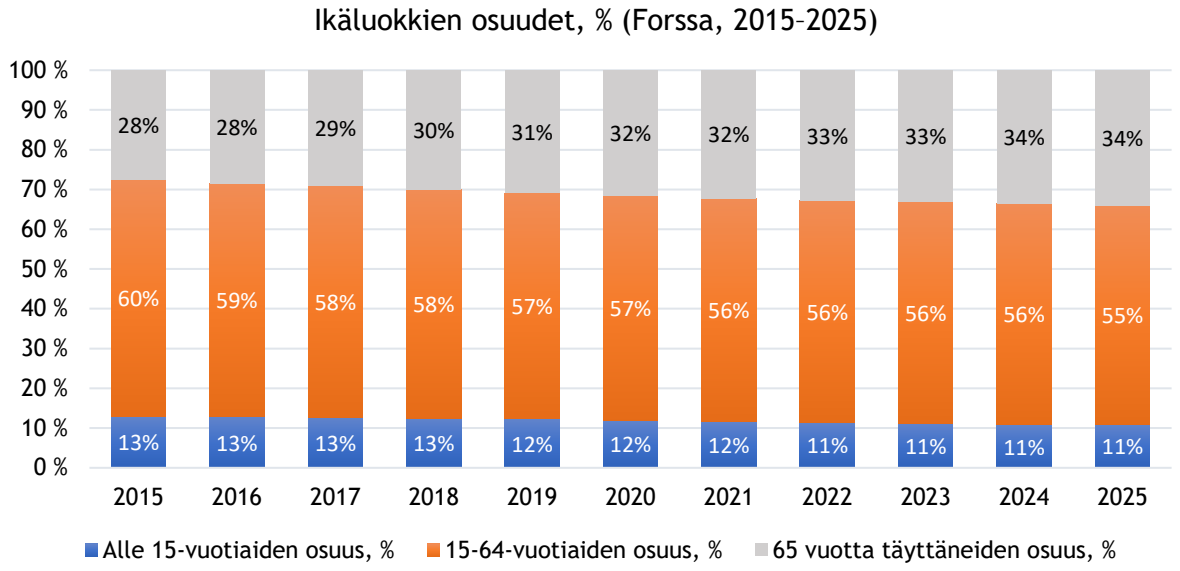

(lähde: Tilastokeskus)

Forssassa syntyneiden lasten määrä on noin kymmenen viime vuoden aikana selvästi vähentynyt: vuonna 2015 syntyi 120 lasta, kun vuonna 2025 syntyneitä oli 86 lasta. Alhaisimmillaan syntyvyys oli tarkastelujakson aikana vuonna 2024, jolloin Forssassa syntyi 68 lasta. Noin kymmenessä vuodessa syntyvyys on siis lähes puolittunut, eivätkä tilapäiset nousut yksittäisinä vuosina eivät ole muuttaneet kokonaiskehityksen suuntaa. Arvio vuoden 2026 syntyneistä on 82 lasta. Syntyvyyden kehityssuuntaa heijastellen lapsiperheiden osuus perheistä Forssassa on laskenut noin kymmenen vuoden aikana vuosina 2014-2025.

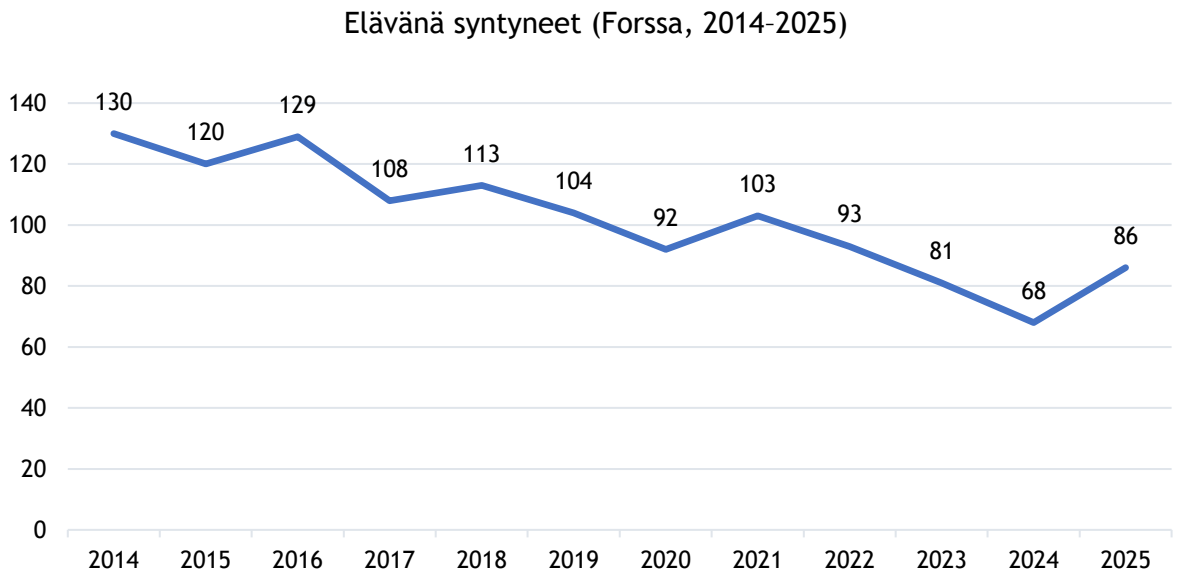

(lähde: Tilastokeskus)

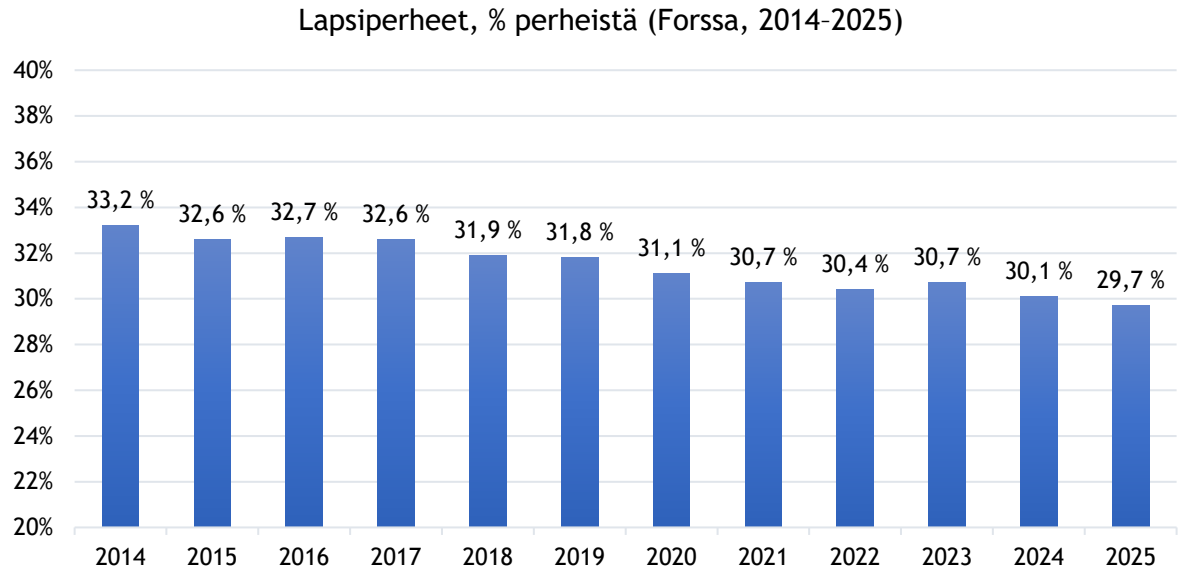

(lähde: Sotkanet)

Väestöllinen huoltosuhde kertoo, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä on sataa 15-64-vuotiasta (työikäistä) kohden. Huoltosuhteen arvo on sitä korkeampi, mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä. Forssan demografinen eli väestöllinen huoltosuhde on heikentynyt kymmenen vuoden tarkastelujakson aikana, nousten vuoden 2015 arvosta 67,8 vuoden 2025 arvoon 81,2. Myös valtakunnallisesti ko. huoltosuhde on heikentynyt vastaavalla ajalla, mutta Forssan haastavaa tilannetta ko. indikaattorin osalta kuvastaa se, että koko maan arvot vastaavalla tarkasteluajalla ovat 58,2 (vuosi 2015) ja 61,6 (vuosi 2025).

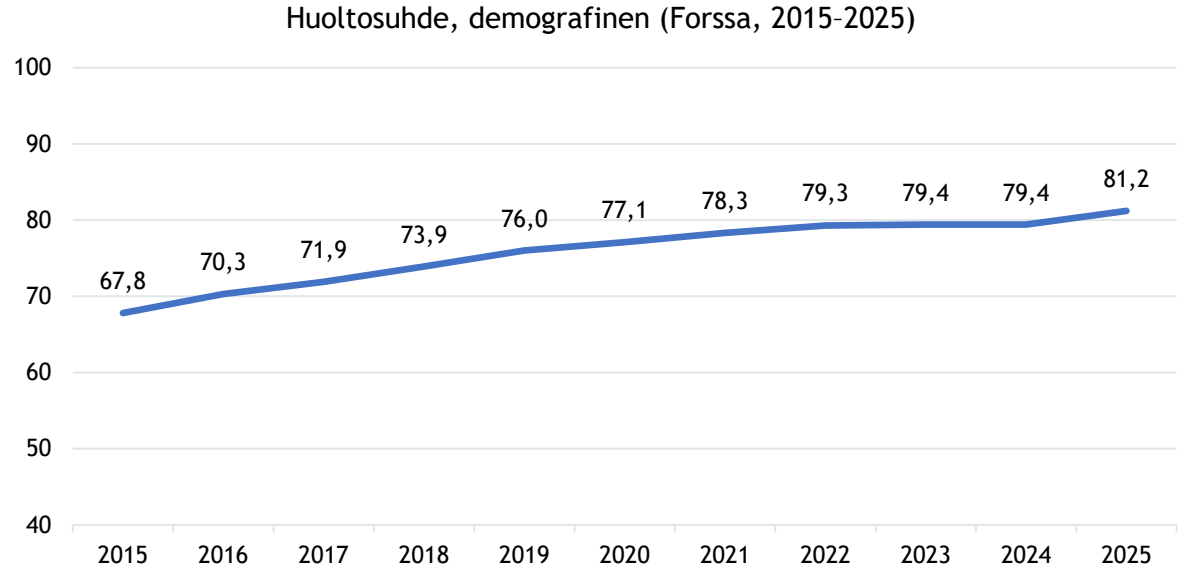

(lähde: Sotkanet)

Tilastokeskuksen vuonna 2024 tekemän ennusteen mukaan Forssan väestömäärä vähenee tasaisesti ja on vuonna 2035 noin 15 303 asukasta ja vuonna 2045 noin 14 943 asukasta. Ennusteen mukaan Forssan väestö vähenee noin 1 100 asukkaalla eli noin 7 prosenttia seuraavien 20 vuoden aikana.

Ikäryhmittäisessä väestöennusteessa niin ikään on nähtävissä Forssan väestön ikääntymisen kehityssuunta.

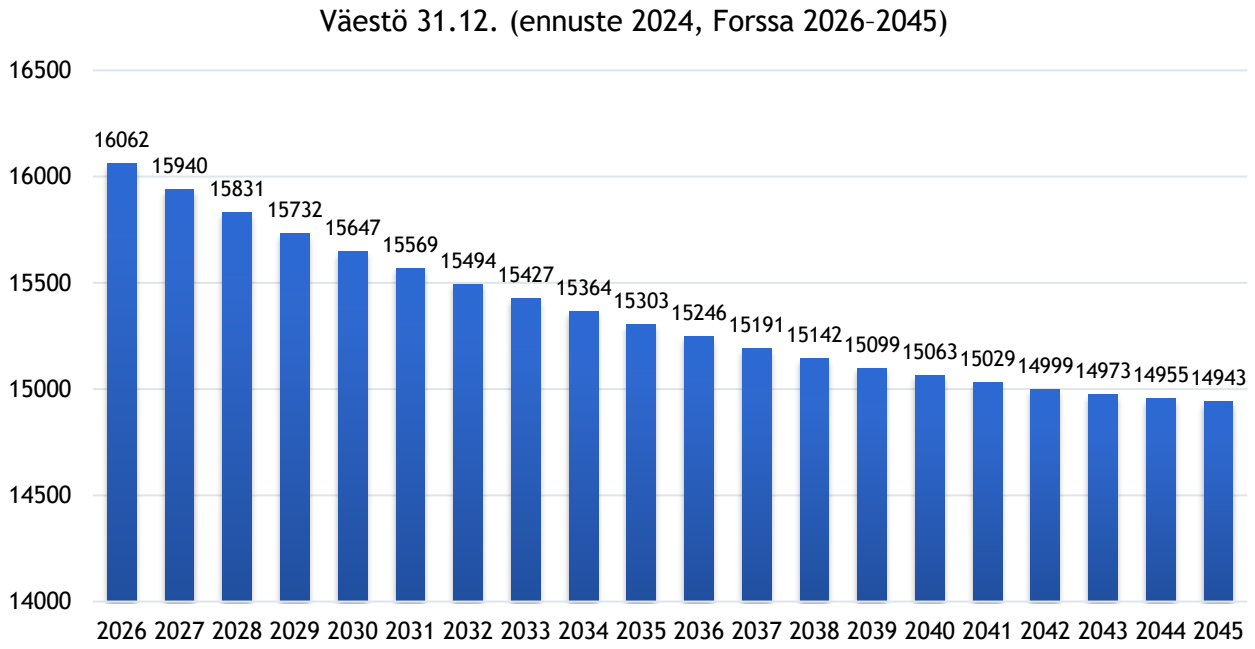

(lähde: Tilastokeskus)

Vuosina 2015-2025 vieraskielisen väestön määrä Forssassa on kasvanut sekä lukumäärällisesti että osuutena koko väestöstä. Vuonna 2015 vieraskielisiä oli 725 henkilöä, kun vuonna 2025 määrä on kasvanut 1 668 henkilöön. Samalla vieraskielisten osuus väestöstä on noussut noin 4 prosentista yli 10 prosenttiin. Kasvu on ollut maltillista vuosina 2015–2021, mutta kiihtynyt selvästi vuodesta 2022 alkaen. Kansallisen maahanmuuttopolitiikan tiukkenemiseen ja alueella toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin perustuen vieraskielisten osuuden kasvu tullee kuitenkin lähivuosina tasoittumaan.

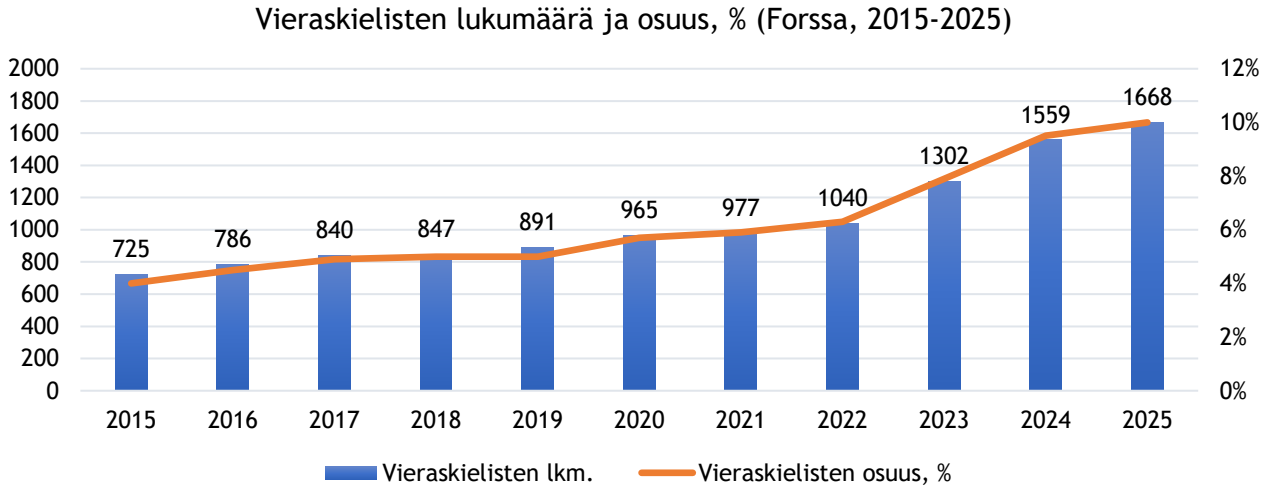

(Lähde: Tilastokeskus)

Yhden hengen asuntokuntien osuus on Forssassa kasvanut noin kymmenen vuoden tarkastelujakson aikana. Vuonna 2014 yhden hengen asuntokuntia oli 48,3 % kaikista asuntokunnista, kun vuonna 2025 osuus on noussut 53,6 prosenttiin.

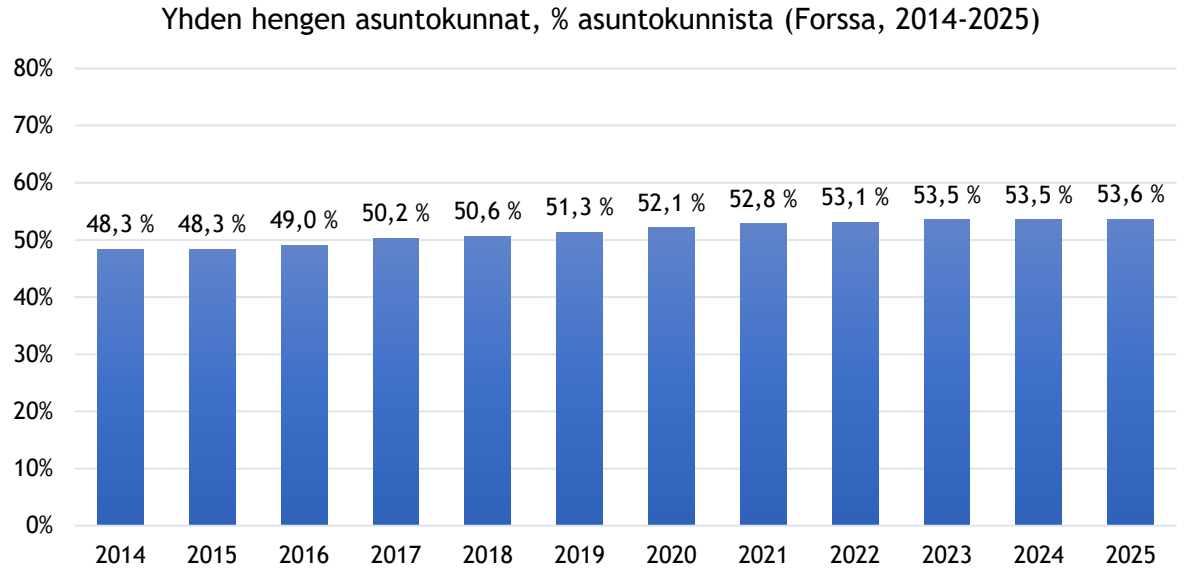

(Lähde: Sotkanet)

Forssassa lähtömuutto on ollut tulomuuttoa suurempaa lähes koko vuosien 2014-2025 tarkastelujakson ajan, mikä on osaltaan selittänyt väkiluvun vähenemistä. Vuosina 2014–2025 kaupunki on siis ollut suureksi osaksi muuttotappiollinen.

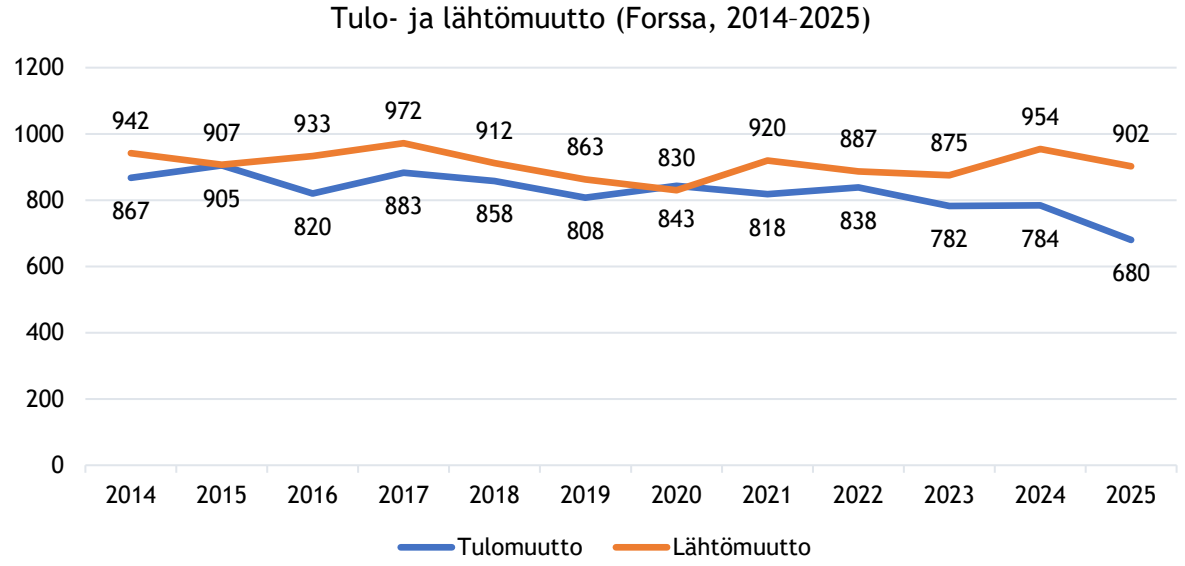

(Lähde: Tilastokeskus)

Kasvatuksesta ja koulutuksesta

Varhaiskasvatukseen osallistumisaste Forssassa on vuosina 2020-2026 ollut korkealla tasolla (85-93 %) ja kasvoi vuoteen 2023 asti, jonka jälkeen kehitys on tasaantunut. Kokonaisuutena tarkasteltuna varhaiskasvatuspalvelujen käyttö on yleistä ja kattavaa, mutta viime vuosina on havaittavissa hienoista laskua.

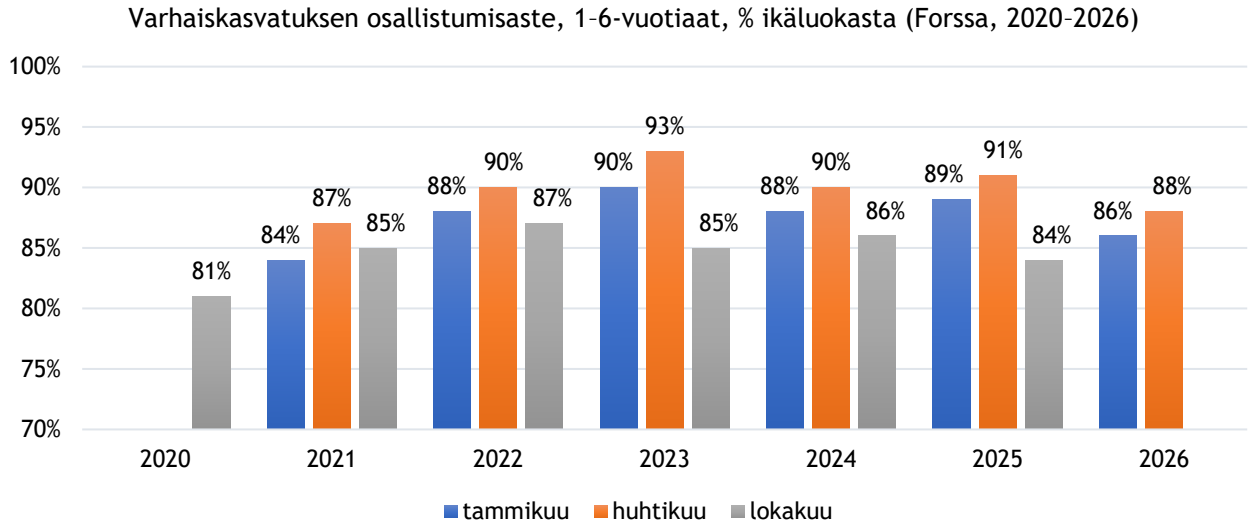

Koulutustasomittain kuvastaa väestöryhmän koulutustasoa koulutuksen pituudella (perusasteen jälkeen suoritetun korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti). Forssan väestön koulutustaso on noussut vuosien 2014-2024 tarkastelujaksolla koulutustasoluvusta 281 lukuun 310.

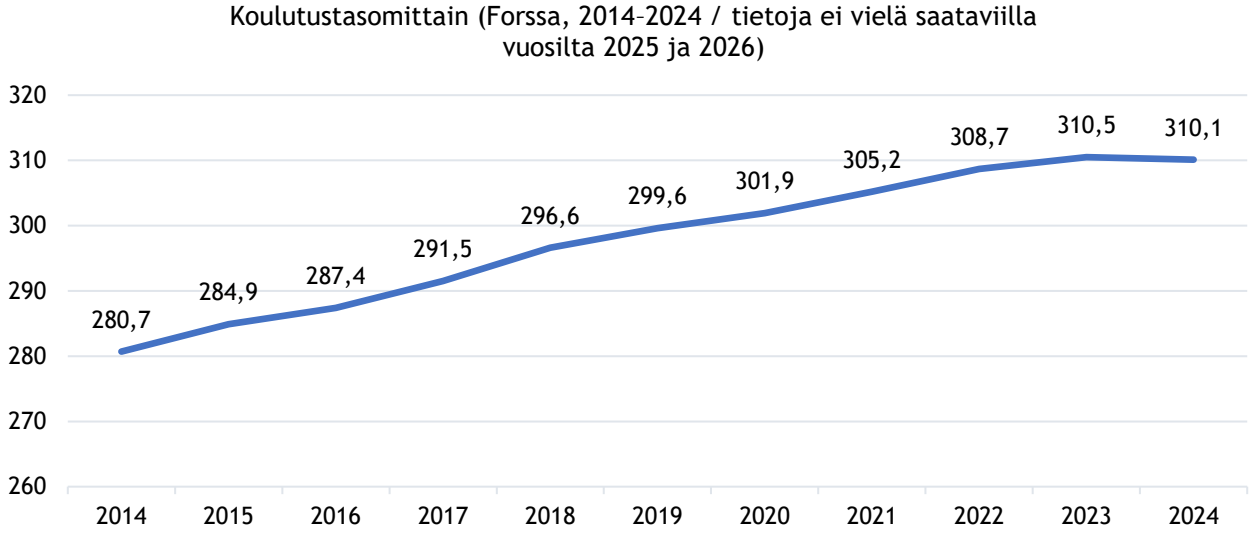

(Lähde: Sotkanet)

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden osuus Forssassa on pysynyt melko vakaana. Osuus laski vuosina 2014-2021 noin 9 prosentista 7 prosenttiin, mutta nousi uudelleen vuonna 2023 (9,2 %) ennen kuin kääntyi lievään laskuun vuonna 2024 (8 %).

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (Forssa, 2014-2024 / tietoja ei vielä saataviilla vuosilta 2025 ja 2026)

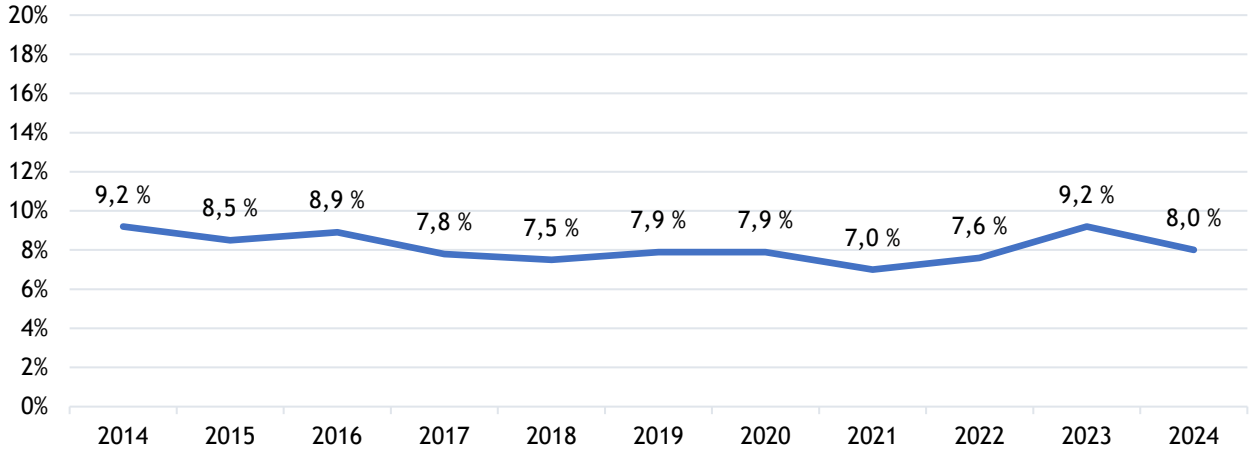

(Lähde: Sotkanet)

Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien osuus Forssassa on vähentynyt selvästi noin viimeisen kymmenen vuoden aikana: Vuonna 2014 osuus oli 36 %, kun vuonna 2024 se on laskenut 31,2 prosenttiin.

Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien osuus 15 vuotta täyttäneestä väestöstä, % (Forssa, 2014-2024 / tietoja ei vielä saataviilla vuosilta 2025 ja 2026)

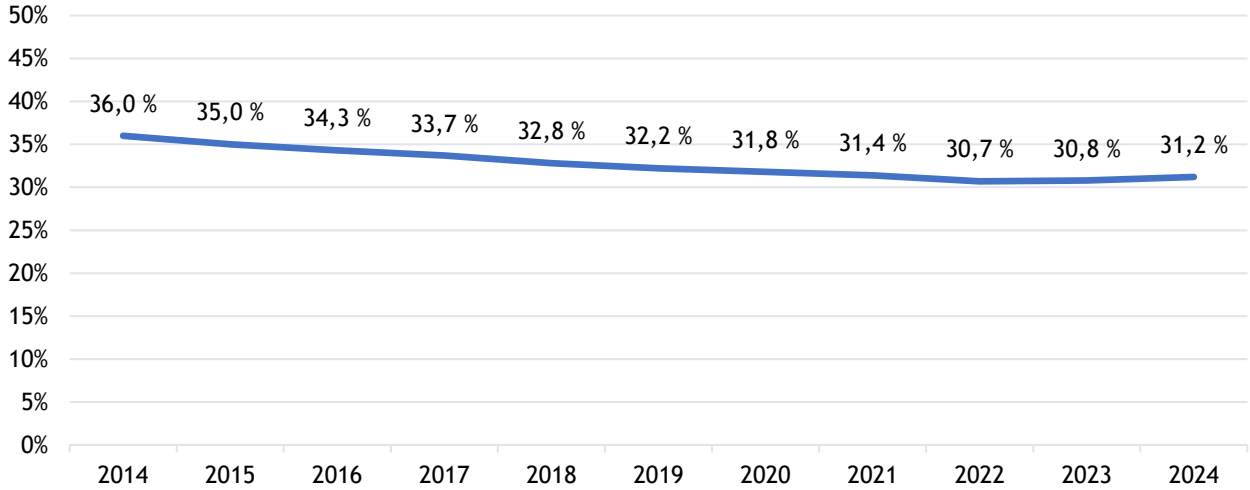

(Lähde: Tilastokeskus)

Työllisyydestä ja toimeentulosta

Forssan työttömyys on ollut pitkällä aikavälillä korkealla tasolla. Vaikka vuosivaihtelu työttömyyden osalta on merkittävää ja taloustilanteen muutokset vaikuttavat merkittävästi työllisyystilanteen kehitykseen, on työttömien osuus työvoimasta pysytellyt kaupungissa maan keskiarvon yläpuolella alla olevan kaavion tietojen mukaisesti koko viimeisten kymmenen vuoden ajan. Vaikea työttömyystilanne luo negatiivisia vaikutuksia kuntalaisten hyvinvoinnin ja toimeentulon tilaan erityisesti lasten ja työikäisten ikäväestöryhmissä.

Forssassa työttömyys on ollut korkealla vuonna 2016 ja laskenut siitä tasaisesti vuoteen 2019 asti. Koronaepidemia kasvatti työttömien määrää selvästi vuonna 2020 ja tämän jälkeen työmarkkinat elpyivät nopeasti. Vuodesta 2023 alkaen työttömyys alkoi jälleen nousta heikentyneen suhdannetilanteen vuoksi. Vuoden 2026 ensimmäisinä kuukausina työttömänä on ollut 1000 henkilöä, joka on noin 14 % työvoimasta.

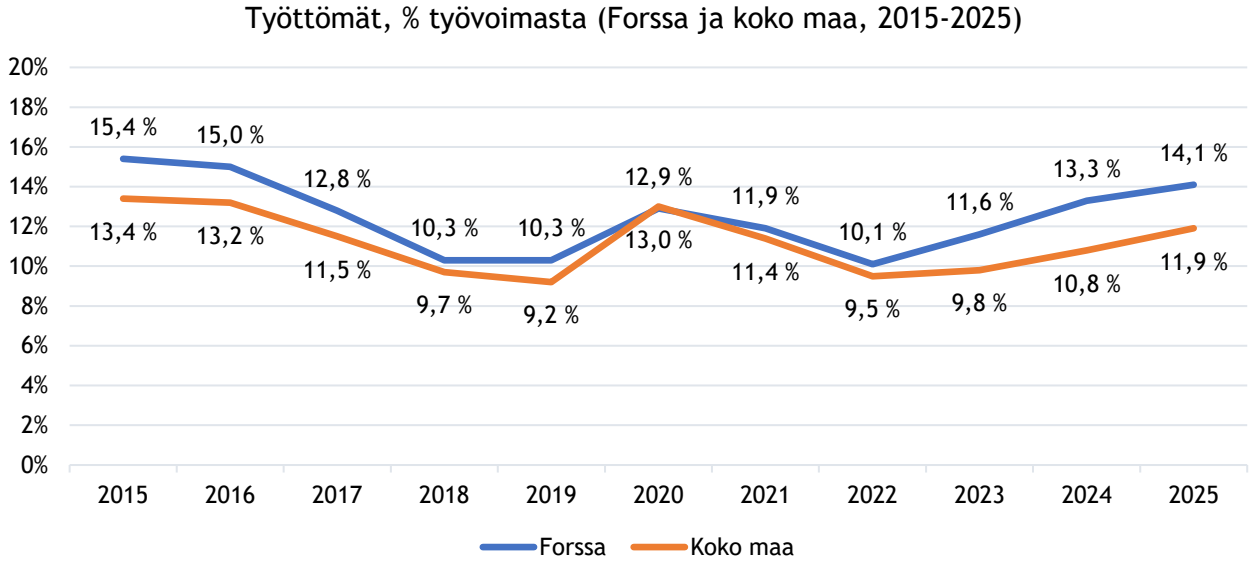

(Lähde: Sotkanet)

Työttömät työnhakijat Forssassa 1/2016–3/2026

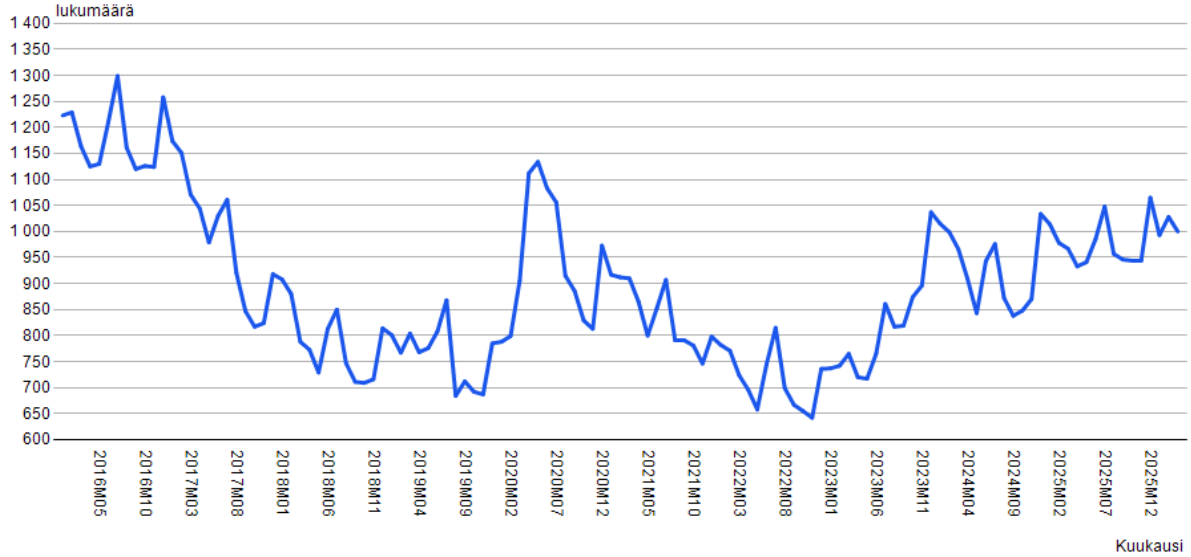

(Lähde: Keha-keskuksen työnvälitystilasto)

Alle 25-vuotiaiden ja yli 50-vuotiaiden työnhakijoiden määrä noudattelee samansuuntaisesti työttömyyden kehitystä, kuin kaikkien työttömien. Molemmissa ryhmissä työttömyys vaihtelee syklisesti, mutta trendit eroavat selvästi. Yli 50-vuotiaita työttömiä on koko ajan huomattavasti enemmän (noin 250–480 henkilöä) kuin nuoria (noin 80–200 henkilöä). Nuorten työttömyys reagoi nopeammin suhdanteisiin, kun taas yli 50-vuotiaiden taso muuttuu hitaammin.

Alle 25-vuotiaat ja yli 50-vuotiaat työnhakijat Forssassa 1/2016–3/2026

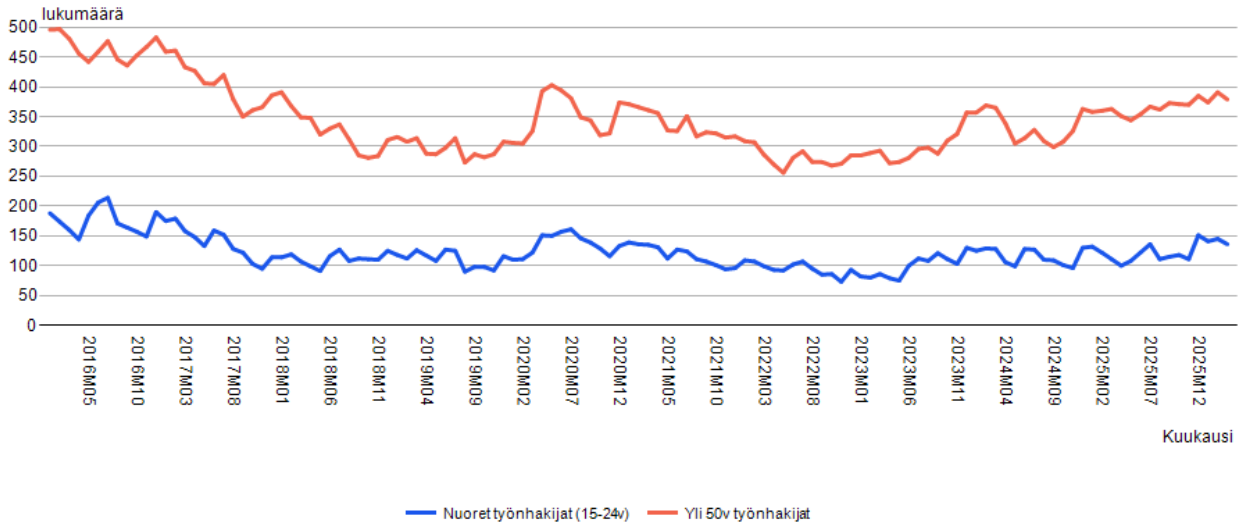

(Lähde: Keha-keskuksen työnvälitystilasto)

Pitkäaikaistyöttömyys on laskenut hyvän suhdannetilanteen vuoksi vuoteen 2019 asti ja ollut alimmillaan noin 170 henkilössä. Koronaepidemia nosti pitkäaikaistyöttömien määrää noin 300 henkilöön. Vuosina 2021–2023 työllisyystilanteen paranemisen vuoksi pitkäaikaistyöttömyys laski. Tämän jälkeen kasvu on ollut erityisen voimakasta vuosina 2024–2025 johtuen heikosta työllisyystilanteesta. Vuoden ensimmäisinä kuukausina pitkäaikaistyöttömiä on yli 400 henkilöä, joka 3/2026 tilanteen mukaan on 40 % työttömistä työnhakijoista. Työttömyys koskettaa edelleen eniten toisen asteen koulutuksen saaneita. Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät ovat suurimmat työttömyyden ryhmät ja palvelualan haasteet työllisyydessä näkyvät pitkäaikaistyöttömyydessä. Myös akateemisesti koulutettujen työttömyys on lievässä nousussa erityisasiantuntija- ja asiantuntijatyössä. Työllistämismahdollisuudet pitkäaikaistyöttömille ovat rajalliset ja tällöin kuntien rahoitusosuus koskee aiempaa useampaa työtöntä.

Pitkäaikaikaistyöttömät (yli 1 v työttömänä olleet) Forssassa 1/2016–3/2026

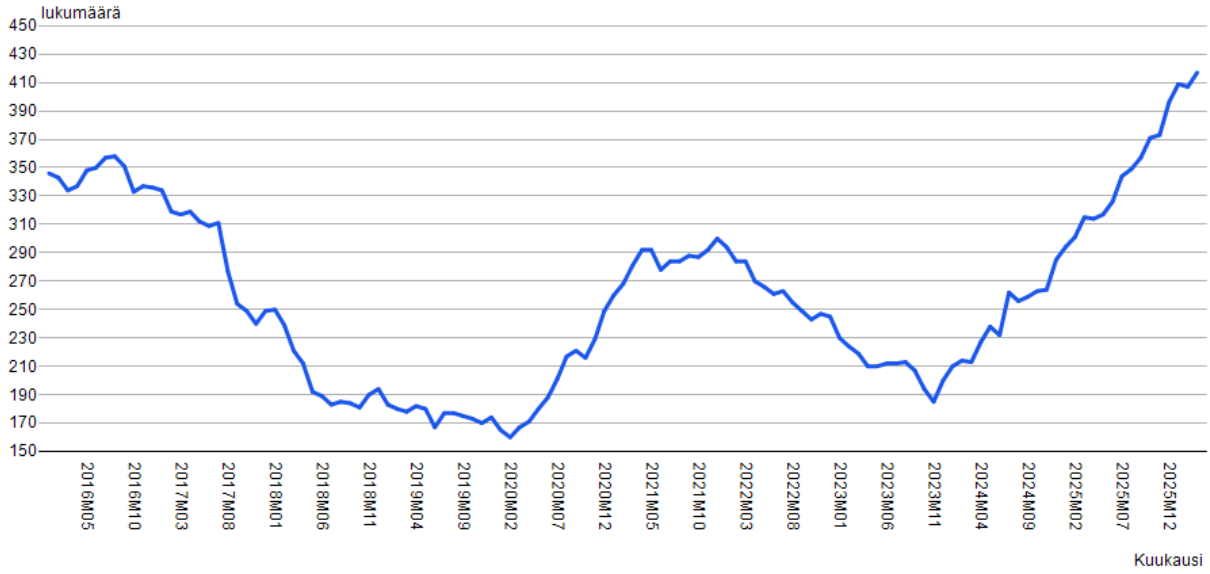

(Lähde: Keha-keskuksen työnvälitystilasto)

Vuonna 2016 rakennetyöttömyys on korkeimmillaan noin 800 henkilössä. Tästä alkaa tasainen, voimakas laskutrendi, joka tasaantuu vuoden 2018 aikana noin 500 henkilöön ja jatkaa lievää laskua vuoden 2019 loppuun. 5/2021 rakennetyöttömyys oli noussut 560 henkilöön ja se oli matalimmillaan 350 henkilössä 11/2023. Vuoden 2024 alusta alkaen suunta muuttuu dramaattisesti. Lukumäärä nousee jyrkästi ja saavuttaa uuden huipun vuoden 2025 lopussa noin 625 rakennetyöttömällä, josta se kääntyy aivan kuvaajan lopussa pieneen laskuun. Tällä hetkellä rakennetyöttömiä on yli 600 henkilöä, joka 3/2026 tilanteen mukaan on 60 % työttömistä työnhakijoista.

Rakennetyöttömät Forssassa 1/2016–3/2026

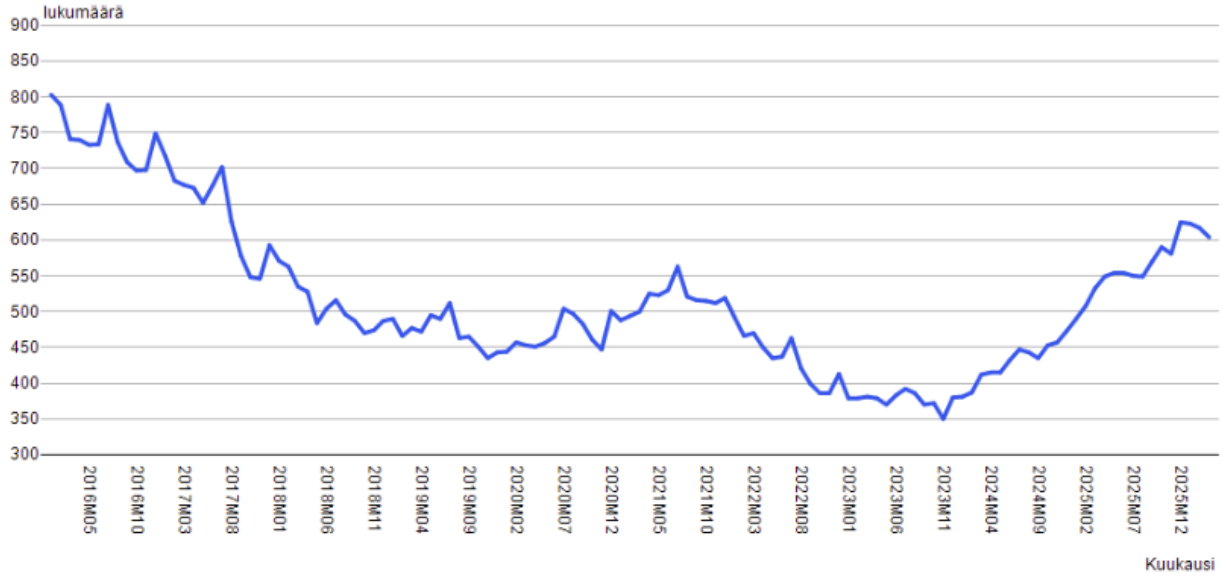

Forssan yleinen pienituloisuusaste on noussut maltillisesti, mutta selvästi vuosien 2014-2024 tarkastelujakson ajan.

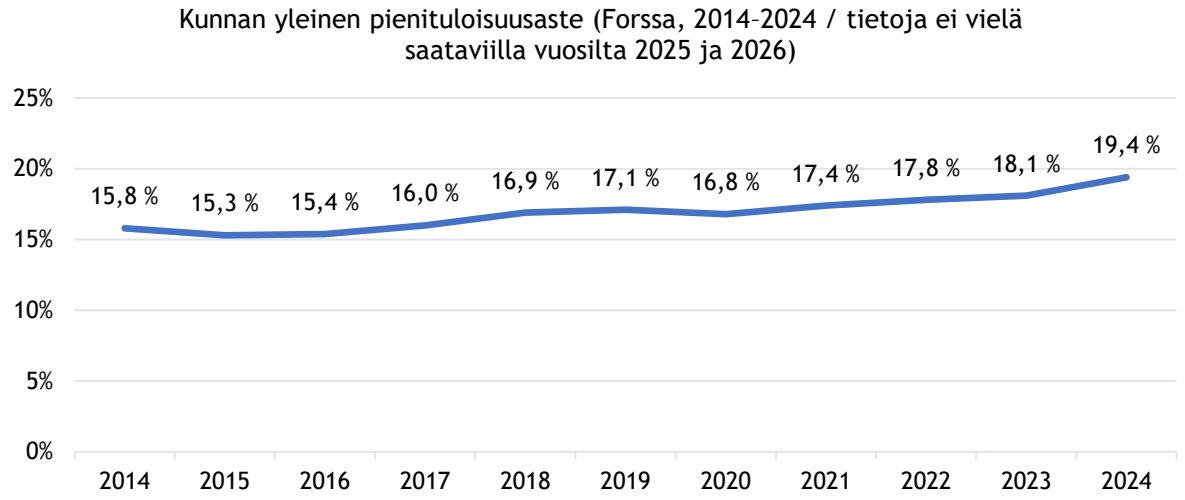

(Lähde: Sotkanet)

Lasten pienituloisuusaste -indikaattori kuvaa, kuinka suuri osa alueen alle 18-vuotiaista kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Lapsiperheiden pienituloisuus on lisääntynyt Forssassa viime vuosina ja huomioitavaa on, että lasten pienituloisuusasteen ollessa korkeampi kuin yleinen pienituloisuusaste, on lapsiperheiden suhteellinen tuloasema keskimääräistä heikompi (vrt. vuodet 2023-2024).

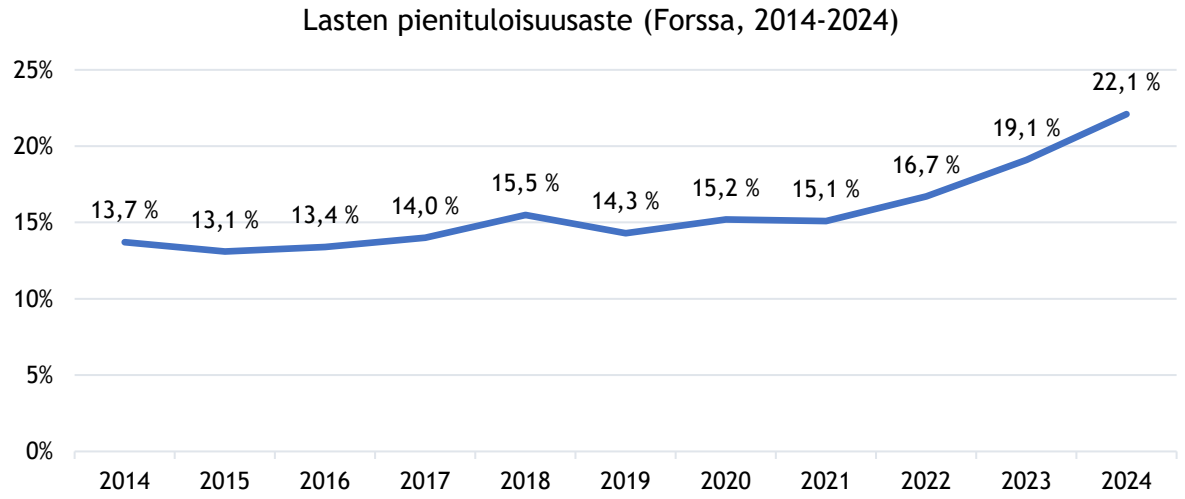

(Lähde: Sotkanet)

Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien 25–64-vuotiaiden osuus kasvoi Forssassa vuosina 2014–2020, mutta laski sen jälkeen hieman vuosina 2021-2023. Vuonna 2025 osuus oli 4,5 %, eli korkeimmalla tasolla koskaan noin kymmenen vuoden tarkastelujakson aikana.

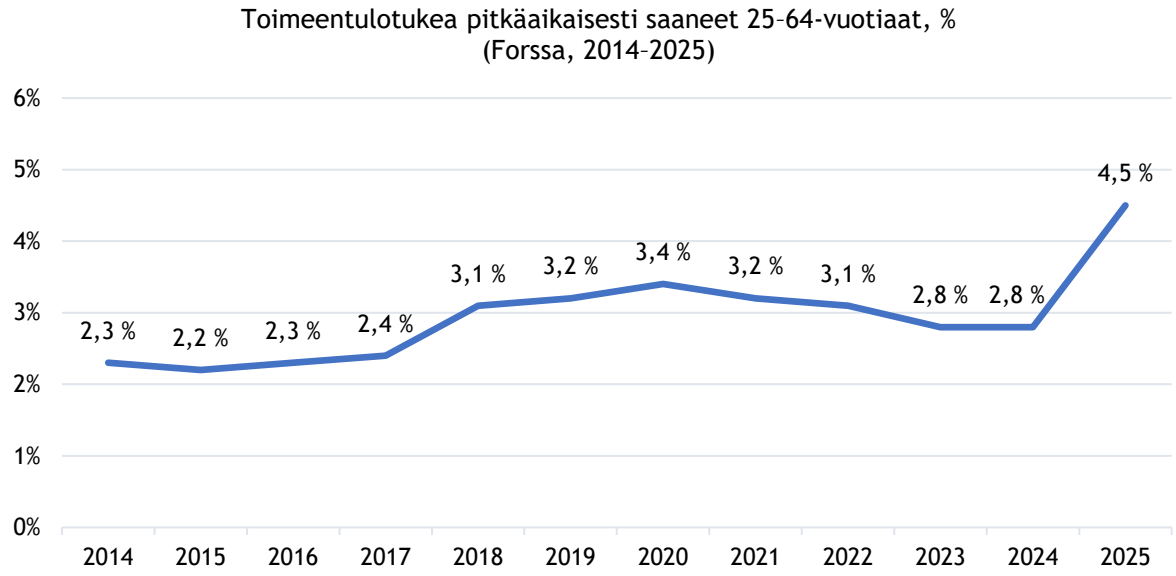

(Lähde: Sotkanet)

Turvallisuudesta

Forssan kehitystä tarkasteltaessa päihteisiin ja rikollisuuteen liittyvät ilmiöt osoittavat sekä myönteisiä pitkän aikavälin muutoksia että viime vuosien huolestuttavia piirteitä. Vuodet 2021-2022 muodostavat poikkeuksellisen matalan tason jakson kaikissa tarkastelluissa ilmiöissä. Tämän jälkeen päihdehaitat ja rikollisuus ovat kuitenkin osin lisääntyneet ja palautuneet lähemmäs aiempia tasoja.

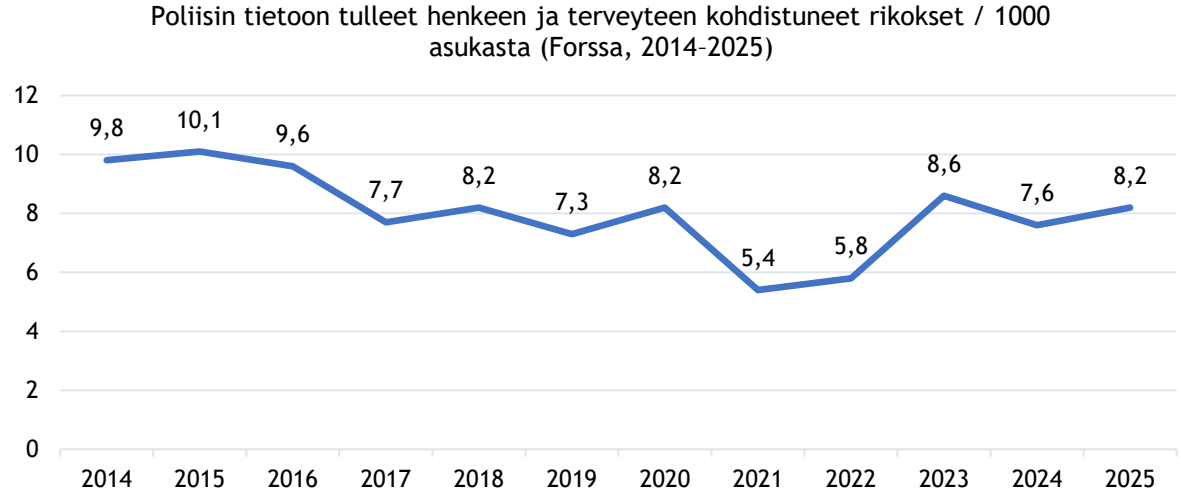

(Lähde: Sotkanet)

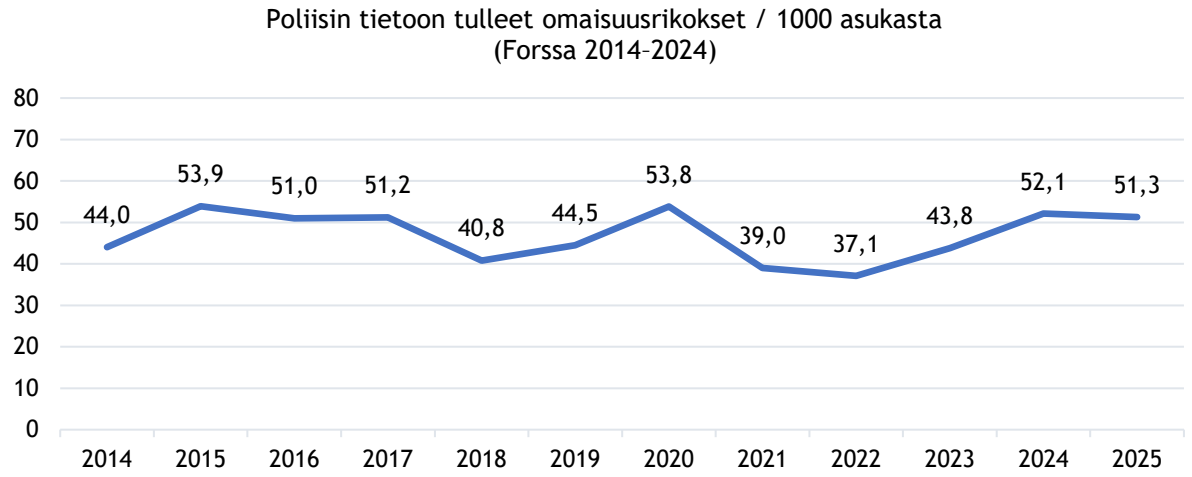

(Lähde: Sotkanet)

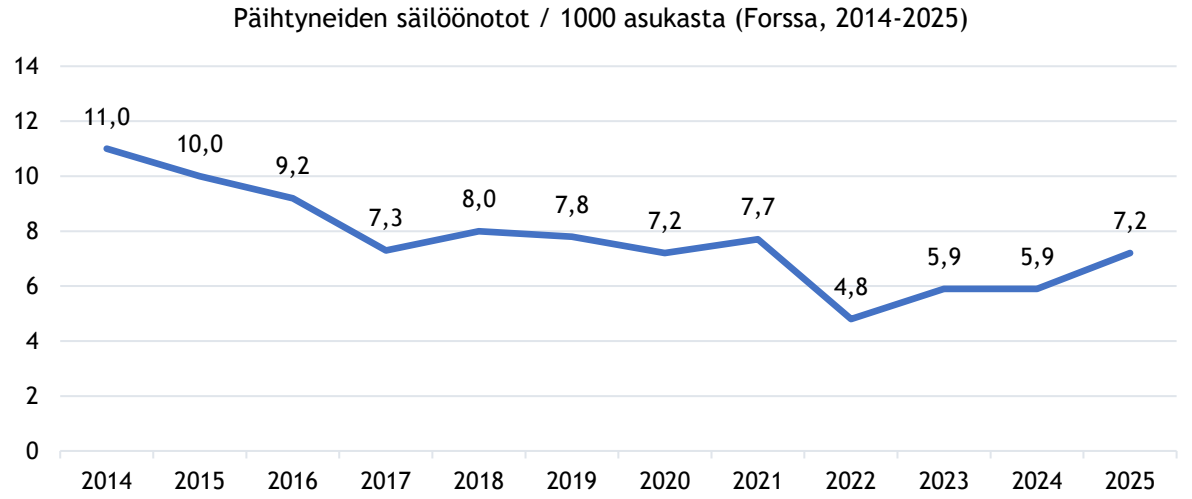

(Lähde: Sotkanet)

Hyvinvoinnista

Hyvinvointi-indikaattori on Kuntaliiton lanseeraama koonti-indikaattori laaja-alaisen hyvinvoinnin mittaamiseksi ja strategisen tilannekuvatiedon saamiseksi kuntien käyttöön. Indikaattori koostuu kolmesta Erik Allardtin hyvinvoinnin osa-alueiden jaotteluun perustuvasta osa-alueesta: elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen (being). Hyvinvointi-indikaattorilla on mahdollista seurata erityyppisten kuntaryhmien ja aluejaottelujen osalta. Indikaattorissa on suhteutettu keskivertovastauksia siten, että keskiarvo saa arvon 100, keskivertoa huonommat tulokset alle 100 ja keskivertoa paremmat tulokset suuremman arvoin kuin 100.

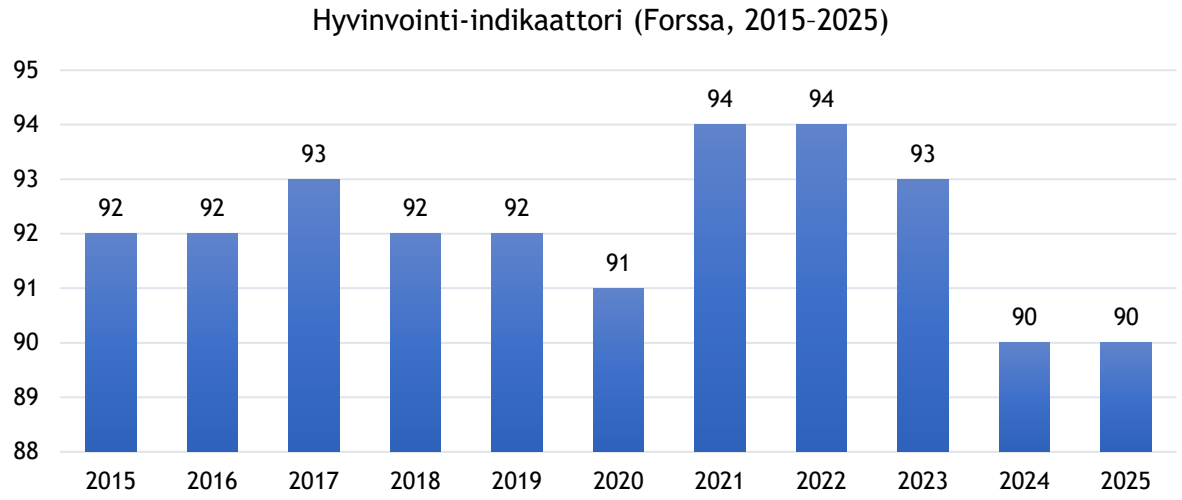

(Lähde: Kuntaliitto)

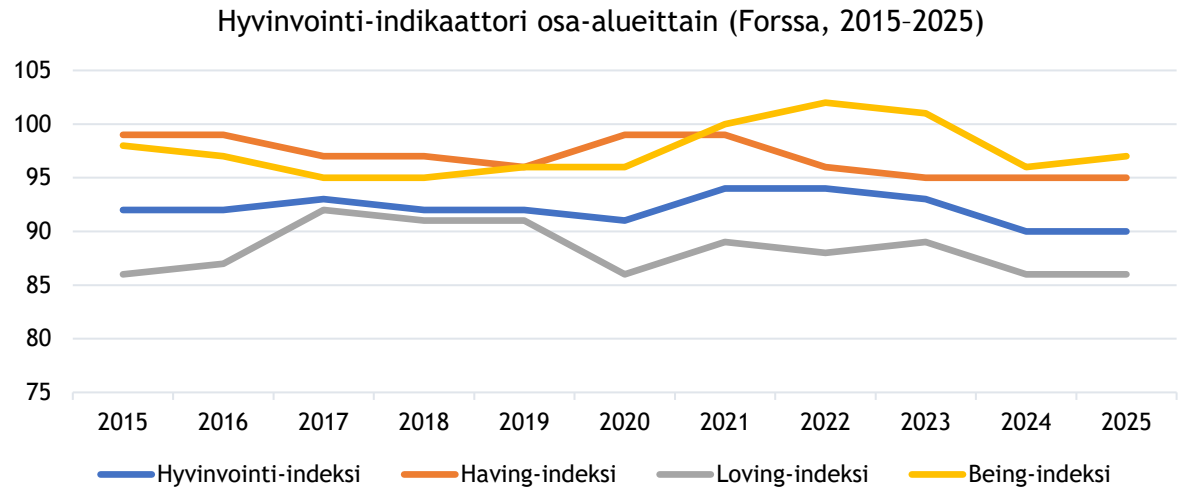

(Lähde: Kuntaliitto)

Hyvinvointi-koonti-indikaattorin sisältö	
HYVINVOINNIN OSA-ALUE	**YKSITTÄISET INDIKAATTORIT**
HAVING, elintaso	• veronalaiset tulot / 1 000 asukasta • toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt / % asukkaista • työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat / % vastaavan ikäisestä väestöstä • sairastavuus-indeksi / ikävakioitu • ahtaasti asuvat / % • koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat / % vastaavan ikäisestä väestöstä
HYVINVOINNIN OSA-ALUE	**YKSITTÄISET INDIKAATTORIT**
LOVING, yhteisyyssuhteet	• perusterveydenhuollon mielenerveyskäynnit yhteensä / 1 000 asukasta • erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, psykiatria / 1 000 18 vuotta täyttänyttä • poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / asukas • yhden hengen asuntokuntien osuus kaikista asuntokunnista
BEING, itsensä toteuttaminen	• äänestysaktiivisuus • pitkäaikaistyöttömät / % työvoimasta • kirjastolainausten kokonaismäärä

Ko. koonti-indikaattorin muuttujiksi on pyritty valitsemaan mahdollisimman hyvin osa-alueita kuvaavat yksittäiset indikaattorit; valinnan kriteerinä on ollut, että tieto on saatavilla kaikista Suomen kunnista. Hyvinvointi-indikaattori perustuu kvantitatiiviseen tietoon ja sen yksittäiset indikaattorit eivät perustu kyselyvastauksiin. Ko. koontaindikaattoria päivitetään kerran vuodessa syksyisin.

Forssan kaupunki | Turuntie 18, PL 62, 30101 Forssa | puh. 03 41 411 (vaihde) | kirjaamo@forssa.fi | www.forssa.fi

2.2. Ikäväestöryhmätarkastelua kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta

Tässä luvussa esitetään monipuolisiin, HyTeTu-työn arvioinnin periaatteiden mukaisiin seuranta- ja arviointitietoihin perustuvat yhteenvedot forssalaisten hyvinvoinnintilasta ja hyvinvointitilan kehityksestä suunnitelmakaudella. Yhteenvedot on luokiteltu Stiglitzin mallin mukaan hyvinvoinnin osa-alueittain.

Kokonaisuudessaan hyvinvoinnin osa-alueiden mukaan järjestetty ja ikäväestöryhmittäin jaoteltu indikaattori- ja arviointikohtainen aineisto löytyy tämän asiakirjan liitteenä.

Hyvinvoinnintilan selvittämiseen on käytetty seuranta- ja arviointimateriaalia useista tietokoontalähteistä, jotka on koottu alla olevaan taulukkoon.

Ikäväestö-ryhmä	Arviointi	Arvioinnin toteutus	Arvioitsijat	Huomioitavaa
LAPSET JA NUORET	Kouluterveyskysely	joka toinen vuosi	4. ja 5. lk 8. ja 9. lk lukion 1. ja 2. v. AOL 1. ja 2. v.	
	Yläkouluympyrä	2023-2025	7. ja 8. lk	
	Kanta-Hämeen alueellinen päihdetilannekysely	2024	Yli 13-vuotiaat nuoret n=169	Kyselyn teemana päihteet
	Kansalliset dialogit	2023, 2024	Yläkouluikäiset nuoret	Keskusteluiden teemoina epävarmuus sekä yhteisöt
TYÖIKÄISET	Forssan Hyvinvointikysely	2025	n=95	
	Forssan aikuisväestön liikunta- ja terveystottumukset -kysely	2024	n=443 (kaikki aikuiset)	Kyselyn teemana liikunta ja terveystottumukset
	Kanta-Hämeen alueellinen päihdetilannekysely	2024	18 vuotta täyttäneet n= 118 (kaikki aikuiset)	Kyselyn teemana päihteet
	Kansalliset dialogit	2023, 2024	Työikäiset forssalaiset	Keskusteluiden teemoina yhteisöt sekä yhteen kokoontuminen
	Kuntakysely: Kuinka haluat olla osallinen?	2023	Täysi-ikäiset forssalaiset	Kyselyn teemana vaikutusmahdollisuudet Forssassa
	Muut HyTeTu-teemaiset kyselyt	2024-2026	Täysi-ikäiset forssalaiset	
IKÄÄNTYNEET	Forssan Hyvinvointikysely	2025	n=59	
	Forssan aikuisväestön liikunta- ja terveystottumukset -kysely	2024	n=443 (kaikki aikuiset)	Kyselyn teemana liikunta ja terveystottumukset
	Kanta-Hämeen alueellinen päihdetilannekysely	2024	18 vuotta täyttäneet n= 118 (kaikki aikuiset; 65-vuotiaiden ja tätä vanhempien n=7, joten ei ikäryhmäerittelyä)	Kyselyn teemana päihteet

Ikäväestö-ryhmä	Arviointi	Arvioinnin toteutus	Arvioitsijat	Huomioitavaa
IKÄÄNTYNEET	Kansalliset dialogit	2023, 2024	Ikääntyneet forssalaiset	Keskusteluiden teemoina yhteisöt sekä turvallinen ikääntyminen
	Kuntakysely: Kuinka haluat olla osallinen?	2023	Täysi-ikäiset forssalaiset	Kyselyn teemana vaikutusmahdolli-suudet Forssassa
	Muut HyTeTu-teemai-set kyselyt	2024-2026	Täysi-ikäiset forssalaiset	

Forssan Hyvinvointikysely (2025)

Forssan Hyvinvointikysely toteutettiin syksyllä 2025. Kysely oli suunnattu kaikille täysi-ikäisille Forssan asukkaille ja sen tavoitteena oli täydentää Forssan työikäisistä ja ikääntyneistä asukkaista saatavilla olevaa hyvinvointiin liittyvää tietoa. Hyvinvointikysely oli vastattavissa 1.10.–2.11.2025 sähköisellä lomakkeella sekä paperilomakkeella Forssan kirjastolla, Ystävän Kammarilla ja tapahtumissa, joissa kaupunki oli mukana (Lapsiperhelauantai, Hyvinvointitalon avoimien ovien tapahtuma, Järjestöjentalon iltapäivätanssit).

Hyvinvointikyselyyn vastasi kaikkiaan 154 henkilöä. Pienen vastaajamäärän vuoksi tulokset eivät yleisesti kuvasta Forssan asukkaita.

Hyvinvointikyselyn työikäisten vastaajien taustatiedot. Hyvinvointikyselyn vastaajista enemmistö (62 %, n=95) oli työikäisiä (18–64-vuotiaita). Työikäisistä vastaajista 12 (13 %) oli 18-29-vuotiaita ja 83 (87 %) 30-64-vuotiaita. Suurin osa vastaajista oli naisia (84 %, n=80) ja työssäkäyviä (83 %, n=78). Vastaajista enemmistö ei asunut yksin (78 %, n=73).

Hyvinvointikyselyn ikääntyneiden vastaajien taustatiedot. Hyvinvointikyselyn 154 vastaajasta ikääntyneitä eli 65-vuotiaita ja tätä vanhempia oli 59 (38 %) vastaajaa. Vastaajista 65-74-vuotiaita oli 37 vastaajaa, 75-84-vuotiaita oli 21 vastaajaa ja 85-vuotiaita ja tätä vanhempia oli yksi vastaaja. Suurin osa ikääntyneistä vastaajista oli naisia (76 %, n=45). Yksinasujia vastaajista oli 44 % (n=26). Kaikki vastaajat olivat eläkeläisiä.

Forssan aikuisväestön liikunta- ja terveystottumukset -kysely (2024)

Forssan liikuntapalveluiden toimeksiantona North Sport Consulting oy toteutti syyskuussa 2024 kaupungin aikuisväestölle suunnatun Liikunta- ja terveystottumukset -kyselyn. Kyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa aikuisväestön liikunta- ja terveystottumuksista sekä näkemyksiä ja kehittämistoiveita liittyen kaupungin liikuntapalveluihin. Kyselyyn vastasi yhteensä 443 asukasta, joista enemmistö oli 35-49-vuotiaita (37 %) ja naisia (65 %).

Kanta-Hämeen alueellinen päihdetilannekysely (2024)

Kanta-Hämeessä toteutettiin huhtikuussa 2024 kaikille yli 13-vuotiaille suunnattu alueellinen päihdetilannekysely, jolla selvitettiin kantahämäläisten näkemyksiä päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja rahapelien käytöstä sekä mielipiteitä päihdehaittojen vähentämisen keinoista. Päihdetilannekyselystä vastasivat Kanta-Hämeen kunnat ja hyvinvointialue Oma Häme.

Yli 13-vuotiaat nuoret ja aikuiset vastasivat erillisiin kyselyihin. Forssassa nuorille suunnattuun kyselyyn vastasi 169 nuorta. Aikuisten kyselyyn vastasi 118 täysi-ikäistä vastaajaa, joista enemmistö oli työikäisiä (94 %, n=111).

Hyvinvoinnin osa-alue	Osa-alueeseen kohdentuvat palvelut ja toiminta
Terveys	* elintapaneuvonnan ja terveystaitojen edistäminen (vrt. neuvonta ja viestintä) * terveellisen ravitsemuksen edistäminen * työ- ja toimintakyvyn edistäminen * liikuntapalvelut, liikkumisen edistäminen sekä ulkoilun tukeminen * itse- ja omahoidon edistäminen (esim. vertaistuki) * mielenterveyden ja mielenterveystaitojen edistäminen * päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäiseminen * tartuntautien ja vastustuskykyisten taudinaiheuttajien ehkäiseminen sekä rokotemyönteisyyden edistäminen

Lapset ja nuoret

Forssassa lasten ja nuorten terveydessä ja hyvinvoinnissa on samanaikaisesti havaittavissa sekä myönteisiä kehityssuuntia että haasteita.

Koettu terveydentila on parantunut useissa lasten ja nuorten ikäryhmissä ja elämäänsä tyytyväisten nuorten osuus on säilynyt hyvällä tasolla. Myös *positiivinen mielenterveys* on hieman vahvistunut. *Liikunnan* edistämisen rakenteet (esim. kohdennetut ryhmät ja seuranta) ovat kunnossa, ja osa nuorista liikkuu aiempaa enemmän. Päihteiden käytössä näkyy joillakin mittareilla hienoista myönteistä kehitystä, kuten huumeiden kokeilun väheneminen.

Haasteet painottuvat erityisesti arjen terveystottumuksiin, jaksamiseen sekä päihteiden käyttöön. Merkittäviä huolenaiheita ovat:

- epäterveelliset ruokailutottumukset (aamupalan ja koululounaan väliin jättäminen on yleistä),
- erittäin vähäinen kasvisten, hedelmien ja marjojen käyttö,
- riittämätön uni ja kuormittunut arki,
- vähäinen liikunta erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä sekä heikentynyt fyysinen toimintakyky.

Kouluterveyskyselyssä on lopetettu kysymys ylipainosta. Huomioitavaa kuitenkin on, että etenkin perusopetusikäisten forssalaisten lasten osalta on ko. indikaattori oli aiemmissa kyselyissä maan keskiarvoa korkeammalla.

Päihteiden käyttö ja siihen liittyvät ilmiöt muodostivat lasten ja nuorten aineistoissa keskeisen riskitekijän. Erityisesti nikotiinituotteiden käyttö näyttäytyy yleisenä, ja humalahakuinen näkyy nuorten arjessa normaalina ja osin sosiaalisen paineen sävyttämänä. Myös raha- ja digipelaaminen ja siihen liittyvät asenteet ovat nousseet esiin uutena huolenaiheena.

Mielen hyvinvoinnin osalta huolta herättää edelleen ahdistuneisuuden yleisyys sekä nuorten kokema arjen kuormitus. Nuorten toiveet korostavat kuuntelevien aikuisten, ymmärryksen ja palautumisen mahdollisuuksien tarvetta.

Työikäiset

Työikäisten koettu hyvinvointi on Forssan Hyvinvointikyselyn (2025) rajalliseen aineistoon pohjaten pääosin hyvä: erityisesti toimintakyky, elämään tyytyväisyys ja mielen hyvinvointi arvioidaan myönteisesti. Mielenterveyteen liittyvä kuormitus on kuitenkin merkittävä ilmiö, vaikka suunta on osin paraneva (mm. sairauspäivärahat laskussa).

Arjen hyvinvointia näyttäisivät tukevan erityisesti sosiaaliset suhteet ja luontoympäristö, mikä korostaa yhteisöllisyyden ja elinympäristön merkitystä.

Kehittämistarpeet kohdentuvat erityisesti ennaltaehkäisevään työhön, kuten matalan kynnyksen palveluihin, ympäristön viihtyisyyteen, liikkumisen mahdollisuuksiin sekä mielenterveyspalvelujen saavutettavuuteen.

Ikääntyneet

Forssan Hyvinvointikyselyn (2025) mukaan ikääntyneiden koettu hyvinvointi on pääosin hyvä, erityisesti mielen hyvinvointi, elämään tyytyväisyys ja arjessa selviytyminen arvioidaan myönteisesti.

Toimintakyky on valtaosalla riittävä, mutta heikkenemistä esiintyy osalla ikääntyneistä, mikä korostaa ennaltaehkäisevien ja toimintakykyä ylläpitävien palvelujen merkitystä. Hyvinvointia edistävät erityisesti liikunta, sosiaaliset suhteet ja terveys, mikä tukee aktiivisen arjen ja yhteisöllisyyden vahvistamisen tärkeyttä.

Keskeiset kehittämistarpeet liittyvät osallisuuteen ja saavutettavuuteen: tapahtumatarjontaan, liikkumismahdollisuuksiin, tiedottamiseen sekä esteettömään osallistumiseen. Yhteisöllisyyden ja kohtaamismahdollisuuksien lisääminen sekä järjestötoiminnan tukeminen nähdään keskeisinä keinoina vahvistaa ikääntyneiden hyvinvointia.

* *

Koulutus	* varhaiskasvatuksen tuki: alle kouluikäisten lasten kasvua ja kehittymistä tukeva palvelu ja toiminta * koulunkäyntikyvyn tuki: kouluikäisten lasten kasvua ja kehittymistä tukeva palvelu ja toiminta * opiskelukyvyn tuki: toisen asteen opintoja, ammatti- tai korkeakouluopintoja suorittavan opiskelijan opiskelukykyä tukeva palvelu tai toiminta * ammatillisen oppimisen tuki: ammatillista osaamistaan kehittävän oppijan opiskelukykyä tukeva palvelu tai toiminta * työssä oppimisen tuki: ammatillista osaamistaan omassa työssään vahvistavan oppijan oppimiskykyä tukeva palvelu tai toiminta, joka toteutetaan yhteistyössä työnantajan kanssa * elinikäisen oppimisen tuki: kannustaa ihmistä elinikäiseen oppimiseen ja kehittymiseen iästä riippumatta (esim. kansalaisopisojen tukemana)

Suunnitelmakaudella tähän osa-alueeseen suunnattuja tavoitteita ja toimia on tehty vahvasti lasten ja nuorten kasvatuksen ja opetuksen palveluissa. Siksi niitä ei ole erityisesti huomioitu toteutetuissa arvioinneissa.

* *

Hyvinvoinnin osa-alue	Osa-alueeseen kohdentuvat palvelut ja toiminta
Henkilökohtainen toiminta ja työ	* työhyvinvoinnin ja työssä jaksamisen tuki, työn ja vapaa-ajan tasapainon tuki * työelämän monimuotoisuuden edistäminen * työllistymisen ja työkyvyn tuki, erityisesti heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien osalta * harrastustoiminta * vapaaehtoistoiminta * kulttuurihyvinvoinnin ja kulttuuriharrastamisen tuki

Lapset ja nuoret

Nuorten syrjäytymisriski on kasvanut, vaikka koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus on vain hieman noussut. Erityisesti 18–24-vuotiaiden osalta kehitys on heikentynyt ja ylittää osin vertailutason.

Harrastamiseen osallistuminen on pääosin hyvällä tasolla, mutta erot näkyvät ikäryhmittäin: aktiivisuus vähenee erityisesti yläkoulu- ja toisella asteella. Järjestäytynyt harrastaminen vähenee iän myötä, kun taas omatoiminen harrastaminen lisääntyy.

Tiedon saavutettavuudessa harrastusmahdollisuuksiin liittyen voi olla puutteita, koska noin puolet nuorista kokee tietävänsä alueen harrastusmahdollisuuksista. Harrastusten kustannukset ovat edelleen este osallistumiseen osalle nuorista, vaikka tilanne on hieman parantunut.

Forssalaisten nuorten puheissa on noussut selkeä tarve matalan kynnyksen kohtaamispaikoille ja monipuolisille ja maksuttomille vapaa-ajan aktiviteeteille. Nuoret ovat toistuvasti esittäneet

toiveita nuorille suunnatuista maksuttomista oleskelutiloista, joissa voi viettää rauhassa aikaa kavereiden kanssa. Lisäksi Forssaan kaivataan lisää nuorille suunnattua tekemistä, tapahtumia ja erityisesti maksuttomia tai edullisia harrastusmahdollisuuksia.

Työikäiset

Forssan Hyvinvointikyselyn (2025) mukaan harrastusmahdollisuudet koetaan pääosin riittäviksi, mutta niiden monipuolisuudessa ja saavutettavuudessa on kehittämistarpeita. Keskeiset kehittämistarpeet liittyvät matalan kynnyksen, edullisten ja eri kohderyhmille suunnattujen toimintojen lisäämiseen, erityisesti nuorille ja nuorille aikuisille.

Sosiaaliset suhteet ja luontoympäristö ovat keskeisiä vapaa-ajan hyvinvoinnin lähteitä, mikä korostaa yhteisöllisyyden ja ulkoilumahdollisuuksien merkitystä.

Kulttuuripalveluilla on tärkeä rooli hyvinvoinnin tukemisessa, ja niiden merkityksen tunnistamista sekä tarjonnan kehittämistä toivotaan. Osa vastaajista kokee vapaa-ajan aktiviteettien tarjonnan riittämättömäksi, mikä viittaa tarpeeseen kehittää tekemisen mahdollisuuksia ja tavoittaa paremmin eri ryhmiä.

Ikääntyneet

Forssan Hyvinvointikyselyssä (2025) harrastusmahdollisuudet koetaan erittäin hyvinä, ja valtaosa ikääntyneistä pitää tarjontaa riittävänä ja monipuolisena.

Hyvinvointia tukevat erityisesti liikkuminen ja aktiivinen arki, kuten ulkoilu, omaehtoinen liikunta ja harrastaminen. Kehittämistarpeet kohdistuvat saavutettavuuteen ja osallistumisen mahdollisuuksiin, kuten edullisiin tai maksuttomiin ohjattuihin toimintoihin sekä kulttuuri- ja vapaaehtoistoimintaan.

Kunnan rooli hyvinvoinnin edistäjänä korostuu erityisesti liikunta- ja kulttuuripalvelujen sekä yhteisten tilojen ja tapahtumien tarjoajana. Osa vastaajista ei koe lisätarpeita tarjonnalle, mikä kertoo nykyisten palvelujen vastaavan monin osin tarpeisiin.

* *

Hyvinvoinnin osa-alue	Osa-alueeseen kohdentuvat palvelut ja toiminta
Ääni kuuluville yhteiskunnassa	* osallisuuden edistäminen * journalistinen ja sosiaalinen media vaikuttamisen kanavina ja palveluina * demokraattinen vaikuttaminen ja demokratiataitojen edistäminen * yhdistystoiminta * kansalaisaktivismi

Lapset ja nuoret

Sekä kyselyt että lasten ja nuorten kertomat kokemukset osoittavat, että merkittävä osa heistä eivät ole varmoja, huomioidaanko heidän mielipiteitään. Lapset ja nuoret toivovatkin enemmän aitoa kuuntelua arjessa elämäänsä kuuluvilta aikuisilta sekä päätöksenteossa. Nuoret haluavat vaikuttaa erityisesti omaa arkeaan koskettaviin päätöksiin ja valintoihin.

Työikäiset

Kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista oli Forssan Hyvinvointikyselyssä (2025) epävarma, ja lähes puolet vastaajista ei osannut arvioida vaikutusmahdollisuuksiaan. Niin ikään kokemus kuulluksi ja arvostetuksi tulemisesta kaupungin palveluissa oli epävarma.

Kaupunki nähdään hyvinvoinnin tukijana erityisesti palveluiden, tapahtumien ja kuntalaisten kuulemisen kautta.

Ikääntyneet

Forssan Hyvinvointikyselyssä (2025) kokemus vaikutusmahdollisuuksista oli epävarma, samoin kuin kokemus kuulluksi ja arvostetuksi tulemisesta kaupungin palveluissa.

Digiosallisuus on haaste osalle ikääntyneistä, ja erityisesti sähköinen asiointi koetaan paikoin vaikeaksi. Tarve kohdentuu helposti saavutettavaan ja henkilökohtaiseen digiopastukseen, joka tukee arjen asiointia ja osallisuutta. Palvelujen saavutettavuus ja vaihtoehtoisten asiointitapojen turvaaminen nähdään keskeisinä osallisuuden vahvistamisessa digitalisoituvassa yhteiskunnassa.

* *

Hyvinvoinnin osa-alue	Osa-alueeseen kohdentuvat palvelut ja toiminta
Sosiaaliset yhteydet ja suhteet	* kiusaamisen, häirinnän ja syrjimisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksesta työyhteisöihin * sosiaalisten suhteiden tuki: sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuuksien tukeminen, yksinäisyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen * parisuhteen tuki * perheen ja vanhemmuuden tuki * kotoutumisen tuki * radikalismin ja ekstremismin ehkäiseminen

Lapset ja nuoret

Positiivinen huomio on, että suurimmalla osalla forssalaisista lapsista ja nuorista on ystäviä ja kavereita koulussa.

Kiusaaminen on Forssassa edelleen merkittävä haaste, erityisesti perusopetuksessa, jossa kiusaaminen on lisääntynyt.

Myös syrjinnän ja häirinnän kokemukset ovat haaste. Erityisesti ulkonäköön, erilaisuuteen ja vähemmistöasemaan liittyvä syrjintä ja häirintä korostuvat lasten ja nuorten kokemuksissa. Epävarmuutta forssalaisissa nuorissa aiheuttaa Forssassa vallalla oleva kulttuuri, jossa kaikki tietävät kaikki. Näin ollen muista voidaan muodostaa herkästi oletuksia pelkkien kuulopuheiden perusteella. Epävarmuutta aiheuttavat myös ilkeämieliset kommentit ja pahan puhuminen.

Työikäiset

Sosiaaliset suhteet koetaan pääosin vahvoiksi, ja enemmistö on tyytyväinen ihmissuhteisiinsa eikä koe yksinäisyyttä. Yksinäisyys koskee kuitenkin osaa työikäisistä. Yhteisöllisyyden vahvistamisen nähdään edellyttävän matalan kynnyksen toimintaa ja kohtaamismahdollisuuksia, kuten tapahtumia, kerhoja ja vapaaehtoistoimintaa.

Syrjintää ja häirintää ovat kokeneet osa vastaajista. Kokemukset ovat liittyneet erityisesti sukupuoleen, ikään sekä taustaan.

Yksinäisyyden vähentämisen keinoiksi nähtiin matalan kynnykset tapahtumat ja kohtaamispaikat, vapaaehtois- ja yhdistystoimintaan panostaminen, tiedottaminen toiminnoista, kulkumahdollisuuksien kehittäminen ja yhdenvertaisuus Forssassa.

Ikääntyneet

Forssan Hyvinvointikyselyyn (2025) pohjaten suurin osa forssalaisista ikääntyneistä kokee sosiaaliset suhteensa pääosin riittäviksi, mutta noin 40 % kokee yksinäisyyttä ainakin ajoittain. Yksinäisyyden ehkäisyn nähdään edellyttävän erityisesti matalan kynnyksen, lähellä ikääntyneiden arkea sijaitsevien kohtaamispaikkojen ja toiminnan lisäämistä.

Esimerkiksi vapaaehtoistoiminnalla, yhdistyksillä sekä naapuriavulla nähdään olevan keskeinen merkitys sosiaalisten verkostojen ylläpitämisessä ja yksinäisyyden vähentämisessä. Yhteisöllisyyttä vahvistavat kohtaamistoiminta sekä maksuttomat tai edulliset kulttuuri- ja liikuntatapahtumat, joihin osallistuminen on helppoa myös erilaisia osallistumisen haasteita kokeville. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää haavoittuviin ryhmiin, kuten yksin asuviin ja liikuntarajoitteisiin, joiden osallistumismahdollisuudet voivat olla muita heikommat.

Yhteisöllisyyttä tukevien toimintojen suunnittelussa koetaan tärkeäksi huomioida eri asuinalueiden ja kohderyhmien erilaiset tarpeet sekä lisätä vuoropuhelua asukkaiden kanssa.

* *

Hyvinvoinnin osa-alue	Osa-alueeseen kohdentuvat palvelut ja toiminta
Aineellinen elintaso	* velkaongelmien ennalta ehkäiseminen ja velkaneuvonta * taloudenhallinnan edistäminen * hyväntekeväisyys * avustukset * ruoka-apu

Tähän hyvinvoinnin osa-alueeseen ei ole suunnitelmakaudella keskitytty, mutta asiakirjaan on sisällytetty joitakin yleisiä tunnuslukuja liittyen toimeentuloon. Paikallista kysely- tai arviointiaineistoa aiheesta ei ole, mutta aineellisen elintason teema nousee toistuvasti esiin. Esimerkiksi lapsiperheköyhyys on yleinen huolenaihe monialaisissa työryhmissä, joissa on asiantuntijoita hyvinvointialueelta, työllisyysalueelta, kaupungin palveluista, järjestökentältä ja seurakunnasta.

* *

Hyvinvoinnin osa-alue	Osa-alueeseen kohdentuvat palvelut ja toiminta
Ympäristö	* lähiliikunta- ja leikkipaikat * lähiluonnossa liikkumisen mahdollistaminen * esteettömän ympäristön edistäminen * esteettisen ympäristön edistäminen * kohtaamista ja harrastamista tukevat tilat (vrt. kunta mahdollistajana) * asumisen ja ympäristön terveysriskien ehkäiseminen * kestävän kehityksen edistäminen * asumisen tuki

Lapset ja nuoret

Ahtaasti asuvien lapsiperheiden osuus on kasvanut ja on selvästi korkeampi kuin valtakunnallinen taso. Lisäksi noin kolmannes nuorista kokee, että omalla asuinalueella on riittävästi oleskelu- ja vapaa-ajan tiloja. Forssalaisten nuorten kuulemisissa on korostunut yhteisöllisyyttä tukevien tilojen lisäämisen tarve. Nuoret ovat toistuvasti esittäneet toiveita nuorille suunnatuista maksuttomista oleskelutiloista, joissa voi viettää rauhassa aikaa kavereiden kanssa.

Työikäiset

Luonto, ulkoilu ja lähivirkistysalueet nähtiin keskeisinä hyvinvoinnin lähteinä.

Katujen kunnossapito nousi yhdeksi tärkeimmistä hyvinvointiin vaikuttavista kaupungin palveluista. Arjen liikkumisympäristön nähtiin vaikuttavan merkittävästi koettuun turvallisuuteen, toimintakykyyn ja yhdenvertaisuuteen. Liikkumisen saavutettavuus liittyy suoraan osallisuuteen, harrastamiseen, palveluihin pääsyyn ja yksinäisyyden ehkäisyyn.

Yhteisöllisyys sai heikoimmat arviot asuinalueiden olosuhteista. Yhteisöllisten kohtaamispaikkojen lisääminen Forssaan nähtiinkin tarpeellisena.

Ikääntyneet

Forssan Hyvinvointikyselyn (2025) perusteella elinympäristö on keskeinen hyvinvoinnin tekijä forssalaisille ikääntyneille. Vastaajista enemmistö arvioi turvallisen ja viihtyisän ympäristön vaikuttavan eniten omaan hyvinvointiinsa. Luonnolla ja lähivirkistysalueilla oli tärkeä merkitys arjessa: kaksi kolmesta vastaajasta viettää vapaa-aikaansa ulkoillen ja luonnossa liikkuen.

Valtaosa vastaajista koki pystyvänsä liikkumaan helposti omalla asuinalueellaan ja liikkumaan itsenäisesti kodin ulkopuolella. Vaikka suurin osa vastaajista oli tyytyväinen asuinalueensa olosuhteisiin, esimerkiksi esteettömyydessä ja levähdyspaikoissa nähtiin kehittämistarpeita. Avovastauksissa korostuivat turvallisuuden, esteettömyyden ja yhteisöllisen ympäristön merkitys.

* *

Hyvinvoinnin osa-alue	Osa-alueeseen kohdentuvat palvelut ja toiminta
Turvallisuuden tunne	* tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäiseminen * asuinympäristön turvallisuuden edistäminen (esim. turvallisuuskävelyt) * liikenneturvallisuuden ja liikkumisen turvallisuuden edistäminen * vapaaehtoinen maanpuolustus ja vapaapalokunnat * väkivallan ja rikosten ehkäiseminen * rikosten ja riitojen sovittelun tuki * ihmiskaupan ehkäiseminen * digitaalinen turvallisuus: toiminta tietosuojan ja tietoturvan edistämiseksi

Lapset ja nuoret

Yksinäisyys ja nuorten kohtaamispaikkojen vähäisyys voivat heikentää osallisuuden ja turvallisuuden kokemusta. Ennaltaehkäisevä nuorisotyö ja turvalliset kohtaamispaikat nähdään aikuisten näkemysten mukaan tärkeinä turvallisuutta lisäävinä tekijöinä.

Osa lapsista ja nuorista kokee syrjintää ja häirintää, mikä korostaa yhdenvertaisuustyön merkitystä.

Työikäiset

Enemmistö Forssan Hyvinvointikyselyn (2025) vastaajista oli tyytyväisiä asuinalueensa turvallisuuteen. Kehittämiskohteina nähtiin kevyen liikenteen turvallisuus ja katujen talvikunnossapito. Koettu yhteisöllisyyden puute voi vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen.

Päihdehaittojen ehkäisy sekä turvalliset, päihteettömät yhteisölliset tapahtumat nähdään tärkeinä hyvinvointia tukevina toimina.

Ikääntyneet

Ikääntyneet vastaajat kokivat Forssan Hyvinvointikyselyssä (2025) alueen pääosin turvalliseksi. Valtaosa vastaajista koki olonsa turvalliseksi liikkuessaan omalla asuinalueellaan, ja suurin osa oli tyytyväisiä alueensa turvallisuuteen.

Turvallisuuskokemuksia heikensivät erityisesti jalkakäytävien kunto, liukkaus sekä nopea pyöräliikenne kevyen liikenteen väylillä. Penkkien puute ja esteettömyyteen liittyvät haasteet nousivat esiin erityisesti ikääntyneiden näkökulmasta. Avoimissa vastauksissa korostuivat myös huolet keskustan päihdeilmiöistä.

Turvallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamisessa korostuvat esteettömät ja hyvin kunnossapidetyt kulkuympäristöt, turvallinen liikkuminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä matalan kynnyksen kohtaamispaikat ja palvelut.

Ikäväestöryhmätarkasteluun rajoittumattomia asukkaiden esittämiä huomioita…

…OSALLISUUDESTA

Forssan vuoden 2023 Hyvinvointiviikolla avattiin kuntakysely. **Kuntakyselyssä "Kuinka haluat olla osallinen" (2023)** pyrittiin selvittämään, miten forssalaiset haluavat saada tietoa asuinkuntaansa liittyvistä asioista sekä mitkä ovat heille mieluisimpia tapoja kertoa mielipiteensä ja osallistua itseään kiinnostaviin kunnan toimintoihin ja kunnassa päätettäviin asioihin. Kyselyyn saatiin yhteensä 72 vastausta.

Kyselyn mukaan kuntalaiset ovat kiinnostuneita erityisesti tiedosta, joka liittyy kaupungin arkeen ja palveluihin. Eniten kiinnostavat kaupungin palvelut sekä tapahtumat (molemmat noin 67 % vastaajista). Myös tulevaisuuden suunnitelmat ja päätöksenteon valmistelu kiinnostivat noin puolta vastaajista. Viestintäkanavista selvästi suosituimpia olivat sosiaalinen media (n. 72 %) sekä kaupungin verkkosivut ja paikalliset tiedotusvälineet (molemmat n. 54 %). Perinteiset osallistumiskanavat, kuten tiedotustilaisuudet, kiinnostivat vain pientä osaa vastaajista.

Kyselyyn vastanneet halusivat osallistua erityisesti esittämällä ideoita ja kehittämisehdotuksia (n. 54 %), vaikuttamalla määrärahojen kohdentamiseen (n. 54 %) ja arvioimalla palveluita (n. 41 %). Mielipiteiden esittämisessä suosituin tapa on selvästi sähköiset kyselyt (lähes kaikki vastaajat).

…HYVINVOINNIN EDISTÄMISESTÄ

Asukkaiden näkemyksiä Forssassa tehtävän hyvinvointityön kehittämisestä on kerätty tilaisuuksissa, joissa kaupunki on ollut mukana. **Kukkamarkkinoilla vuonna 2025 ja 2026 toteutetuissa hyvinvointikyselyissä** korostuivat erityisesti arjen sujuvuus, palveluiden saavutettavuus, liikuntamahdollisuudet sekä yhteisöllisyys. Vastaajat pitivät tärkeänä, että kaupunki panostaa selkeään ja monikanavaiseen tiedottamiseen, esteettömään ja viihtyisään ympäristöön sekä lähipalveluiden säilyttämiseen.

Liikunnan ja hyvinvoinnin edistämisessä nousivat esiin lasten ja työikäisten liikuntamahdollisuudet, ikäihmisten liikkumisen tukeminen sekä liikunta- ja harrastuspalveluiden kohtuuhintaisuus. Myös urheiluseurojen ja yhdistysten tukemista pidettiin tärkeänä. Liikkumista ja osallistumista katsottiin edistävän etenkin hyvät ja esteettömät reitit, matalan kynnyksen tapahtumat, mahdollisuudet tavata ihmisiä, tarjolla oleva harrastustoiminta sekä tieto harrastusmahdollisuuksista. Mielen hyvinvointia edistäviksi tekijöiksi nähtiin etenkin ihmissuhteet ja yhteydet toisiin, liikunta ja ulkoilu, rutiinit ja arjen rytmi, taloudellinen turva sekä osallistumismahdollisuudet.

Ympäristöön liittyvissä vastauksissa korostuivat turvalliset ja toimivat kulkureitit, paikallisliikenteen kehittäminen, puistot, pyörätiet, penkit sekä esteettömyyden parantaminen. Lisäksi vastaajat toivoivat viihtyisämpää ja vihreämpää kaupunkiympäristöä.

Sosiaali- ja terveyspalveluissa tärkeiksi nousivat ennaltaehkäisevät terveyspalvelut ja kotona asumisen tuki, ikäihmisten palvelut, terveydenhuollon saavutettavuus, mielenterveyspalvelut sekä sairaalapalveluiden turvaaminen.

Yhteisöllisyyden vahvistamiseksi toivottiin lisää tapahtumia, matalan kynnyksen harrastuksia ja toimintaa eri ikäryhmille. Vastauksissa korostui myös tarve yhdenvertaisille osallistumismahdollisuuksille.

2.3. Forssalaisten hyvinvoinnin tilan tarkastelun pohjalta alkavalla suunnitelmakaudella huomioitavaa

Edellä kuvattuja kuntalaisten hyvinvoinnintilan tarkastelussa hyödynnettyjä arviointien tuloksia tarkasteltaessa voidaan tehdä sekä kaikkia väestönosia koskevia että eri ikäväestöryhmiin kohdentuvia huomioita hyvinvointityön osa-alueista, joihin on tarkoituksenmukaista kiinnittää huomioita myös tulevalla suunnitelmakaudella.

Terveyteen vaikuttavien riippuvuuksien aiheuttamat hyvinvointihaasteet nousevat esiin useissa eri arvioinneissa etenkin lasten ja nuorten ikäväestöryhmään liittyen. Lisäksi vähintäänkin heikot signaalit sote-toimijoiden viestittämänä kohdistavat saman teemaisen huolen myös kahteen muuhun tarkasteltavaan ikäväestöryhmään. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, 5 §) velvoittaa kunnan tekemään työtä päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Työ kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyn ja vähentämisen. Koska aiemmin tehty työ ei ole johtanut tämän hyvinvointihaasteen oleelliseen vähenemiseen, jatkossa lain velvoitteita sen hengen mukaisesti terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa edistäen toteutettaessa on huomio kiinnitettävä erityisesti työn muotoihin ja kohdentamiseen sekä haasteiden juurisyiden tarkasteluun.

Edelleen HyTeTu-työn ennalta ehkäisevän toiminnan keskiössä tulee arviointiaineistoihin perustuen tulevalla suunnitelmakaudella olemaan kaikkien ikäväestöryhmien osalta **mielen hyvinvoinnin edistäminen.** Ko. työalue linkittyy toimintakyvyn ulottuvuuksista psyykkiseen sekä sosiaaliseen ulottuvuuteen. **Toimintakyvyn edistämisen** laajassa työalueessa on lisäksi huomioitava myös fyysinen ja neurologinen ulottuvuus, joista fyysisen toimintakyvyn osalta HyTeTu-työ kohdennetaan kaikkiin ikäväestöryhmiin, mutta neurologisen ulottuvuuden kohderyhmänä ovat erityisesti aikuiset (mm. muistiterveys).

Kaiken ikäisiä koskien tulee HyTeTu-työn kohteena tulevalla suunnitelmakaudella olemaan **yhteisöön liittymisen mahdollistaminen**. Ko. kokonaisuudessa toiminnot kohdistuvat esimerkiksi *matalan kynnyksen kokoontumismahdollisuuksiin, järjestöjen ja yhteisöjen toiminnan tukemiseen, hyvinvointitiloihin, toista loukkaavaan käytökseen puuttumiseen ja hyvien väestösuhteiden edistämiseen* (vrt. kiusaaminen, häirintä ja syrjään jättäminen).

Toimintaympäristöstä nousevista hyvinvoinnin haasteista merkittävin on uuden suunnitelmakauden alkaessa Forssan huono työllisyystilanne. Korkean työttömyyden vaikutukset sekä lasten ja nuorten että työikäisten hyvinvointiin ovat laaja-alaisia ja merkittäviä. Talouden ja toimeentulon haasteiden ohella työttömyys voi kohdehenkilöillä vaikuttaa esimerkiksi yhteisöllisyyden vähenemiseen ja mielen hyvinvoinnin haasteisiin oman elämän omistajuuden vähetessä. Perheissä huoltajan tai huoltajien työttömyys ja sen vaikutukset arkeen heijastuvat kaikkiin perheenjäseniin. Työllisyyden edistäminen itsessään on kaupunkiorganisaatiossa ja työllisyyden ekosysteemissä eri tahojen vastuulla, mutta HyTeTu-työssä on pyrittävä huomioimaan ennätyksellisen **korkeasta työttömyydestä seuraavat hyvinvointialenemat.**

3. Kuluneen suunnitelmakauden HyTeTu-työn keskeisten paikallisten asiakirjojen toteumista

Forssan kaupungin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tavoiteasetannan merkittävimmän dokumentin - Sinä olet tärkeä – Forssan hyvinvointisuunnitelma 2022-2025 – ohella ovat ko. työtä paikallisista asiakirjoista ohjanneet etenkin Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo-ohjelma 2024-2026 sekä EHKÄPÄ - seudullinen ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma 2021-2025. Tässä luvussa on tarkasteltu erityisesti kahden ensiksi mainitun asiakirjan sisältöjen toteumia.

Edellisen suunnitelmakauden suunnitelma- ja toiminta-asiakirjojen toteutumista on arvioitu sekä kaupunkiorganisaation toimielimissä ja työryhmissä että HyTeTu-työn rakenteen useissa eri yhteyksissä. Arvioitsijoina ovat toimineet luottamushenkilötoimielimet, HyTeTu-työn työryhmät, yksittäiset toimijat sekä kuntalaiset. Arviointi on kohdistunut sekä suunnitelmissa määriteltyjen periaatteiden, palvelulupausten, tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumiseen että tapaan, jolla em. sisältöjä on tavoiteltu. Eli siihen, onko tehty sovittuja, oikeita asioita ja onko niitä tehty oikein.

Hyvinvointisuunnitelman sisältöjen toteumia seurattiin ja arvioitiin päättyneellä suunnitelmakaudella osana kaupunginorganisaation toiminnan arviointia sikäli, kun ne liittyivät vuosisuunnitelmiin ja talousarvioon kirjattuihin toiminnallisiin tavoitteisiin. Ko. arviointi toistui kvartaaleittain osavuosikatsauksissa ja vuosittain tilinpäätöksessä.

Säännöllisesti ko. suunnitelman sisältöjen toteutumista seurattiin luottamushenkilötoimielinten lisäksi myös Forssan Hyvinvointiryhmässä, MIEPÄ-työryhmässä sekä HyTeTu-työryhmässä.

Sinä olet tärkeä – Forssan hyvinvointisuunnitelma 2022-2025 -asiakirjan tavoitesisällön muodostivat läpäisyperiaatteella toteutettavaksi määritellyt periaatteet, palvelulupaukset sekä keskeiset työalueet ja niistä johdetut tavoitteet ja edelleen tavoitteita edistävät toimenpiteet.

3.1. Mitä tavoiteltiin?

<u>Sinä olet tärkeä – Forssan hyvinvointisuunnitelma 2022-2025</u>

Kaiken HyTeTu-työn taustalla vaikuttaviksi, tavoitteenasettelusta, toiminnan sisällöstä tai kulloisestakin toimijaryhmästä riippumattomiksi ***periaatteiksi*** ko. asiakirjassa määriteltiin

- yhdenvertaisuuden edistäminen
- osallisuuden mahdollistaminen
- monitoimijaisuuden kunnioittaminen

Yhdenvertaisuuden -periaatteella HyTeTu-työssä huomio kohdistettiin kuntalaisten moninaisuuden huomioimiseen sekä segregaation vähentämiseen ja terveyserojen tasaamiseen.

Osallisuuden mahdollistaminen linjautui sekä HyTeTu-työn vaikutusten tavoitteluun (vrt. yksinäisyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vähentäminen) että työn sisältöihin (vrt. yhteisöön liittymisen toiminnan järjestäminen). Ko. periaate huomioimalla tavoiteltiin kuntalaisten kuulemisen lisäämistä ja kuulluksi tulemisen mahdollistamista eri toimintamuodoin.

Monitoimijaisuuden kunnioittamisella viestittiin ymmärrystä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen ekosysteemimäisestä muodosta. Kaupunkiorganisaatiossa eri palveluissa toimivien lisäksi myös muita eri julkishallinnon yksiköillä sekä järjestöillä ja yhdistyksillä on erinomaisen suuri rooli HyTeTu-työn onnistuneessa toteuttamisessa. Ekosysteemiajattelulla tavoiteltiin työn rakenteelle muotoa, jossa eri yhteisöjen ja organisaatioiden työskentely forssalaisten kokonaishyvinvoinnin edistämiseksi mahdollistui yhteisen ”Hyvinvoivan forssalaisen hyvä arki” –arvolupauksen mukaisesti. Moninaisuuden kunnioittamisen -periaatteen osalta suunnitelmassa painotettiin myös kaupungin roolia laajan toimijajoukon työn koordinoijana, yhteiskehittämisen organisoijana sekä tukijana yhdenvertaisuuden ja osallisuuden -periaatteiden toteuttamisessa.

Kaikkia kolmea periaatetta edistävät työtavat ja menetelmät haluttiin juurruttaa osaksi kaikkea HyTeTu-työtä. Kaupungin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisessä edellytettiin moniäänisyyteen perustuvaa vuorovaikutuksellista työotetta, jossa työhön eri rooleissa osallistuvien ja siinä osallisena olevien ominaisuudet ja mahdollisuudet huomiotiin kokonaisvaltaisesti (esim. monimuotoiset kanavat ja menetelmät, ikätasoisuus ja kieliperustaisuus).

Kolme edellä kuvattua periaatetta ohjasivat huomion suunnittelukaudella HyTeTu-työn *tekemisen tapaan*.

Jos periaatteet ohjasivat tapaa tehdä, niin hyvinvointisuunnitelmassa annetut *palvelulupaukset* keskittyivät HyTeTu-työn sisältöihin ja ikään kuin *alleviivasivat suunnitelmakauden keskeisiä työalueita ja työn erityistä kohdentamista*. Hyvinvointisuunnitelmassa palvelulupauksiksi kirjattiin

- lupaus *turvallisuuden* sekä *mielen hyvinvoinnin ja ehkäisevän päihdetyön edistämisestä*
- lupaus *ikäihmisten sekä lasten ja nuorten erityisestä huomioimisesta* hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisessä
- lupaus *väestön toimintakyvyn ylläpitämisestä ja edistämisestä sekä esteettömän toimintaympäristön mahdollistamisesta*

Palvelulupaukset määriteltiin kuntastrategian, forssalaisten hyvinvoinnin tilan arvioinnin sekä aiemmin asetettujen tavoitteiden ja niiden toteuttamisen jatkumona. Palvelualueiden ja yksiköiden rooli oli tukea palvelulupausten toteutumista toiminta-ajatuksiensa suuntaisesti, itselleen ominaisilla toimintamuodoilla, menetelmillä ja päättämällään intensiteetillä.

Vuonna 2024 hyväksyttiin hyvinvointisuunnitelman periaatteita tarkentava kuntaorganisaation palveluihin ja toimintoihin kohdennettu *Osallisuus-, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo-ohjelma 2024-2026*, jossa palvelulupauksien muotoon kirjatuilla sisällöillä haluttiin tukea kaupungin toimijoita edistämään kuntalaisten monimuotoisuutta huomioivaa ja osallisuutta sekä yhdenvertaisuutta edistävää palvelukulttuuria. Samoin kuin hyvinvointisuunnitelmassa asetettujen palvelulupaustenkin osalta myös ko. ohjelma-asiakirjan palvelulupausten toiminnallistamisesta vastasivat kaupungin palvelualueet ja yksiköt osallisuuden periaatetta noudattaen, ilman seurannan ja arvioinnin velvoitetta, itsenäisesti ja itselleen ominaisin tavoin.

HyTeTu-työn periaatteiden ja annettujen palvelulupausten ohella hyvinvointisuunnitelma 2022-2025:n tavoiteasetannan täydensivät kirjaukset *keskeisistä työalueista ja niistä johdetuista tavoitteista ja edelleen toimenpiteistä*. Koska kuluneelle suunnitelmakaudelle asetettiin ensimmäisen kerran hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tavoitteita vain Forssan kaupunkia koskien, kohdistui tavoiteasetanta paljolti ko. työn vakauttamiseen.

Keskeisiksi työalueiksi Sinä olet tärkeä – Forssan hyvinvointisuunnitelma 2022-2025:een kirjattiin HyTeTu-työn vakauttaminen, toimintakyvyn edistäminen, erityinen väestöryhmätarkastelu ja erityinen HyTeTu-työn osa-alue tarkastelu.

HyTeTu-työn vakauttamisen -työalueeseen kirjattiin asiakirjojen laadintaan ja ajantasaistamiseen, järjestöjen tukemiseen, vaikutusten arvioinnin kehittämiseen sekä HyTeTu-työn kokonaisvaltaiseen viestintään liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä.

Toimintakyvyn edistämisen -työalueen tavoitteet ja toimenpiteet keskittyivät toimintakykyä kuvaavien indikaattoreiden ja tavoitearvojen määrittelyyn ja edelleen asukkaiden toimintakykyä edistävien palvelujen vaikuttavuuden arviointiin.

Erityisen väestöryhmä tarkastelun -työalueella painotettiin palvelulupauksen mukaisesti lasten ja nuorten sekä ikääntyneiden erityistä huomiointia. Ko. yhteydessä tavoiteltiin myös vaihtoehtoisten asumismuotojen tarjoamista ikäihmisille selvittämällä ensi vaiheessa erilaisten asumisvaihtoehtojen nykytilaa.

Erityinen HyTeTu-työn osa-aluetarkastelu -työalue johdettiin sekin palvelulupauksista ja siinä tavoitteena oli mielen hyvinvoinnin ja ehkäisevän päihdetyön organisointi.

Osallisuus-, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-ohjelma 2024-2026

Meidän Forssa – osallisuus-, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-ohjelma 2024-2026 laadittiin osaksi HyTeTu-työn asiakirjaperusteita ja ennen kaikkea ohjelma tuki hyvinvointisuunnitelman periaatteiden toteutumista arjessa. Lisäksi ohjelman lähtökohtana oli kunnioittaa avoimen hallinnon periaatteiden mukaisesti kuntalaisten osallisuusroolia sekä kuntastrategian arvoperustaa.

Ohjelma-asiakirja liittyi sujuvasti tavoiteasetannaltaan ja muodoltaan Sinä olet tärkeä -hyvinvointisuunnitelma 2022-2025 sisältöihin. Kaikkien kolmen ohjelma-asiakirjan teeman alle määriteltiin palvelulupaukset:

Osallisuus

- *”Lupaamme edistää asukkaiden oman elämän omistajuutta”* (esim. esteetön ympäristö, asiakkaiden kuuleminen, liikenne- ja liikkumismahdollisuudet)
- *”Lupaamme luoda forssalaisille mahdollisuuksia vaikuttamiseen ja kohtaamiseen”* (esim. asukasarvioinnit, tilat kokoontumiseen, tapahtumat ja tilaisuudet)
- *”Lupaamme, että palveluissa asiakas on merkityksellinen toimija”*
  (esim. asiakkaat mukana palvelujen arvioinnissa ja kehittämisessä, osallistavan toimintakulttuurin kehittäminen, ennakoiva ja ajantasainen viestintä)

Yhdenvertaisuus

- *”Lupaamme kunnioittaa forssalaisten moninaisuutta”* (esim. toteuttamalla kulttuurisensitiivistä työotetta, huomioimalla toiminnan ja palvelujen erilaiset kohderyhmät sekä niiden mahdolliset erityistarpeet, kokoamalla tietoa päätösten ja palvelujen taustalle eri väestönosat huomioiden)
- *”Lupaamme edistää saavutettavuutta arkiympäristöissä”* (esim. mahdollisuuksia liikkumiseen sekä ympäristöstä ja luonnosta nauttimiseen, liikenneyhteyksien kehittäminen, kaupunkiympäristön turvallisuuden ja esteettömyyden edistäminen)
- *”Lupaamme huomioida palvelukohtaisesti asiakaskunnan monimuotoisuuden ja asiakkaiden yksilöllisyyden”* (esim. palvelukohtainen asiakassegmenttien tarkastelu ja siitä huolehtiminen ko. asiakassegmenttien huomioimisesta asianmukaisesti viestinnässä ja palveluja toteutettaessa)

Tasa-arvo

- *”Lupaamme edistää sukupuolisensitiivisyyttä”* (esim. eri sukupuoliryhmien huomiointi tiloissa, herkkyys tiedostaa ja tunnistaa sukupuoleen liittyviä merkityksiä, turvallisemman tilan periaatteiden noudattaminen)
- *”Lupaamme edistää tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentamista”* (esim. lasten ja nuorten harrastus- ja osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen sukupuoleen katsomatta, lasten ja nuorten kannustaminen oppiaine- ja ammattivalintoihin, joista sukupuoli ei määritä)
- *”Lupaamme edistää tasa-arvoista työnantajapolitiikkaa”* (esim. anonyymin rekrytoinnin kehittäminen, työn vaativuuteen perustuva palkkapolitiikka)

Meidän Forssa -ohjelma-asiakirjan palvelulupaukset kuvaavat kuntastrategian arvojen mukaista toimintakulttuuria ja tukevat osaltaan kaupunkiorganisaatiossa eri palveluissa toimivien työn jäsentämistä. Sisällöltään lupaukset ovat suurelta osin samansuuntaisia, kuin muun muassa lasten ja nuorten universaalien palvelujen säädösohjauksessa asetetut työn tekemisen tavat ja työn päämäärät.

Muut HyTeTu-työhön päättyneellä suunnitelmakaudella vaikuttaneet asiakirjat

Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelma

Lasten ja nuorten -ikäväestöryhmän hyvinvoinnin edistämiseen suunnitelmakaudella vaikutti merkittävästi Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen velvoittamana laadittu LYK-toimintasuunnitelma. Ko. dokumentti laadittiin vuosille 2022-2026 digitaaliseen muotoon Unicefin hallinnoimalle alustalle ja sen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamiseksi on työskennelty monialaisesti palveluissa koko kaupunkiorganisaatiossa sekä järjestöissä ja yhdistyksissä.

LYK-toimintasuunnitelman tavoitteet suunnitelmakaudella olivat

1. Lapsille suunnatuissa palveluissa ehkäistään kiusaamista ja edistetään yhteisöllisyyttä. Lisäksi lasten kasvuympäristöissä edistetään lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja.
2. Kunnan toiminnan suunnittelussa huomioidaan haavoittuvassa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevien lasten ja perheiden näkökulma.
3. Kunta huolehtii, että osallisuus toteutuu lasten jokapäiväisissä kasvuympäristöissä. Osallisuuden edistäminen on ohjaava toimintaperiaate
4. Lapsen oikeudet (etenkin yhdenvertaisuus, osallisuus, lapsen edun harkinta, oikeus elämään ja kehittymiseen) sisältyvät lasten kannalta keskeisiin, koko kuntaa ohjaaviin asiakirjoihin, ohjelmiin ja suunnitelmiin.
5. Lasten ja nuorten parissa työskentelevät (mm. varhaiskasvattajat, opettajat, nuorisopalvelujen ja lastensuojelun työntekijät) saavat täydennyskoulutusta lapsen oikeuksista.

Jokaiselle tavoitteelle määriteltiin toimenpiteet joko tiettyjä palveluja tai koko kaupunkiorganisaatiota koskien.

Kaupungin palvelujen vuosi- ja lukuvuosisuunnitelmat

HyTeTu-työn asiakirjoihin suunnitelmakaudella eri muotoisina kirjatut periaatteet ja tavoitteet noudattelivat merkittäviltä osin etenkin kaupungin järjestämien lapsiin ja nuoriin kohdistuvien palvelujen sekä liikuntapalvelujen kehittämis- ja toimintasuunnitelmien teemoja ja työalueita.

Kaupungin talousarviot

Vuosittain talousarviokirjaan kirjatut valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet olivat nekin etenkin Hyvinvointi- ja kehitys -palvelualuetta koskevan tavoitteenasettelun osalta suunnitelmakaudella osin samansuuntaisia ja -sisältöisiä HyTeTu-asiakirjojen periaatteiden, palvelulupausten ja työalueiden kanssa.

3.2. Kuinka onnistuttiin?

Sinä olet tärkeä – Forssan hyvinvointisuunnitelma 2022-2025 -asiakirjan ja sitä täydentävä Meidän Forssa – osallisuus-, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-ohjelman *ohjausvaikutus* HyTeTu-työn kohdentamisessa on *toiminut hyvin*.

Ko. asiakirjojen tavoitteiden mukaisten toteumien arviointiin osallistuneiden tahojen yhtäläinen kanta on, että tekeminen on kohdistettu määriteltyjen periaatteiden ja asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Kriteeriarviointi osoittaa, että hyvinvointisuunnitelmaan kirjattujen tehtäväalueiden kaikki tavoitteet ja toimenpiteet huomioitiin ainakin jossain määrin. Tulevalle suunnitelmakaudellekin siirtyi kaksi toteutusta: päätöksenteossa hyödynnettävän vaikutusten arvioinnin kokonaisuuden määrittely sekä ikäihmisten asumisvaihtoehtojen selvittely.

Vaikutusten arvioinnin kokonaisuus jäi odottamaan Forssan seudun elinkeinopoliittisen ohjelman (ELPO) yhdeksi toimenpiteeksi kirjatun yritysvaikutusten -mallin valmistumista ja sen hyödyntämistä vaikutustenarvioinnin kokonaisuuden ensimmäisenä osa-alueena. Ikääntyneiden asumisvaihtoehtojen selvittelyyn puolestaan saadaan pohja Forssan asuntopolittiisen ohjelman valmistuttua sekä alueellisen strategisen yhteistyösopimuksen Hyvinvointia tukeva asuminen -painopisteen mukaisen työskentelyn edetessä.

Osallisuus-, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-ohjelmaa on HyTeTu-työn osalta toteutettu suunnitellusti, mutta ohjelman teemojen ollessa tavoitellun toimintakulttuurin mukaisesti jatkuvaa huomiointia vaativia työalueita, niiden toteutus ei tule rajoittumaan suunnitelmakauteen. Ko. ohjelman implementointi vastuutettiin laadintavaiheessa osin kaupungin palveluissa toimiville yksiköille ja palvelualueille näiden itsensä määrittelemällä tarkkuudella ja laajuudella toteutettavaksi. Vaikka näiltä osin ei erityistä arviointia toteutuksista ole tehty, voidaan arkihuomioiden sekä muun muassa Lapsiystävällinen kunta -arvioinnin perusteella todeta, että vastuu näiltä osin on hoidettu.

Kuten edellä on todettu HyTeTu-työn toimesta arvioituihin asiakirjoihin sisältyvien periaatteiden ja tavoitteiden kanssa samansuuntaisia kirjauksia löytyy myös kaupunkiorganisaation palveluissa laadituissa asiakirjoissa. Niiden osalta arvioinnit toteutetaan toisaalla.

Edellä mainittu laaja-alainen ja monitulokulmainen lähestyminen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen niin asiakirjatasolla kuin arjen toiminnassa on vahvistanut työn teemoihin sitoutumista ja lisännyt synergiaetuja. Erilaisten linjaus-, ohjaus-, tavoite- ja kehittämisasiakirjojen päällekkäisyys on samalla kuitenkin haastanut hyvinvointityön kokonaisuuden hahmottamista ja lisännyt palveluissa päällekkäistä työtä dokumenttien ja kirjausten huomioinnissa ja seurannassa. Palvelujen ulkopuolella laadittujen, mutta palveluja velvoittavien HyTeTu-työn asiakirjojen implementointia on vaikeuttanut myös tarkasti määritellyt tavoitteet ja toimenpiteet sekä palveluissa toimivien riittämätön kuuleminen asiakirjojen laadintavaiheessa.

Seudullisen ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelman toteumaa on arvioitu seudullisessa EPT-verkostossa. Seudullista työtä on pyritty täydentämään kaupungin hyvinvointityön rakenteeseen perustetun monialaisen MIEPÄ-verkoston toiminnalla.

3.3. Saatteet #FORSSAVÄLITTÄÄ - Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029:een

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kokonaisuuden toteumia arvioitaessa lautakunnissa ja eri työryhmissä on määritelty myös kuluneelta kaudelta tulevalla kaudelle siirrettävät ja huomioitavat periaatteet ja työalueet.

Hyvinvointisuunnitelmassa 2026-2029 huomioitavat HyTeTu-työn linjaukset

- **Lasten ja ikääntyneiden positiivinen diskriminaatio**
  Erityistä huomiota halutaan HyTeTu-työn kohdentamisen osalta jatkaa ko. väestön osien haavoittuvaisen luonteen takia.
- **Lapsiystävällinen kunta -toiminnan ja HyTeTu-työn yhteys**
  LYK-työhön on kuluneella suunnitelmakaudella nimetty oma koordinointiryhmänsä ja laadittu oma toimintasuunnitelmansa. Päällekkäisen tavoiteasetannan ja toiminnan suunnittelun välttämiseksi LYK-työ liitetään jatkossa HyTeTu-työn rakenteisiin ja muun muassa Lapsen oikeuksien sopimus huomioidaan vahvasti hyvinvointisuunnitelman ao. ikäväestöryhmiin kohdentuvissa toimissa.
- **Ikäväestöryhmätarkastelu**
  Ikäväestöryhmä jaottelun on tukenut kunkin ryhmän ominaislaadun huomiointia HyTeTu-työssä. Vaikka ko. ryhmien ikäjaottelut eivät ole käytännössä ehdottomia, on arviointeihin ja muutamiin hyvinvoinnin tilaan vaikuttaviin yleisiin indikaattoreihin perustuen jatkossa syytä tarkastella itsenäistymisensä kynnyksellä oleviin nuoriin ja nuoriin aikuisiin kohdistuvan työn lisäämistä. Samassa yhteydessä erityistä huomiointia HyTeTu-työssä halutaan edelleenkin jatkaa, mutta myös tarkastella ko. ryhmien ikärajoja lasten ja nuorten osalta.
- **Stiglitzin mallin hyödyntäminen**
  Ko. malli on jäsentänyt hyvin paikallista HyTeTu-työtä ja linjautunut myös alueelliseen toimintaan. Tuomaansa lisäarvoon perustuen ko. hyvinvoinnin ulottuvuuksille rakentuvaa mallia hyödynnetään tulevassa suunnitelmassa.
- **Muut suunnitelma-asiakirjan rakenteeseen liittyvät linjaukset**
  Tulevien vuosien hyvinvointisuunnitelmaa laadittaessa pyritään toimijaystävällisyyden ja selkeyden lisäämiseksi yhdistämään aiemmin erillisinä laadittuja tavoite- ja toimintasuunnitelmia.

Hyvinvointisuunnitelmassa 2026-2029 huomioitavat HyTeTu-työn periaatteet ja työalueet

Kuluneella suunnitelmakaudella kohdistettiin HyTeTu-työtä teemoihin, jotka vaativat luontaisesti pitkäkestoista huomioita. Niinpä toteutuvien hyvinvointivaikutusten aikaansaamiseksi arviointien yhteydessä tehtyihin valintoihin perusteella työn periaatteita edustavat jatkossakin

- Monimuotoinen yhteisöllisyyden edistämiseen
- Osallisuuden mahdollistamiseen
- Yhdenvertaisuuden tukemiseen ja haavoittuvassa asemassa olevien huomiointiin

ja työalueissa huomioidaan

- Kuntalaisten toimintakyvyn edistäminen (mm. kulttuurihyvinvoinnin mahdollisuuksien hyödyntäminen ja soveltavan liikunnan palveluiden kartoittaminen)
- Tiedolla johtaminen (mm. seuranta, mittarit, vaikutusten arviointi, hyvinvointiviestintä)
- Ehkäisevä päihdetyö ja rahapeliriippuvuuksien ennaltaehkäisy
- Asumisen teema

4. #FORSSAVÄLITTÄÄ - Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029

Kuluneelle suunnitelmakaudelle laadittu hyvinvointisuunnitelma 2022-2025 oli ensimmäinen vain Forssan kaupungin HyTeTu-työn linjauksia laaja-alaisesti kuvaava asiakirja. Kaudelta saadut kokemukset sen kaikin puolisesta toimivuudesta ovat erinomaisen tärkeitä laadittaessa vastaavaa dokumenttia seuraaville vuosille. Nyt käsittelyssä olevan asiakirjan laadinnassa onkin sekä laadintaprosessin että asiakirjan sisällön osalta huomioitu mahdollisuuksien mukaan kuluneen suunnitelmakauden aikana esitetyt huomiot aiemman suunitelman toimivuudesta. Varsinaisen, suunnitelmakauden viimeiseen vuoteen kohdistuneen arviointitoiminnan lisäksi, em. huomoita kerättiin satunnaisesti koko kauden ajalta.

4.1. Suunnitelman sisällön rakenne osallisuutta, sitoutumista ja toteutusta tukemassa

Kuten edellä on todettu, suunnitelma rakentuu ikäväestöryhmätarkastelulle. Ko. tarkastelussa on päädytty neljään eri ryhmäjakoon:

- lapset (0-17-vuotiaat)
- nuoret (18-29-vuotiaat)
- työikäiset (30-64-vuotiaat)
- ikääntyneet (65 vuotta täyttäneet)

Valittu ikäryhmäjako perustuu yleisen kategorisoinnin ohella eri ikäryhmien erityispiirteiden kunnioittamiseen, lapsiystävällisyystyön toimintasuunnitelmatasoisen tarkastelun mahdollistamiseen sekä tarpeeseen itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten aikuisten hyvinvointitekijöiden aiempaa vahvempaan huomioimiseen.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen vaatii onnistuakseen eri rooleissa toimivien tahojen laaja-alaista työpanosta. Moninaisen toimijajoukon yhdensuuntainen työ tarvitsee yhteisiä linjauksia. Tarpeetonta työn päällekkäisyyttä ja ajallista epätahtisuutta vähentää sekä työn sisältöihin sitoutumista edesauttaa eri tahojen vuoropuhelu ja osallisuus. Siksi tämän asiakirjan rakenteella pyritään selkiyttämään ja tukemaan HyTeTu-työhön osallistuvien yhteistyötä.

Hyvintoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tukemiseksi laadittavat asiakirjat – samoin kuin useimmat muutkin kehittämistoiminnan asiakirjat – ovat usein laadittu muotoon, jossa ko. tarkastelukaudelle on eri teemoille asetettu tavoitteet ja niistä edelleen johdettu tarkat toimenpiteet. Kompleksisessa ja nopea tempoisessa toimintaympäristössä usean vuoden aikaikkunaan määritellyt rajatut tavoitteet ja yksityiskohtaisiksi kirjatut toimenpiteet voivat muodostua haasteeksi toivotun kokonaiskehityksen saavuttamisessa.

Jotta kaupungin palveluissa ja forssalaisissa yhteisöissä toteutettava HyTeTu-työ ei ole vain paperinmukaista ja toimijoiden ulkopuolelta yksityiskohtaisesti ohjattavaa, hyvinvointisuunnitelma 2026-2029 on rakennettu muotoon, jossa pääosassa ovat:

- kaikkessa tekemisessä huomioitavat ***HyTeTu-työn periaatteet***
- haluttuja päämääriä kuvaavat ja toiminnan fokuksen asettavat ***strategiset työalueet***
- ikäväestöryhmittäin määritellyt ***keskeiset työalueet***

Kaikki edellä olevat suunnitelman osat nojaavat Forssan kuntastrategiaan ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueen, Hämeen liiton ja alueen kuntien strategiseen yhteistyösopimukseen.

HyTeTu-työn periaatteet ja strategiset työalueet perustuvat #FORSSAVÄLITTÄÄ -asiakirjan kertomusosion laajan arviointiaineiston analysointiin sekä edellä mainittujen kuntastrategiaan ja strategisen yhteistyösopimuksen sisältöihin.

Ikäväestöryhmäkohtaiset keskeiset työalueet rakentuvat nekin em. arviointiaineistoihin, mutta myös kommentteihin, joita kutakin ko. ryhmää lähellä olevat tahot ja osalliset ovat suunnitelman laadintavaiheessa esittäneet.

Perinteisestä toimenpiteiden määrittelystä on suunnitelman laadinnan yhteydessä luovuttu. Toimenpiteet määritellään osana asiakirjan implementointia ja niiden määrittelystä vastaavat omalta osaltaan asiakirjan strategisia työalueita toteuttavat tahot, kuten kaupungin ao. palvelut, järjestöt ja yhdistykset, edunvalvontatoimielimet sekä muut forssalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen osallistuvat yhteistyötahot.

Kaupunkiorganisaatiossa toimiva hyvinvointityön yksikkö keskittää suunnitelmakaudella resurssinsa strategisiin työalueisiin, joille kullekin tullaan määrittelemään omat toimenpiteensä vuosittain. Toimenpiteet kirjataan joko vuosisuunnitelmaan tai toiminnallisten tavoitteiden yhteyteen talousarviokirjaan. Ko. toimenpiteiden määrittelyyn osallistuvat kaupungin HyTeTu-työryhmä ja MIEPÄ-työryhmä sekä Forssan Hyvinvointiryhmä. Viimeksi mainittu myös koordinoi toimenpiteiden määrittämistä sekä strategisten ja keskeisten työalueiden parissa tehtävää työtä hyvinvointisuunnitelman osalta kokonaisuudessaan.

Suunnitelma-asiakirjan implementointi on käytännössä aloitettu jo sen laadintavaiheessa, kun edunvalvontatoimielimet - eli Forssan Nuorisovaltuusto, Forssan vanhusneuvosto, Forssan seudun vammaisneuvosto - sekä LastenForssa -valtuusto ja kaupungin kasvatuksen, opetuksen ja nuorisotoimen toimijat ovat saaneet kommentoida ikäväestöryhmien keskeisiä työalueita. Asiakirjan hyväksymisen jälkeinen implementointi aloitetaan syksyllä esittelyperiodilla ja viestintäkampanjalla.

Toimijoiden mahdollisuus määritellä valitsemassaan aikataulussa edustamalleen taholle merkittävän keskeisen työalueen tai työalueiden toimenpiteet vahvistanee heidän sitoutumistaan hyvinvointisuunnitelman toteuttamiseen. Kyseinen mahdollisuus lisää osallisuutta ja tukee HyTeTu-työn liittämistä palveluihin ja toimintoihin sekä olemassa oleviin suunnittelu- ja kehittämisjärjestelmiin (esim. palvelujen vuosi- ja lukuvuosisuunnitelmat sekä edunvalvontatoimielimien ja yhdistysten toimintasuunnitelmat).

Edellä esitetty muoto tekee #FORSSAVÄLITTÄÄ – Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029 -asiakirjasta kehittyvän asiakirjan, joka muotoutuu suunnitelmakaudella täyteen mittaansa ja joka kiinnittyy vaivattomasti toteuttajiensa ja forssalaisten arkeen.

4.2. Jotain vanhaa, jotain uutta – HyTeTu-työn periaatteista ja työalueista suunnitelmakaudella 2026-2029

Merkittävä osa suunnitelmaan kirjatuista toivottua toimintakulttuuria edistävistä periaatteista sekä määritellyistä strategisista työalueista ovat ns. jatkuvaluonteista huomiota vaativia eli niihin on päädytty kiinnittämään huomiota pitempiaikaisesti yli suunnitelmakausien.

Kaikessa HyTeTu-työssä huomioitaviksi periaatteiksi on suunnitelma-asiakirjassa asetettu

- **Yhdenvertaisuus**
- **Osallisuus**
- **Vastuullisuus**

Periaatteet kuvastavat sekä kuntastrategian arvoja että kuntalaisten kuvauksia ja toiveita omasta asuinkunnastaan, jossa jokainen voi olla oma itsensä ja arvokas omana itsenään. Periaatteet korreloivat yksilön hyvinvoinnin ulottuvuuksiin ja ne voi vaivattomasti liittää suunnitelman sisältöjä kuvaaviin strategisiin työalueisiin sekä kaikkien ikäväestöryhmien hyvinvoinnin edistämisen keskeisiin työalueisiin.

Sisällöllisesti työ hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi kohdistetaan **strategisiin työalueisiin, joiksi** vuosille 2026-2029 on asetettu

- ✓ **Toimintakyvyn edistäminen**
- ✓ **Yhteisöllisyyden edistäminen**
- ✓ **Tiedolla johtaminen ja vaikutusten arviointi**
- ✓ **Oman elämän omistajuuden tukeminen**
- ✓ **Luonnon hyvinvointivaikutusten huomiointi**

Kaikki ko. työalueet mahdollistavat moninaiset toiminnot ja hyvinvointivaikutuksiin lisäarvoa tuovan yhteistyön eri toimijoiden kesken. Monialainen, organisaatiorajat ylittävä yhteistyö on tavoiteltaa, koska se tuo työhön erityistä vahvuutta, olipa kyse voimien yhdistämisestä hankkeiden, projektien tai jatkuvan toiminnan merkeissä.

Osa strategisista työalueista ylittää yksittäisen suunnitelmakauden aikaikkunan ja niihin on kohdennettu toimia jo kuluneella kaudella, mutta uusiakin avauksia mukana on. Etenkin kuntalaisarviointien ja -palautteiden kautta on HyTeTu-työn keskiöön noussut luonnon hyvinvointivaikutusten merkitys yksilön hyvinvoinnille. Strategisiin työalueisiin liitettävistä toiminnallisuuksista osa tulee olemaan jo aiemmin vaikutuksiltaan hyviksi osoittautuneita ja niiden osalta keskitytään toimenpiteiden kehittämiseen ja vakiinnuttamiseen. Esimerkkinä strategisen työalueen sisällön kehittämisestä voidaan mainita kulttuurihyvinvoinnin eli taiteen ja kulttuurin tutkittujen vaikutusten nostaminen osaksi toimintakyvyn edistämistä. Mutta edellä kuvatun mukaisesti strategisten työalueisiin kohdistuvat tarkat sisällöt siis määräytyvät pääosin myöhemmin niitä sekä ikäväestöryhmittäisiä keskeisiä työalueita toiminnallistettaessa.

Alla on #FORSSAVÄLITTÄÄ – Hyvinvointisuunnitelma 2026-2029:n sisällön logiikka puettu kuvan muotoon.

Forssan kaupunki | Turuntie 18, PL 62, 30101 Forssa | puh. 03 41 411 (vaihde) | kirjaamo@forssa.fi | www.forssa.fi

Kuten luvussa 4.2 kerrottiin, kaupungin HyTeTu-työn yksikkö keskittyy tulevalla kaudella strategisten yhteistyöalueiden toiminnallistamiseen ja yksittäiset toimenpiteet määritellään vuosittain hyvinvointityön työryhmissä ja foorumeilla. Vaikka vuoden 2027 tarkemmat työn fokukset päätetään myöhemmin, on alla olevaan kuvaan luonnosteltu käytävän määrittelyn lähtökohdaksi ko. yksikön työkokonaisuuksia.

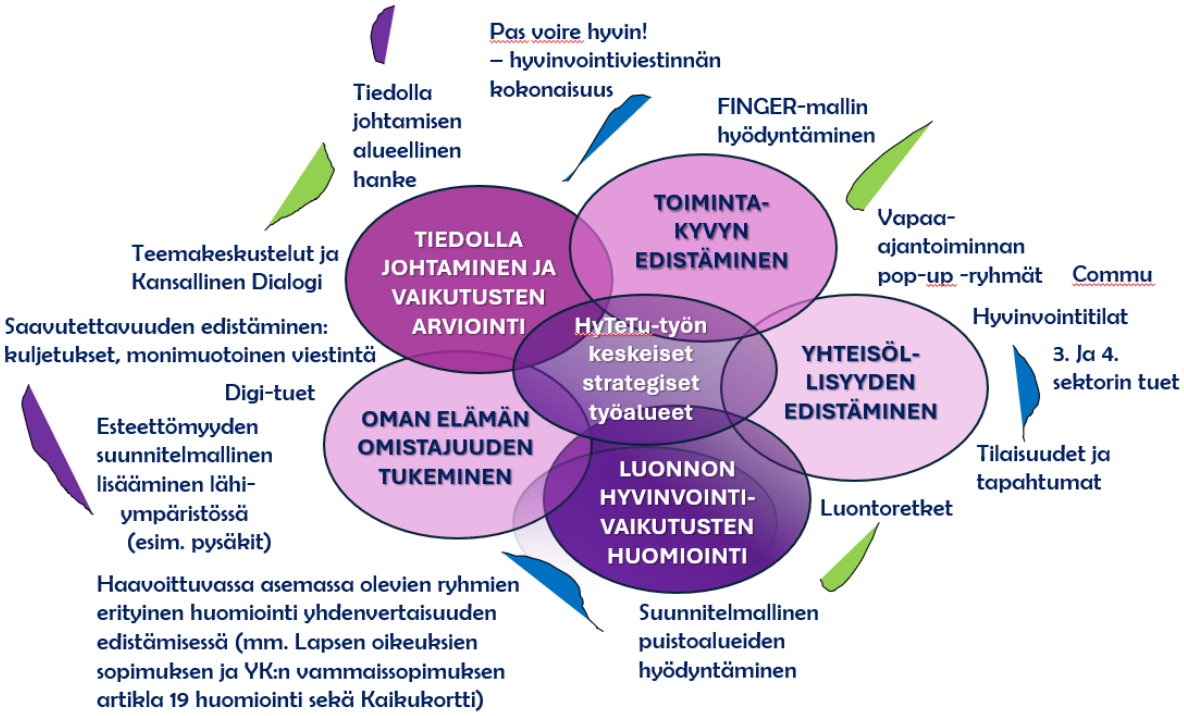

4.3. Hyvinvointikuvat ikäväestöryhmien keskeisistä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työalueista

HyTeTu-työn periaatteista ja strategisista työalueista johdetuista keskeisistä työalueista on laadittu jokaiselle ikäväestöryhmälle oma *hyvinvointikuvansa*. Aiemmin kerrotusti luonnokset ko. kuvista ovat olleet edunvalvontatoimielimien, LastenForssa -valtuuston sekä kasvatuksen, opetuksen ja nuorisotoimen toimijoiden kommentoitavina. Kommenttien pohjalta kuvia on osin tarkennettu, mutta osa kommenteista huomioidaan myöhemmin strategisia työalueita kaupungin HyTeTu-työn tiimoilta toiminnallistettaessa.

Huomioitavaa on, että Lasten Hyvinvointikuvaan on lisätty myös mukaellen YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet, jotka huomioidaan Lapsiystävällinen kunta -työssä ja että Ikääntyneiden Hyvinvointikuvan lähtökohtana on ollut ikäystävällisyyden laatuindikaattorit.

KUVA. Lasten ikäväestöryhmän keskeiset työalueet

KUVA. Nuorten aikuisten ikäväestöryhmän keskeiset HyTeTu-työn alueet

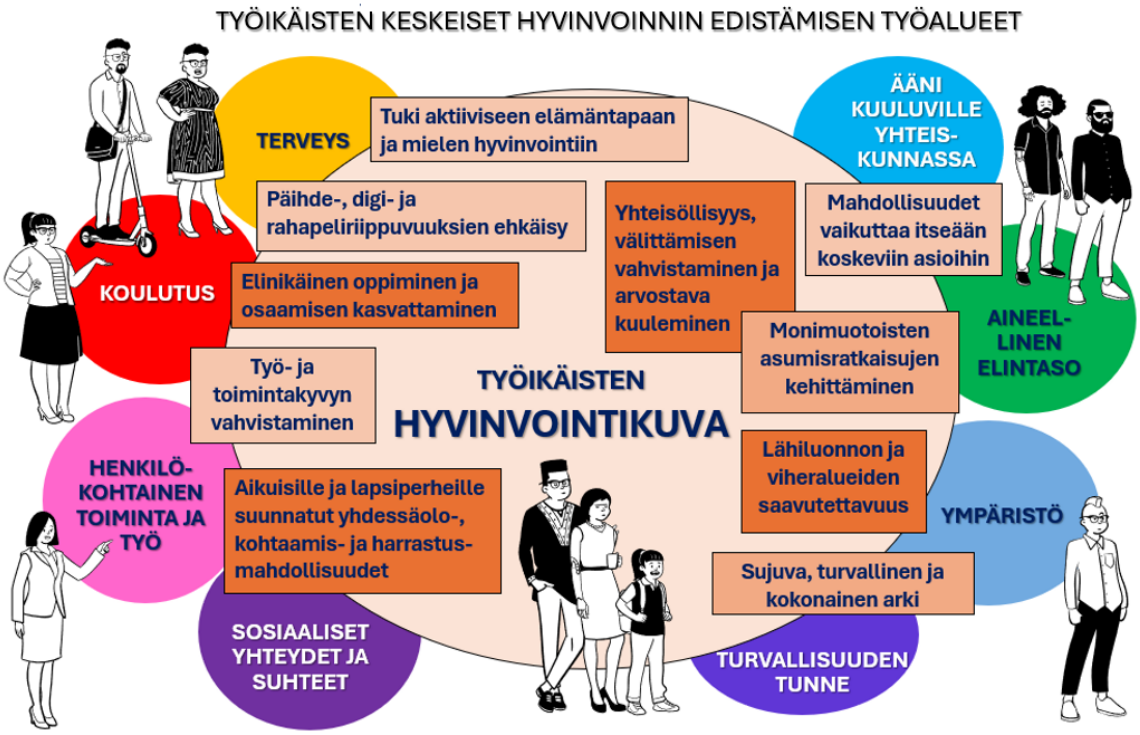

KUVA. Työikäisten ikäväestöryhmän keskeiset HyTeTu-työn alueet

KUVA. Ikääntyneiden ikäväestöryhmän keskeiset HyTeTu-työn alueet

5. HyTeTu-työn arviointitoiminnan kokonaisuudesta

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen arviointitoiminta asettuu osaksi jatkuvan parantamisen -mallia (vrt. P-D-C-A), joka toimii edistävänä rakenteena sille, että arvioinnit eivät jää kehittämisen kokonaisuuden tulokulmasta huomiotta, vaan ne toimivat materiaalina koko HyTeTu-työn kehittämisessä sekä arviointitiedon laajassa hyödyntämisessä ja jakamisessa.

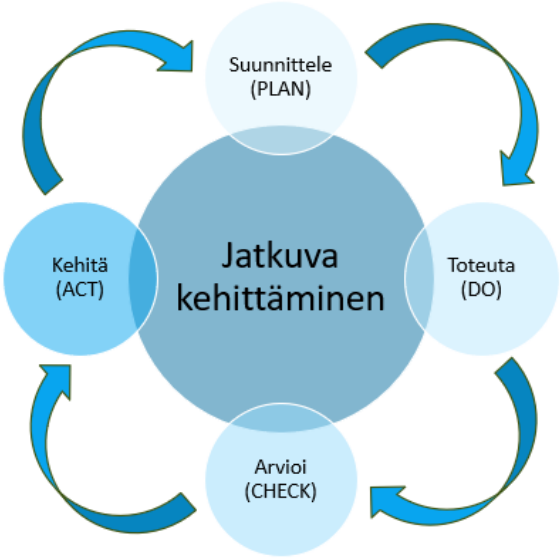

KUVA. Plan-Do-Check-Act -malli

Ko. malliin kiinnittyvän hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen arviointitoiminnan sisällön muodostavat *tiedonkeruu ja kerätyn tiedon analysointi*. Tieto tukee käytettävissä olevien resurssien kohdentamista sekä mahdollistaa avoimuuden periaatteen toteutumisen tekemällä HyTeTu-työn läpinäkyväksi kuntalaisille sekä eri rooleissa kunnassa toimiville.

HyTeTu-työssä arviointitoiminta voi kohdistua

- toimintaan ja prosesseihin
- toiminnan tuloksiin
- toiminnan pidemmän aikavälin vaikuttavuuteen

Prosessin arvioinnissa fokuksessa on saada selville, tehdäänkö asioita, joita on sovittu tehtävän ja tehdäänkö ko. asioita oikein. Toimintaa arvioitaessa keskitytään HyTeTu-työlle määriteltyjen ***strategisten työalueiden ja keskeisten työalueiden toteuttamisen*** tarkasteluun.

Tulosten arvioinnissa selvitetään, onko saavutettu tavoiteltuja asioita. Arviointi kohdistuu ***yksittäisten tai lukumääräisesti rajattujen tavoiteltujen tulosten tarkasteluun***.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen motiivi on saada aikaan positiivista, halutun suuntaista muutosta ihmisten hyvinvoinnissa. Palvelut ja resurssit ovat välineitä ko. vaikutusten saavuttamisessa. Vaikuttavuuteen kohdistuva em. ***muutoksen arviointi*** on HyTeTu-työn onnistumisen edellytys, mutta laajan kohdistumisensa ja aikaikkunansa takia myös haasteista. Vaikuttavuus eli hyvinvointimuutokset syntyvät ja tulevat näkyviksi merkittäviltä osin vasta pitkän aikavälin tarkastelussa. Havaittavien hyvinvoinnin tilan muutosten taustalla vaikuttavat kompleksiset,

ekosysteemitaustaiset ilmiöt, jotka perustuvat eri vaikutustekijöiden kokonaisuuteen. Vaikutusten arviointi vaatiikin yhteisvaikutusten mallintamista ja vaikutusten ekosysteemin johtamista. Vaikutusten arvioinnin kehittäminen tulee olemaan kaupungin HyTeTu-yksikön suunnitelmakauden keskeisistä työkokonaisuuksista.

5.1. Arviointitoiminnan periaatteet

Kunnan asukkaiden hyvinvoinnin tilan arviointi perustuu *laaja-alaiseen tietokoontaan*. Arviointiaineiston kokoamisessa pyritään kattavuuteen ja useiden eri tietolähteiden hyödyntämiseen. Eri tietopankeista koottavan tiedon lisäksi arvioinnin kohdistuessa hyvinvoinnin tilan selvittämiseen halutaan antaa *ääni* myös itse *kohdetahoille* ja siksi kokonaisaineistoa kerrytetään myös kokemustiedolla, asukkaiden itsearvioinneilla. Kuten luvussa 2. kuvattiin, arviointiaineistoja kootaan ja tarkastellaan ikäväestöryhmittäin ja siksi asukkaiden omia arviointeja valmisteltaessa ja toteutettaessa huomioidaan arvioijien ikätaso sekä kullekin ikäväestöryhmälle tarkoituksenmukaiset arvioinnin muodot ja arviointikanavat.

HyTeTu-työn keskeisiin työalueisiin kohdistuvat arvioinnit toteutetaan *monitahoarviointeina*. Näin kaikki asianomaiset tahot osallistuvat arviointiin ja saavutetaan mahdollisimman kokonainen näky kustakin arvioinnin kohteesta.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen toteutuksen arviointi perustuu faktisiin toteumahavaintoihin. Tällöin tarkastellaan HyTeTu-työn toteumia ‘toteutuu – ei toteudu – toteutuu osittain’ -kriteeriarviointina sovittujen toimien toimiessa kriteereinä.

Yksittäisten arviointien oikein kohdentumisen ja saavutettavuuden varmistamiseksi arviointitoiminnan prosessien eri vaiheessa huomioidaan *arvioijatahojen osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä mahdolliset erityistarpeet*. Arviointien omistajuuden turvaamiseksi niissä kerättyjen aineistojen jakamisessa noudatetaan avoimuutta. Edellä kuvatut periaatteet toteutuvat muun muassa siten, että ikäväestöryhmille suunnattujen arviointien suunnittelussa voi olla mukana itse arvioijat, kaikissa arvioinneissa huomioidaan vastaajien ja arvioijien ikätasot, arvioinneista viestittäessä valitaan saavutettavat ja kuntalaisten moninaisuutta kunnioitavat kanavat ja arviointien tulokset palautetaan arvioitsijoille.

Erilaisia kyselyjä ja arviointeja tehdään paljon ja ne voivat muodostua vastaajille ja arvioitsijoille kuormittaviksi. Siksi on tärkeää, että paikallisia HyTeTu-arviointeja tehdään vain tarpeesta saavuttaa tietoa, jota ei muutoin ole saatavilla ja joka on oleellista ymmärryksen kasvattamiseksi ja tulevan toiminnan suuntaamiseksi.

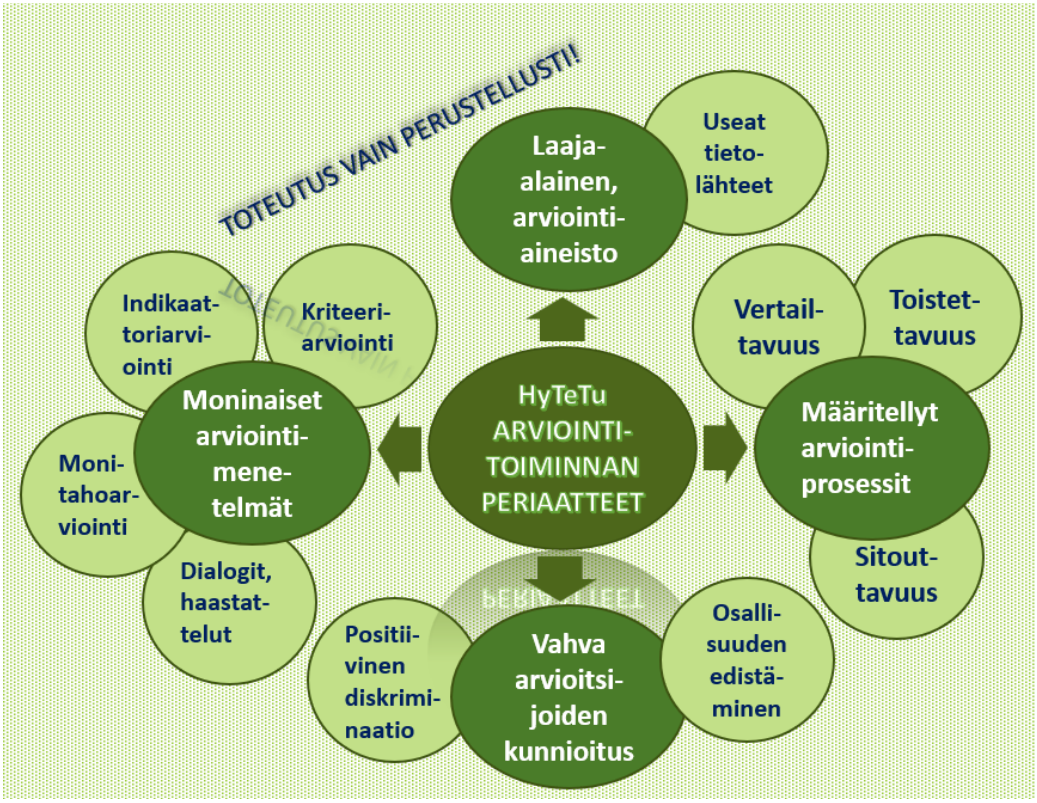

KUVA. HyTeTu-arviointitoiminnan periaatteet

5.2. Arviointitoiminnan toteuttamisesta

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen puitteissa toteutettu arviointitoiminta on sisällöltään laaja-alaista, toteutukseltaan monitasoista ja -tahoista sekä määrällisesti runsasta. Siksi ko. toiminnan organisointi ja toteutuksen ennakointi on tärkeää.

Arviointitoiminnan ajallista hahmottamista määrittää valtuustokausi, jota myötäilee myös laajan hyvinvointikertomuksen suunnitelmakausi. Neljän vuoden aikaikkunan sisälle ko. toiminnan rakenteen muodostavat sekä säännönmukaisesti toistuvat että yksittäisinä toteutettavat kansalliset, alueelliset ja paikalliset arvioinnit ja tietojen keruut.

<u>Esimerkkejä säännöllisesti toteutettavista kansallisista tiedonkeruista</u>

Kouluterveyskysely

Kouluterveyskysely on kokonaistutkimuksena toteutettava kansallisesti kattavin oppilaiden ja opiskelijoiden kokemuksista terveydestä, hyvinvoinnista, koulunkäynnistä ja opiskelusta sekä elintavoista seurantatietoa tuottava tiedonkeruu. Kyselyn tavoitteena on tuottaa monipuolisesti laadukasta tietoa lasten ja nuorten arjesta.

Kysely kohdennetaan perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisille, 8.- ja 9.-luokkalaisille sekä lukion nuorten oppimäärää tai ulkomaalaista tutkintoa suorittaville ja ammatillisten oppilaitosten ammatillisen perustutkinnon 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Kyselyyn vastataan nimettömästi ja siihen

vastaaminen on oppilaille ja opiskelijoille vapaaehtoista. Kysely toteutetaan sähköisesti ja vastaaminen tapahtuu koulupäivän aikana oppituntien yhteydessä.

Kouluterveyskyselyn toteutetaan parittomien vuosien keväällä ja tulokset palautetaan suoraan kouluille saman vuoden syksyllä. Kouluilla saatuja tietoja voidaan hyödyntää halutulla tavalla sekä verrata aiempien vuosien oman tuloksiin tai kunnan, hyvinvointialueen ja koko maan tuloksiin. Kyselyn tuloksia voidaan käyttää hyvinvointitilaa kuvaavina tietoina lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä toimia suunniteltaessa sekä palveluja kehitettäessä niin kouluissa ja oppilaitoksissa, kuin koko kuntaa koskienkin.

TEAviisari-tiedonkeruu

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ylläpitää työvälinettä ja verkkopalvelua, joka tukee kuntien hyvinvointityötä, hyvinvointityön johtamista sekä hyvinvoinnin edistämiseen liittyvää päätöksentekoa. Palveluun kerätään kahden vuoden välein tietoa eri palvelujen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, kuten muun muassa toimenpiteistä, yhteistyökäytänteistä ja ko. työhön suunnattavista resursseista. Tiedonkeruiden pohjata palvelussa kuvataan ja vertaillaan kuntien – ja hyvinvointialueiden - työtä asukkaidensa hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tiedonkeruut kunnan palveluista toteutetaan aikataulullisesti siten, että parittomien vuosien keväällä tietoja kerätään kuntajohdosta sekä kulttuurista ja syksyllä on vuorossa tiedonkeruu peruskouluista. Parillisten vuosien keväällä tietoa kerätään liikuntapalveluista ja syksyllä tiedonkeruuseen vastataan lukioiden ja ammatillisista perustutkintokoulutuksista. Toteutetut tietokoonnat julkaistaan noin puolen vuoden kuluttua niiden keräämisestä, eli keväällä kerätyt tiedot julkaistaan verkkopalvelussa seuraavana syksynä ja syksyllä kerätyt tiedot seuraavana keväänä.

TEAviisarin tiedot kerätään pääsääntöisesti suoraan kuntajohdolta, kunnan palveluista sekä oppilaitoksista, mutta täydentävästi tiedonkeruuta tehdään myös kansallisista tilastoista ja tietolähteistä, kuten esimerkiksi kirjastotilastoista ja valtionkonttorista (vrt. avustukset yhteisöille sekä liikunnan ja ulkoilun käyttökustannukset).

Kansallinen dialogi (www.kansallisetdialogit.fi)

Kansallisissa dialogeissa osallistujat kokoontuvat yhteen keskustelemaan ja rakentamaan ymmärrystä erilaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä, ilman tarvetta yksimielisyyteen tai päätöksentekoon. Ne tarjoavat tilan kohdata kanssaihmisiä keskustellen ja demokraattisia arvoja toteuttaen. Kansalliset dialogit rakentavat tilannekuvaa kansalaisten ajatuksista ja yhteiskunnan tilasta.

Kansallisia dialogeja on järjestetty vuodesta 2020 saakka laajasti yhteiskunnan eri sektoreilla kansalaisten, yhteisöjen ja viranomaisten yhteistyönä. Dialogit toteutetaan rakentavan vuoropuhelun periaatteella ja osallistujat niihin kutsutaan joko avoimilla tai kohdennetuilla kutsuilla. Dialogien pohjalta tehtävän kansallisen aineistokeruun lisäksi keskustelujen antia hyödynnetään paikallisesti HyTeTu-työssä ymmärryksen lisäämisessä kuntalaisten näkemyksistä kulloinkin keskuteltavista teemoista sekä toiminnan suuntaamisessa.

Kansallisia dialogeja järjestetään kaksi kertaa vuodessa ja Forssan kaupunki on yksi niiden vakiojärjestäjistä. Dialogit tukevat Forssan HyTeTu-työn periaatetta kuntalaisten järjestelmällisen kuulemisen mahdollistamisesta heitä itseään kiinnostavista ajankohtaisista teemoista.

Esimerkkejä säännöllisesti toteutettavista paikallisista HyTeTu-arvioinneista ja tiedonkeruista

Yläkouluympyrä

Yläkouluympyrä-konsepti on paikallisesti yläkouluissa toteutettava arviointi, jossa toiminnallisten menetelmien avulla tavoitellaan kaikkien yläkoululaisten nuorten osallisuuden lisäämistä ja kuulemisen laaja-alaistamista. Konsepti on kehitetty täydentämään muuta saatavilla olevaa aineistoa (esim. kouluterveyskyselyn tietokoonnat) ja tavoitteena on muun muassa sen toteutuksen aikana saatujen materiaalien pohjalta edistää ja tukea entistä paremmin haavoittuvassa asemassa olevien nuorten hyvinvointia ja arkea.

Konseptin toteutusta koordinoi ja prosessia organisoi moniammatillinen LEGO-ryhmä, joka koostuu perusopetuksen/koulun, hyvinvointialueen opiskelijahuollon, kirjaston, nuorisotoimen sekä hyvinvointitoimen toimijoista. Nuoret ovat mukana konseptin toteutuksessa eri luokka-asteilla.

Arviointiaineistoa konseptissa syntyy 7.-luokkalisten LEGO-viikolta ja 8.-luokkalaisten kommentoinnista sekä jokaisessa konseptin vaiheessa kootuista nuorten palautteista. Koottu aineisto palautetaan konseptin edetessä nuorille takaisin ja he pääsevät kommentoimaan kerättyä tietoa sekä priorisoimaan aineiston sisältöjä jatkotoimia varten. Myös koulussa toimivat aikuiset pääsevät kootun aineiston äärelle mm. opettajankokouksissa.

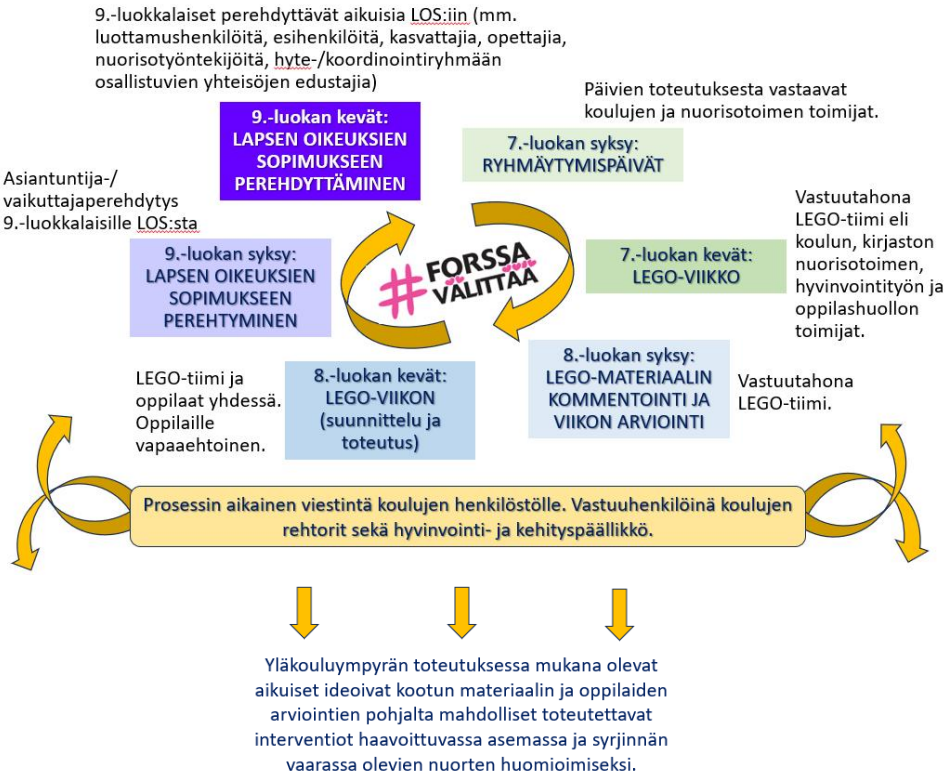

KUVA. Yläkouluympyrä-konsepti

LastenForssa Arviointi

LastenForssa Arviointi on erityisesti Lapsiystävällinen kunta -työn tukemista varten kehitetty arviointi, jossa arvioidaan ko. työn tavoitteiden saavuttamista. Se on laaja monitahoarviointi, jossa käytetään erilaisia arviointimenetelmiä. Arvioinnin toteutusaikataulu on määrittynyt Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen arvioinnin mukaan.

Oikein oikeaan aikaan - arviointitoiminnan aikaikkunoista

Paikallisiin arviointisykleihin luovat omat reunaehtonsa lakisääteiset ja moniorganisatorisiin sopimuksiin perustuvien asiakirjojen ja dokumenttien tavoiteasetannan vaatimat arvioinnit. Paikallisten arviointien ja tietokoontien ajallinen kohdentaminen tehdään mahdollisuuksien mukaan huomioiden kansalliset ja alueelliset arvioinnit.

Alla on kuvattu valtuuskaudelle ajoittuvat ja ennalta aikataulutetut merkittävimmät HyTeTu-työn arvioinnit ja tiedon keruut. Kuvaan kirjattujen arviointi lisäksi suunnitelmakaudella tullaan mitä ilmeisimmin toteuttamaan useita alueellisia ja kansallisia arviointeja ja tiedonkeruita, joiden ajoitus vuoden tarkkuudella ei ole tätä asiakirjaa laatiessa tiedossa.

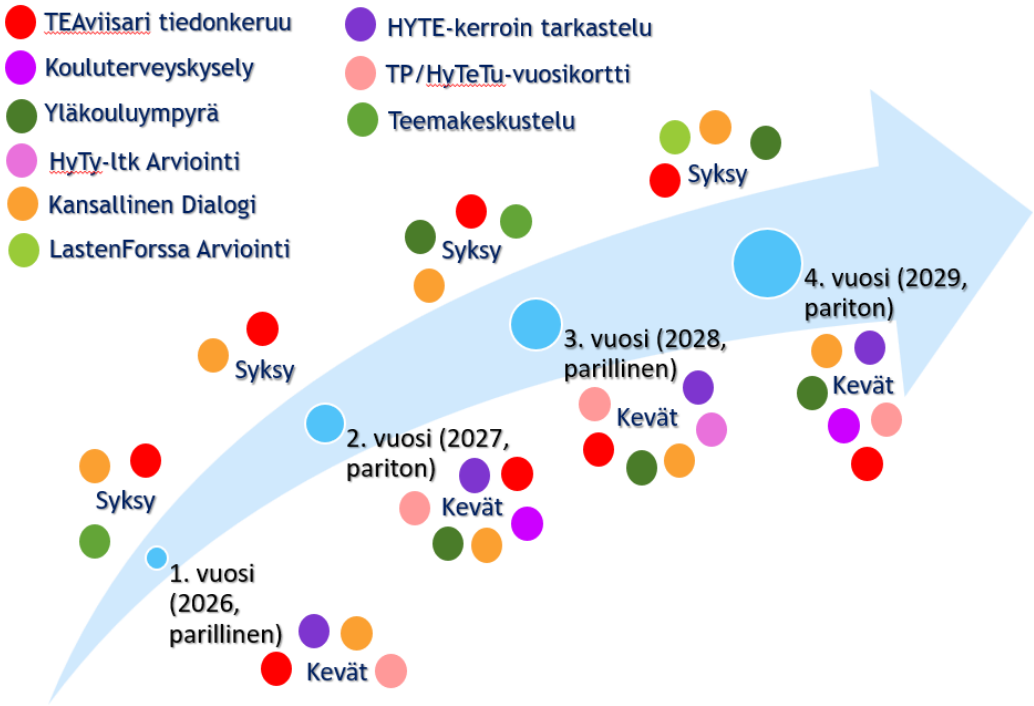

KUVA. Forssan arviointitoiminnasta valtuustokauden aikaikkunassa

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen liittyvän arviointitoiminnan kokonaisaikataulun organisoinnin lisäksi tarvitaan vastaava huomiointi myös yksittäisten tiedonkeruiden ja arviointien osalta. Jokainen arvioinnin työvaihe tarvitsee oman aikavarauksensa siihen osallistuvien tahojen agendalta. Ainakin arvioinnin sisällön suunnittelu ja menetelmien valinta, arvioitsijatahojen valinta, arvioinnin käytännön valmistelu ja toteutuksen organisointi, viestintä arvioitsijoille ja heidän mahdollisille taustayhteisöilleen, tulosten kokoaminen ja analysointi, tulosten

palauttaminen asianosaisille sekä tulosten julkistaminen vaikuttavat merkittävästi arvioinnin toteuttamisen ohella yksittäisen arvioinnin toteutusaikatauluun.

Arviointien toteuttaminen arvioitsijoita kunnioittavassa aikataulussa ja vastaajien tarpeet huomioiden, alentaa niihin osallistumisen kynnystä ja vaikuttaa oleellisesti vastaajien mahdollisuuksiin käyttää omaa potentiaaliaan vastaamiseen (esim. koululaisten mahdollisuudet vastata heille kohdennettuihin HyTeTu-kyselyihin koulupäivän aikana, ikääntyneille suunnattujen kyselyjen toteuttaminen monikanavaisesti tai kyselylomakkeiden saatavuus eri kielillä ei-suomenkielisiä vastaajia varten).

5.3. #FORSSAVÄLITTÄÄ – Laaja hyvinvointikertomus 2026-2029 -asiakirjan suunnitelmaosion arvioinnista

Laajan hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosioon liittyvään arviointiin sovelletaan samoja arvioinnin periaatteita, kuin kaikkeen muuhunkin HyTeTu-työn arviointitoimintaan.

Kuten edellä on kuvattu, ko. asiakirjan muoto täydentyy koko suunnitelmakauden ajan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi toimivien tahojen asettaessa omia toimenpiteitään keskeisiin työalueisiin. Tämä asettaa kaupungin HyTeTu-työlle aiempaa vahvemman koordinaatiovaateen. Koordinoinnin vahvistaminen tulee vaikuttamaan hyvinvointityön rakenteen muodostamien ryhmien työskentelyyn ja niiden työskentelymuotoja monipuolistetaan teemallista työskentelyä korostavasti ja eri toimijatahojen kuulemista lisäävästi.

Suunnitelma-asiakirjan seuranta kiinnittyy kaupunkiorganisaation yleiseen seuranta- ja arviointirakenteeseen ja hyvinvoinnin strategisia työalueita käsitellään säännöllisesti toimialojen omissa johto- ja työryhmissä kunkin toimialan omalta osaltaan päättämissä aikaikkunoissa. Kaupungin johtoryhmän asialistalla hyvinvointityön kokonaisuutta tarkastellaan vähintään kvartaaleittain.